

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Katedra technické a informační výchovy

Hana POKORNÁ

3. ročník, studijní program CŽV - Učitelství pro MŠ

(celoživotní vzdělávání, forma studia kombinovaná)

**Využití lidových tradic, zvyků a řemesel
v praktických činnostech v mateřské škole**

Bakalářská práce

Vedoucí závěrečné práce: Mgr. Martin Havelka, Ph.D.

OLOMOUC 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen prameny uvedené v seznamu literatury.

V Žabčicích 15. června 2010

Hana Pokorná

.....

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Martinu Havelkovi, Ph.D. za odborné vedení bakalářské práce, za poskytování cenných rad, které mi byly velkým přínosem.

Obsah

	Úvod	7
	<i>Teoretická část</i>	10
1	Vliv pracovních činností na psychomotorický vývoj dítěte předškolního věku a RVP PV	10
1.1	Vliv pracovních činností na psychomotorický vývoj dítěte předškolního věku	10
1.2	Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání s ohledem na pracovní činnosti	13
1.3	Kompetence (k učení, k řešení problému, komunikativní sociální a personální, činnostní a občanské)	16
2	Lidové zvyky, tradice a řemesla	18
2.1	Lidové zvyky	18
2.2	Tradice	19
2.3	Řemesla	20
2.4	Tradiční výrazové prostředky lidové symboliky	21
2.5	Jarní rovnodennost – „Morena“, velikonoční tradice, kraslice	21
2.5.1	Pranostiky	22
2.5.2	Tradice	22
2.5.3	Řemesla	25
2.6	Letní slunovrat – žně, dožínky, hody, mlynářské řemeslo	26
2.6.1	Pranostiky	26
2.6.2	Tradice	27
2.6.3	Řemesla	28
2.7	Podzimní rovnodennost – podzimní slavnosti, „Zapomnělka“	29
2.7.1	Pranostiky	30
2.7.2	Tradice	31
2.7.3	Řemesla	32
2.8	Zimní slunovrat – vánoční tradice, masopust, karneval	32
2.8.1	Pranostiky	33
2.8.2	Tradice	34
2.8.3	Řemesla	37

3	Obec Borkovany a udržované tradice v současnosti – kraslice, hody, kroj	39
3.1	Borkovanský větřák	42
3.2	Borkovanský rybník a les	42
3.3	Borkovanští rodáci - Jaroslav Bedřich, František Mezulánek, František Navrátil	43
3.4	Zajímavosti z blízkého okolí	45
3.4.1	Větrný mlýn v Kloboukách u Brna	45
3.1.2	Kovárna v Těšanech	45
	<i>Aplikační část</i>	47
4	Regionální zvyky, tradice a řemesla na MŠ v Borkovanech	47
4.1	Zajímavosti o borkovanské škole	47
4.2	Jarní rovnodennost	50
4.2.1	Vynášení Moreny na ZŠ a MŠ Borkovany	50
4.2.2	Velikonoční výstava, tradice a borkovanské kraslice	50
4.2.3	Jaro pro Zemi	51
4.3	Letní slunovrat	51
4.3.1	Exkurze za mlynářskými a pekařskými řemesly	51
4.4	Podzimní rovnodennost	52
4.4.1	Podzimní slavnosti	52
4.4.2	Zapomnělka	52
4.4.3	Exkurze v kovárně	58
4.5	Zimní slunovrat	58
4.5.1	Vánoční tradice na škole: Mikuláš a čert, jarmark, borkovanský Betlém s vánočním zpíváním a Tříkrálové koledování	58
4.5.1	Mikulášská bota s dárečky	58
4.5.1	Betlém	62
4.5.1	Bílé Vánoce – prosincové pranostiky, zvyky a koledy	63
4.5.1	Tříkrálové koledování	67
4.5.2	Výukový program „Rok na vsi“	72
4.6	Slovní vyhodnocení dotazníku pro rodiče ZŠ a MŠ Borkovany	74
5	Shrnutí	77
	Závěr	79

Seznam použité odborné literatury	81
Seznam příloh	83
1. Vynášení Moreny	83
2. Velikonoční výstava v ZŠ a MŠ Borkovany	85
3. Výukový program ke Dni Země	90
4. Projekt o zpracování obilnin	91
5. Vícedenní projekt Podzimní slavnosti	92
6. Zapomnělka	96
7. Stavění Betlému v obci	98
8. Činnost keramického kroužku	100
9. Výukový projekt Rok na vsi	103
10. Přehled výukových programů a exkurzí na ZŠ a MŠ Borkovany	105
11. Dotazník pro rodiče dětí ZŠ a MŠ Borkovany	112
12. Grafické vyhodnocení dotazníku pro rodiče ZŠ a MŠ Borkovany	118
Anotace bakalářské práce	138

Využití lidových tradic, zvyků a řemesel v praktických činnostech v mateřské škole

„Čas totiž mění povahu celého světa a původní stav všeho je nutně vystřídán stavem novým, žádná věc nezůstává sobě podobna, všechno plyne, všechno příroda činí jiným a nutí k proměně“. (Lucretius)

Úvod

Ve své bakalářské práci se zabývám problematikou využití lidových tradic, zvyků a řemesel v praktických činnostech v mateřské škole. Pracuji v mateřské škole, která je na vesnici, v kraji vinic, meruněk, malovaných kraslic, krojovaných slavností, zaniklých větrných mlýnů. Máme proto blíže nejen k přírodě, ale též k lidovým zvykům a tradicím, jak regionálním tak i tradičním. Za podpory rodičů, obce a spoluobčanů se je snažíme našim dětem předávat již od nejútlejšího věku. Seznamujeme je s přírodou, s jejími zákonitostmi, s pranostikami, příslovími, které z ní vycházejí, s krajem, který je jim domovem.

Pracovní činnosti v mateřské škole mají v životě dětí nezastupitelné místo. Jejich hlavním úkolem je rozvíjet dětskou fantazii, kreativitu, rozumové poznání a také hlavně přispívat k rozvoji zručnosti, manuální a technické dovednosti. Zaujímají nezastupitelnou roli ve vývoji dítěte, v rozvoji jeho jemné motoriky, všech smyslů, vedou ke koordinaci ruky a oka, k osvojení dovedností potřebných k vykonávání jednoduchých činností. Učí děti jednoduchým pracovním úkonům jako jsou úklid hraček a pomůcek, zvládání dětských úklidových prací a práce na zahrádce. Vedou k seznamování s přírodou, probouzí v nich zájem o přírodu, citový vztah k ní, k výtvorům lidské práce i k lidem, ale též k hospodárnosti a šetrnosti, k péči o životní prostředí. Pomocí pracovních činností se děti nenásilnou formou seznamují s ochranou přírody a prostředím ve kterém žijí. V dětech mimo jiné vzbuzujeme zvědavost a zájem o problém ochrany přírody, a tak se v nich postupně pěstuje základ osobní zodpovědnosti za stav prostředí ve kterém žijeme, seznamují se s ekologií.

Při všech činnostech by se měla plně využívat dětská spontánnost, fantazie, schopnost citlivě vnímat a poznávat své okolí, schopnosti, které jsou typické pro toto věkové období, kdy děti jsou ještě bezprostřední, otevřené, neboť nejsou tak ovlivněné moderní společností.

Veškeré pracovní činnosti, které jsou dětem v mateřských školách nabízeny, by proto

měly vycházet z přirozeného, hravého a fantazijního vztahu dítěte ke skutečnosti a měly by vycházet z tradic a zvyklostí regionu a našeho národa. Seznamovat bychom je také měli se světem, který není jen v blízkém okolí, ale který přesahuje rámeček regionu, kraje, i naše hranice. Dítě by mělo vědět, kde má své kořeny, že jsme nejen podle mapy v srdci Evropy, ale že podobné tradice, zvyky a řemesla znají děti jiných národů. Učit děti hledat a porovnávat podobnosti a rozdíly, typické znaky, které činí národ národem a co sjednocuje všechny, i když jsou jiné barvy pleti a mluví jinou řečí a tou je láska ke své vlasti, národu, kultuře, historickým hodnotám, které nám zanechali naši předci v různých podobách ať psané, výtvarné, hudební, či řemeslné, architektonické, politické, ...

Také by měly naše děti vědět a být upozorňovány na skutečnost, že ne všechny děti se mají stejně dobře jako ony, a že ne ve všech státech světa platí věta z Úmluvy práva dítěte, která v článku 31 uvádí: „Děti mají právo na odpočinek, na hru a oddychové aktivity odpovídající jeho věku, na účast v kulturních a uměleckých činnostech a trávení volného času.“ Je vhodné s využitím slabikáře dětských práv „Dětská práva – vím, co smím?“ (2) děti hravou formou, s pomocí obrazové části publikace, seznamovat a informovat jaké jsou nejen jejich práva, ale i povinnosti a zároveň tak kultivovat jejich morálku a etické principy. Slabikář přináší mnoho námětů, které nutí dítě přemýšlet, klást otázky a naším úkolem je otevřeně odpovídat, besedovat, vést rozhovory, podněcovat jeho národní cítění a současně jej upozorňovat, že jsme součástí evropského společenstva. Pomůžeme tak dětem se lépe orientovat ve světě, který jej obklopuje a se kterým se seznamuje.

Naším úkolem i povinností je takto citlivě obeznamovat naše potomky s okolním světem, vycházet a čerpat při tom z kulturní pokladnice našeho národa. Vše musí být uskutečňováno za aktivní podpory rodiny, neboť rodina má pro dítě prvotní význam. Záleží však také na ochotě rodiny vytvářet dostatečně podnětné prostředí a navazovat na práci učitelek, aby bylo vše v souladu pro rozvoj jejich dítěte. Právě předškolní pedagog by měl umět poradit rodičům ve věcech výchovy a vzdělávání jejich dětí. Dokázat vhodně reagovat na názory, přání a potřeby rodičů. Je to on, který pomocí vypracovaného Školního vzdělávacího programu rozvíjí u jejich dětí schopnosti a dovednosti, a poskytuje dětem dostatek podnětů k „učení“, vhodnou a přiměřenou motivací vzbuzuje zájem o dané téma. Nenásilně posiluje jejich sebevědomí, buduje příjemné klima s pocitem pohody, vytváří a rozvíjí vzájemné vztahy a bezpečí ve skupině, je-li třeba poskytuje dětem podporu a pomoc. Učí a rozvíjí jejich komunikační schopnosti. Praktickými činnostmi je připravuje na život, upozorňuje je, že právě svým chováním, vztahem k přírodě a svojí aktivitou vedoucí

k její ochraně mohou ovlivnit ostatní jedince ve svém okolí. Vede je k tomu, že vše začíná u jedince, u něho samotného. Respektuje individualitu dítěte, učí ho uvědomit si vlastní identitu, rozvíjí jeho samostatnost, podněcuje jeho zvědavost, využívá pochvalu a povzbuzení jako motivaci, učí děti přírodu pozorovat, naslouchat jí a přemýšlet o ní.

Pracovní činnosti v předškolním vzdělávání jsou zahrnuty v RVP PV. (1) Je pro ně charakteristické, že nabízejí nejen racionální, ale i umělecké osvojení světa. Jakákoliv dětská pracovní činnost či výtvarná tvorba jsou jednou z mnoha možných forem komunikace a mnohé o dítěti vypovídá a nejen o něm.

Teoretická část bakalářské práce se zabývá vlivem pracovních činností na psychomotorický vývoj dítěte předškolního věku, rámcovým vzdělávacím programem a zde vymezenými kompetencemi týkajícími se pracovních činností v mateřské škole. Dále jsou v práci představeny některé pranostiky, tradice, zvyky a řemesla týkající se jarní a podzimní rovnodennosti, letního a zimního slunovratu, tradiční výrazové prostředky lidové symboliky, informace o obci Borkovany (borkovanský větrák, borkovanský rybník a les, borkovanští rodáci - Jaroslav Bedřich, František Mezuláník, František Navrátil) a tamní tradice v současnosti.

Aplikační část bakalářské práce tvoří didaktický materiál zaměřený na využití tématu lidových zvyků, tradic a řemesel na ZŠ a MŠ Borkovany. Zde jsou jednotlivá dílčí témata v průběhu školního roku rozdělena podle jarní a podzimní rovnodennosti, letního a zimního slunovratu. Součástí je také dotazník „Jaké tradice dodržujeme v naší rodině“ s vypracovaným slovním a grafickým přehledem důležitých zjištění a fotodokumentace akcí pořádaných jak pro děti MŠ, tak pro školáky, neboť spolu úzce spolupracujeme.

Jarní rovnodennost – vynášení Moreny, velikonoční tradice a borkovanské kraslice,

Letní slunovrat – žně, dožínky, hody, kloboucký větrák a mlynářské řemeslo,

Podzimní rovnodennost – podzimní slavnosti na škole, „Zapomnělka“,

Zimní slunovrat – vánoční tradice na škole a borkovanský Betlém.

Teoretická část

1. Vliv pracovních činností na psychomotorický vývoj dítěte předškolního věku a RVP PV

„V ontogenetickém vývoji jedince je nejdříve patrný vývoj motoriky. Od prvních dnů sledují dětské lékaři a neurologové pohybový vývoj novorozence, který hraje klíčovou roli v jeho psychomotorickém vývoji.“ (19, s. 50)

Pro zdravý vývoj jedince je důležité uspokojování jeho základních životních potřeb. Dítě by se mělo harmonicky rozvíjet po stránce duševní, tělesné a sociální. Přirozenou dětskou potřebou je pohyb a hra jejichž pomocí se dítě seznamuje s okolním světem, rozvíjí vnímání a myšlení. Vývoj celkové pohybové schopnosti, motoriky, je u každého dítěte individuální. Z *hrubé motoriky* (lezení, chůze, běh, ...), vychází *motorika jemná* (pohyby rukou, prstů, očí, grafomotorika, ...). Neméně důležitá je pohybová koordinace, která se vyvíjí právě v souvislosti s hrubou a jemnou motorikou. Co se týče hrubé motoriky je to spolupráce horních a dolních končetin při chůzi, běhu, cvičení a sportování. V oblasti jemné motoriky to jsou pohyby prstů a rukou, například při zavírání a otvírání dlaně, cvrnkání, ukazování prstů, ... Do *grafomotoriky* se řadí u těchto dětí kresba, kterou dítě ztvárňuje okolní svět. Neméně důležitá je motorika artikulačních orgánů, která ovlivňuje řeč a tím výslovnost dítěte. Spojení mezi motorikou a smyslovým vnímáním provádí *senzomotorika*. Senzomotorická koordinace zajišťuje správné provedení vnímání a pohybu: oko ruka (*vizumotorika*) při navlékání korálků, zavazování tkaniček a sluchu motoriky (*audiomotorika*), kdy dítě se pohybuje v rytmu písně, nástroje, ...

1.1 Vliv pracovních činností na psychomotorický vývoj dítěte předškolního věku

Vývoj dítěte v předškolním období je ve srovnání s dalším obdobím člověka velice bouřivý. Je to období změn smyslových, tělesných a pohybových schopností, vyvíjí se jeho osobnost, citový a společenský rozvoj. Psychomotorický vývoj dítěte předškolního věku hraje významnou roli ve vývoji člověka.

Hlavní potřebou dítěte je hra, která je pro něj nejpřirozenější činností a má pro něj nejdůležitější význam v jeho celkovém rozvoji. Intenzivně se u něj vyvíjí fantazie, jak při hrách, tak ve výtvarném vyjádření. Důležitou úlohu v tomto období hraje také aktivita a pohyb, který jsou pro něj nejpřirozenějším projevem. U dítěte předškolního věku se intenzivně rozvíjí všechny poznávací procesy. Vnímá všemi smysly a to mu pomáhá orientovat se ve svém blízkém a později vzdálenějším okolí. Vztahem hry a procesu učení se zabývá E. Mádrová: „U dítěte prodělává vnímání dlouhý vývoj a v předškolním věku již musí být vyvinuto tak, aby se mohlo stát podkladem pro učení ve škole.“ (16, s. 8) Jak v další práci uvádí V. Pokorná v kapitole Celostnost vnímání, je třeba respektovat i ucelený charakter vnímání: „Podstatou vnímání je integrace jednotlivých smyslových dat do celku, který není zpětně redukovatelný na jednotlivé smyslové vzruchy, protože už je nositelem významu.“ (17, s. 146) Autorka dále vyzdvihuje význam rozvoje konkrétních vizuálních představ: „V předškolním období je pro orientaci a adaptaci dítěte v okolním světě nejdůležitější rozvíjet vizuální představy, které mají konkrétní obsah.“ (17, s. 148). Neméně důležitý pro harmonický rozvoj dítěte je psychomotorický vývoj. Naproti tomu E. Mádrová klade důraz na význam psychomotorického vývoje jedince: „Pro zdravý vývoj dítěte nutná harmonie tělesného i duševního rozvoje. Jen tento soulad vytváří zdravou lidskou osobnost.“ (16, s. 36)

Jak je známo děti velice rády provádí jakékoliv aktivity týkající se pohybu lezou, skotačí, běhají, tancují, skáčou, hrají si s míčem učí se jezdit na koloběžce, tříkolce a později i na kole, ...zdokonalují tak svoji hrubou motoriku. Ve velké oblibě mají různé pohybové hry a aktivity, obzvláště ty, ve kterých se mohou honit. Zpočátku se učí ovládat své tělo v rovině oko ruka (uchopování různých předmětů, stavěním kostek) své poznatky zdokonalují a tím rozvíjí svoji pohybovou koordinaci těla (od sezení, přes lezení až po chůzi) a s těmito pohyby též rozvíjí rovnováhu. Ze začátku nemotorné pohyby zlepšují a zpřesňují, lépe se orientují v prostoru a tady s oblibou hrají: „Škatulata, škatulata, hejbejte se.“ Je dobré je podporovat v jejich spontánních aktivitách, ale podněcovat a vést je i k vedeným pohybům, kterými se naučí nové věci. Je důležité co nejdříve začít děti seznamovat s důležitostí zdravého stylu života velkého významu dostatku pohybových aktivit v něm. V souladu s V Pokornou můžeme shrnout, že: „Vývoj koordinace pohybů neprobíhá pouze v rovině od jednoduchých pohybů ke složitějším, ale i v rovině rychlosti a přesnosti pohybů.“ (17, s. 166)

Hrubá motorika, která se uskutečňuje prostřednictvím velkých svalových skupin

(chůze, běh) se vyvíjí nejdříve, až později přichází na řadu motorika jemná, ve které dítě rozvíjí činnost ruky a prstů pomocí drobného svalstva (pohyby prstů, artikulační orgány). Správné ovládnutí hrubé motoriky je předpokladem dobrého zvládnutí motoriky jemné. Ve věkové kategorii předškolního věku podporujeme přirozený rozvoj hrubé a jemné motoriky formou hry a hravých činností. Proto děti poznávání nového zajímá a baví. Děvčata ráda doma pomáhají mamince v domácnosti s drobnými domácími pracemi. Chlapci „pracují“ s tatínky na zahradě či v dílně. Všichni si rádi hrají na školu a tím se i připravují na svoji novou roli školáka. „Zejména jemné pohyby ruky ovlivňují školní výkonnost i budoucí práce schopnost člověka. Tyto pohyby vyžadují velmi složitou koordinaci mezi mozkovou činností, zrakovým vnímáním, pamětí a neurofyziologickou činností svalů“. (16, s. 36)

Důležitost správného zvládnutí hrubé motoriky uvádí i kolektiv autorek ve své publikaci (18) Diagnostika dítěte předškolního věku: „Základní pohyby při psaní a kreslení vycházejí z hrubé motoriky, z pohybu velkých kloubů.“ (18, s. 67)

V předškolním věku se dítě postupně odpoutává od rodinného celodenního zázemí a přichází do nového prostředí, jež mu nabízí mateřská škola. Tady se setkává s řadou nových impulsů, které v sobě zpracovává a které jej posunují v jeho vývoji vpřed. Učí se samostatnosti a denní režim a aktivity v tomto školním zařízení nemalou měrou přispívají k jeho psychomotorickému rozvoji a osobnostnímu růstu. Jak dále uvádí i kolektiv autorek „Rozvoji jemné motoriky napomáhají každodenní činnosti, sebeobsluha, manipulační hry, tvořivé a rukodělné činnosti.“ (18, s. 66) V tomto věku se děti nejvíce a nenásilnou cestou zdokonalují pomocí různých činností (pohybových, pracovních, výtvarných, herních,...), které je po všech stránkách uspokojují a naplňují. Mezi první a nejpřirozenější výtvarné vyjádření patří *kresba*, která jim dává prostor k jejich seberealizaci i vyjádření jejich emocí. Dalšími tvořivými aktivitami jsou *pracovní činnosti*, ve kterých se děti seznámí se *stříháním, lepením, manipulací s různým přírodním materiálem, se stavebnicemi a kostkami, modelováním z plastelíny, keramické hlíny, slaneho těsta a z různých nových typů modelín*. Jak uvádí E. Mádrová: „Práce s materiálem navíc učí děti tvořivě jej zpracovávat, přetvářet, učí je aktivně v pohledu na věci, které je obklopují. Aktivita a tvořivost, to jsou jedny ze základních kamenů výchovy všestranného člověka – ne memorování a pasivní konzumace vědomostí.“ (16, s. 36)

Děti velice baví hra na pískovišti se stavěním báboviček a různých staveb (hrady,

tunely, postavičky lidí či zvířat, ...). Z plastelíny mohou tvořit také prostorové výrobky od těch jednoduchých tvarů až po jemné - složitější, a dokonalejší. Děti se rády „patlají“ v rozmanitých druzích hmot a těst, což je také naplňuje a zároveň i uvolňuje jejich emoce. K rozvoji trpělivosti a na zdokonalení pohybu prstů je dobré nechat děti vytrhávat různé tvary z papíru, a pak je aranžovat a lepit na papír. Mezi složitější a namáhavější patří manipulace s nůžkami, která vyžaduje už určitou zkušenost a šikovnost a mnohdy nápomoc ze strany dospělého. Můžeme proto souhlasit s kolektivem autorek, které píší: „Tyto činnosti většinou nerozvíjejí pouze jemnou motoriku. Zároveň se rozvíjí celá řada dalších schopností: vizuomotorická koordinace, zrakové vnímání, prostorová orientace, koncentrace pozornosti, estetické vnímání a další.“ (18, s. 66)

Dospělý člověk, ať z kruhu rodinného či pedagogického, by měl být dítěti vždy oporou a připraven mu vypomoci, obrátí-li se na něj s žádostí o pomoc. Veškeré snažení dětí je důležité motivovat, podporovat je v samostatnosti, povzbuzovat je dál v jejich činnosti a hlavně jejich výsledky chválit a slovně oceňovat. Pedagog předškolního vzdělávání při práci s dětmi by měl mít na paměti citát švédské pedagožky a spisovatelky E. Keyové: „Pomoz mi, abych to mohl udělat sám.“

Výchova a vzdělávání v mateřských školách v naší republice se řídí Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání. (1)

1.2 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání s ohledem na pracovní činnosti

RVP PV je kurikulární dokument státní úrovně, který normativně stanoví obecný rámec pro jednotlivé etapy vzdělávání a je závazný pro tvorbu školních vzdělávacích programů.

Vzdělávací obsah je v RVP PV (1) rozdělen do pěti vzdělávacích oblastí – biologické, psychologické, interpersonální, sociálně kulturní a environmentální a jsou nazvány:

Dítě a jeho tělo

Dítě a jeho psychika

Dítě a ten druhý

Dítě a společnost

Dítě a svět

Oblasti jsou vzájemně propojeny, ovlivňují se a fungují jako celek. Jednou z forem, které jsou realizovány výchova a vzdělávání předškolního žactva, jsou pracovní činnosti, jimiž se snaží učitelka seznámit děti s lidovými zvyky a tradicemi našeho národa. Jejím záměrem je podporovat rozvoj pohybových i manipulačních dovedností v oblasti biologické. Podporovat duševní pohodu, rozvíjet řeč a jazyk, poznávací procesy, kreativitu, rozvíjet jejich vzdělávací dovednosti a povzbuzovat je v dalším poznávání a učení v oblasti psychologické. Neméně důležitým záměrem v oblasti interpersonální je podporovat utváření vztahů mezi dětmi, k dospělému, kultivovat jejich vzájemnou komunikaci a zajišťovat pohodu těchto vztahů. Dítě je uváděno do společenství ostatních lidí, do světa materiálních i duchovních hodnot, do světa kultury a umění. Také mu pomáháme osvojit si potřebné dovednosti, návyky a postoje v oblasti sociálně - kulturní. Poslední oblastí je oblast environmentální, kde je důležité založit u dítěte elementární povědomí o okolním světě a jeho dění, o vlivu člověka na životní prostředí a vytvořit u něj základy pro odpovědný postoj k životnímu prostředí. Tyto záměry směřují k daným kompetencím pomocí tří integrovaných bloků:

V *biologické části* – dílčím vzdělávacím cílem se dítě zdokonaluje v dovednosti v oblasti jemné motoriky, koordinaci ruky a oka. (1, s. 16) K tomu je užívána daná vzdělávací nabídka manipulační činnosti a jednoduché úkony s předměty, pomůckami, nástroji, náčiním, materiálem, činnosti seznamující děti s věcmi, které je obklopují a jejich praktickým používáním

Očekávané výstupy dítě by mělo ovládat koordinaci ruky a oka, zacházet s drobnými pomůckami, s nástroji, materiálem, zacházet v výtvarném a grafickým materiálem, tužkami, barvami, nůžkami, papírem, modelovací hmotou, s hudebními nástroji, zacházet s běžnými předměty denní potřeby, výtvarnými pomůckami a materiály, běžnými pracovními předměty a ty vedou k daným klíčovým kompetencím

V *psychologické části* dílčím vzdělávacím cílem učitelka rozvíjí zájem o psanou podobu jazyka i dalšími formami sdělení verbální i neverbální (výtvarnou, hudební, pohybovou, dramatickou), kultivuje smyslové vnímání, rozvíjí tvořivost, tvořivé myšlení, ... K tomu používá danou vzdělávací nabídku poslech čtených či vyprávěných příběhů, prohlížení a „čtení“ knížek, encyklopedií aj. vede k přímému pozorování přírodních, kulturních i technických objektů i jevů v okolí dítěte. (1, s. 18)

Očekávaným výstupem by dítě mělo porozumět slyšenému, projevovat zájem o knížky,

hudbu, naučit se z paměti krátké texty (lidové říkanky, písničky, ...), vnímat, že je zajímavé dovédat se nové věci, dokázat se záměrně soustředit a udržet pozornost, jsou to výstupy, které vedou ke klíčovým kompetencím. (1, s. 12)

V *sociální části* dílčím vzdělávacím cílem je rozvoj přátelství mezi dětmi, kooperativní dovednosti, seznamuje je se světem lidí, kultury a umění, rozvíjí osvojení si základních poznatků o prostředí v němž dítě žije a vytváří pozitivní vztah k němu, vytváří povědomí o existenci ostatních kultur a národností a o vlastní sounáležitosti se světem, s živou a neživou přírodou, lidmi, společnostmi, planetou Zemí. (1, s. 26-30)

Pomocí vzdělávací nabídky rozvíjí kooperativní činnosti ve dvojicích, ve skupinkách, nabízí aktivity přibližující dítěti svět kultury a umění a umožňující mu poznat rozmanitost kultur (výtvarné, hudební činnosti, účast dětí na kulturních akcích, využívat příležitosti seznamující s různými tradicemi a zvyky běžnými v jeho kulturním prostředí, nabízí praktické činnosti, na jejichž základě se dítě seznamuje s různými přírodními i syntetickými látkami a materiály ve svém okolí a jejichž prostřednictvím získává zkušenosti s jejich vlastnostmi (praktické pokusy, zkoumání, manipulace s různými materiály a surovinami). (1, s. 26-30)

Očekávaným výstupem v dané oblasti je, že dítě by mělo zvládnout spolupracovat s ostatními, dokázat zachycovat skutečnosti ze svého okolí a vyjadřovat své představy pomocí různých výtvarných dovedností a technik (kreslit, používat barvy, modelovat, konstruovat, tvořit z papíru, tvořit a vyrábět z různých jiných materiálů, z přírodnin, atd.), a tím mít povědomí o společenském, věcném, přírodním, kulturním i technickém prostředí i jeho dění v rozsahu praktických zkušeností a dostupných praktických ukázek v okolí dítěte, vnímat, že svět má svůj řád, že je rozmanitý a pozoruhodný, nekonečně pestrý a různorodý jak svět přírody, tak i svět lidí (mělo by mít elementární povědomí o existenci různých národů a kultur, různých zemí, o planetě Zemi, vesmíru) jež vedou ke klíčovým kompetencím. (1, s. 26-30)

1.3 Kompetence

Kompetence chápeme spolu s autorkou jako soubor dovedností, vědomostí a postojů.

Seznámení dětí s lidovými slavnostmi, zvyky a tradicemi pomocí pracovních činností připraví dítě nenásilnou formou k cílovým kompetencím, kdy tradice pracovní a výtvarné vyjádření jde spolu ruku v ruce doplněné tanečním, pěveckým i dramatickým vyjádřením.

Kompetence, které dítě ovládá na konci předškolního vzdělávání vztahující se tématu bakalářské práce:

a) **kompetence k učení** - dítě by mělo mít elementární poznatky o světě lidí, kultury, přírody, i techniky, který dítě obklopuje, o jeho rozmanitostech proměnách, orientuje se v řádu a dění prostředí, ve kterém žije

-klade si otázky a hledá na ně odpovědi, aktivně si všímá, co se kolem něho děje, chce porozumět věcem, jevům a dějům, které okolo sebe vidí, poznává, že se může mnohému naučit raduje se z toho co samo dokázalo a zvládlo. (1, s. 12)

b) **kompetence k řešení problému** - všímá si dění i problémů v bezprostředním okolí, přirozenou motivací k řešení dalších problémů a situací je pro něho pozitivní odezva na aktivní zájem. (1, s. 12)

c) **komunikativní kompetence** - dokáže se vyjadřovat a sdělovat své prožitky, pocity a nálady různými prostředky (řečovými, výtvarnými, hudebními, dramatickými, ...). (1, s. 13)

d) **kompetence sociální a personální** - napodobuje modely prosociálního chování a mezilidských vztahů, které nachází ve svém okolí. (1, s. 13)

e) **kompetence činnostní a občanské** - uvědomuje si svá práva i práva druhých, učí se je hájit a respektovat, chápe, že všichni lidé mají stejnou hodnotu. (1, s. 14)

Učitelka si musí být při realizaci vědoma i určitých rizik, které též vycházejí z RVP, z jednotlivých bloků zvláště např.: vytváření komunikativních zábran, časově a obsahově nepřiměřené využívání audiovizuální či počítačové techniky, nedostatek příležitostí k poznávacím činnostem založeným na vlastní zkušenosti, nepřiměřené nároky na dítě, nemožnost spolupodílet se na volbě činnosti a témat, která se v mateřské škole realizují, nedostatek estetických a etických podnětů a příležitostí k jejich kultivovanému prožívání a vyjádření, převaha zprostředkovaného poznávání světa, užívání abstraktních pojmů, předávání „hotových“ poznatků. (1)

Předškolní vzdělávání lze charakterizovat jako vzdělávání, které podporuje a zároveň si klade za cíl všestranný rozvoj osobnosti dítěte předškolního věku a podílí se na jeho zdravém, citovém, rozumovém a tělesném rozvoji a na osvojení základních pravidel chování, základních životních hodnot a mezilidských vztahů. Pokládá stavební kameny vedoucí k lásce, k vlasti, kraji, domovu, rodičům a ostatním lidem neohledně na pohlaví, barvu pleti či národnost - právě na základě lidových říkadel, písniček, pohádek, pranostik, zvyků a tradic, opírající se o původní tradiční řemesla v regionu i mimo něj. Proto předškolní vzdělávání vytváří výchozí předpoklady pro pokračování v dalším vzdělávání v environmentální oblasti pomocí různých výukových programů pořádaných školou, organizacemi zabývající se touto problematikou s akreditovanými programy (jako jsou střediska např.: Lipka, MRKVIČKA, aj.).

Zájem o lidovou kulturu, tradice by měl být vzbuzován u dětí od malička, sotva začnou vnímat a pevné místo by měl zaujímat v předškolním věku pomocí různých forem – hrou, tancem, říkadly, zpěvem, výtvarným a pracovním zaměřením. V mateřské škole by připomínání různých tradic a jejich dodržování mělo být neoddělitelnou součástí vzdělávacího programu.

Pravidelné setkávání se s rodiči a jejich dětmi u příležitosti oslav některých lidových zvyků, pozastavení se a spoluprožití pěkných chvil, vytvoření příjemné atmosféry - je jedno z nejdůležitějších poslání učitelky.

2. Lidové zvyky, tradice a řemesla

Motto: „Národ, ať je malý nebo velký, nesmí nikdy ztratit svou původnost, jinak by přestal být národem.“

Lidové slavnosti, zvyky a tradice dochované do dnešních dnů jsou jen zlomkem toho jaké bývaly dříve. Původně byly úzce spjaty se změnami v přírodě, fázemi měsíce, ročními obdobími, probouzením přírody a příchodem jara, sklizní úrody, ukládáním se části přírody k zimnímu klidu a s příchodem zimy. Na základě mnohaletého pozorování přírody, z jejího opakování se ve čtvero ročních obdobích naši předkové sestavili úsloví, pranostiky, které platí dodnes a je ale otázkou jak dlouho, neboť naše moderní civilizace a způsob jejího života negativně působí na přírodu, na naši Zemi a příroda již není tak „stabilní“ jak bývala, i když i dříve měla různé výkyvy.

2.1 Lidové zvyky

Člověk byl odnepaměti úzce spjat s přírodou. Zpočátku si nedokázal vysvětlit různé přírodní jevy, které u něj budily strach a respekt. S postupným vývojem přírody i člověka samotného, hlavně po rozumové stránce, kdy se z ní pomalu začal vyčleňovat, začal uctívat různé bohy (blesku, ohně, ...). Na posvátných místech dávali lidé oběti svým bohům k jejich usmíření (oběti byly různé - od potravinových, přes zvířecí až lidské) a to vše z obavy a různých živelných pohrom, za ochranu před nemocemi a hladem, za dobrou úrodu. Pohanské obřady vycházely z poznávání přírodních jevů a z lidské přirozenosti. Lidé uctívali Slunce jako zdroj tepla a symbol života a spojovali jej se svými oslavami jako byl svátek Vesny, svátek úrody, a v zimě, kdy Slunce pozbylo svoji sílu a lidé se těšili na jeho návrat.

Lidové zvyky a svátky nejsou zpravidla založeny na křesťanské tradici, ale vychází z tradice pohanské, anebo krajově podmíněné. Obyčejní lidé je nechtěli nahradit přísnými a nezvyklými křesťanskými způsoby, které k nám začala šířit katolická církev a trvalo několik století, než se vyrovnali s vírou minulou a přijali novou, křesťanskou. Katolická církev nakonec některé ze svátků, které mají svůj původ ve slavnostech Keltů, Germánů

či Slovanů, převzala do svých obřadů a svátků, ale dala jim nový význam a výklad. Příchod křesťanství měl vliv na kulturu našeho národa a křesťanství samo přispělo k rozmachu kultury a díky tomu se také zpřesnilo rozdělení roku a umožnilo zavést čím dál přesnější rozdělení času a zavedení kalendáře. Mnoho zvyků se provádělo na vesnici a ta si je v různých obměnách dochovala do dnešních dnů. Některé významné svátky církev převzala z předkřesťanských zvyků a oslav, např. Vánoce, Velikonoce, Dušičky – památka zesnulých, dále mezi nejzajímavější patří vlčnovská Jízda králů, tak zvané „pálení čarodějnic“ a filipojakubská noc, 1. máj – „lásky čas“, posvícení aj. K velkým svátkům katolické církve patřily a stále patří Velikonoce, Seslání Ducha Svatého - Svatodušní svátky, Narození Ježíše Krista - Vánoce.

Vývoj lidstva a vznik různých civilizací začal postupně člověka z přírody vyčleňovat. Člověk sám sebe povýšil na „pána tvorstva“ a začal si přírodu jménu pokroku „podmaňovat“ – aspoň si to v minulém století myslel. Vynálezy člověku ulehčily život, přetvořily přírodu a člověk z ní přestal mít respekt a strach. Přestal žít tradičním životem, nahradil jej moderním a tímto způsobem života se začaly tradice pomalu vytrácet z jeho života. Některé vymizely úplně, některé se dodržují dle regionů, jiné se „zmodernizovaly“ nebo byly nahrazeny jinými či vznikly nové zvyky, a ty se postupem doby staly tradiční. (např. řemeslné trhy a jarmarky, ochutnávání vína - tzv. „košty“, ...)

2.2 Tradice

Jsou souhrnem ustálených zvyklostí, obyčejů zachovávaných pokoleními, názorů a myšlenek přecházejících z generace na generaci. Je to ustálený, zpravidla zděděný zvyk, jak uvádí pramen (7).

Tradice - lat. traditio - tradere předávat, vznikl spojením trans (přes) a dare (dávat) je pojem označující předávání poznání, schopností, obyčejů či mravů v rámci kultury nebo skupiny. Tohoto slova se neužívá pouze v jediném významu. Tradice se chápe obvykle, podle zdroje (6), jako předávání celku poznání, schopností, obyčejů a mravů kultury nebo skupiny. Je z tohoto pohledu kulturním dědictvím, které se předává z generace na generaci. Pod toto pojetí spadá i vědecké poznání, umění, rituály, morální pravidla a recepty na přípravu jídel. Vedle těchto vysoce kulturních obsahů se k pojmu tradice řadí i dočasně platné zvyklosti – to, co je běžné a obvyklé.

Lidovou kulturu ovlivňovaly přírodní podmínky, hospodářské potřeby, ekonomické

možnosti venkova a sociální postavení obyvatel. Mezi nejvýraznější etnografické regiony (viz obr. 1), uchováující tradiční prvky lidové kultury, patřily v 19. století v Čechách především Chodsko, Plzeňsko, jihočeská Blata, Doudleby, Podkrkonoší, na Moravě Valašsko, Slovácko, Haná a oblast Českomoravské vrchoviny - Horácko. Šlo tedy vesměs o krajiny více či méně zemědělského charakteru, kde převažovala malovýroba samozásobitelského typu. Kromě zemědělství existovala řada druhů výrob nezbytných pro provoz usedlosti i život lidí. (7)

Mnohé zvyky a obyčeje se dodržují, některé odvál čas. Vývoj lidstva dal vzniku novým, současným a je na lidech samotných zda se zařadí mezi ty tradiční. Jiné, tak jak vznikly, hned zanikly – neujaly se. Hodně záleží na způsobu života lidí a kraji, ve kterém žijí.

obr. č. 1 – regiony na území ČR (7)

2.3 Řemesla

Řemeslo je činnost zabývající se výrobou různých předmětů denní potřeby, prováděním oprav apod. pomocí ručních nástrojů nebo jednoduchých strojů.

Řemeslník musel být vždy vyučen. Řemeslo bylo pro výrobce hlavním zaměstnáním. Šlo např. o kováře, hrnčíře, skláře. (7) Staletími ověřená zkušenost lidového přísloví praví a potvrzuje, že i v dnešní moderní době platí: „Řemeslo má zlaté dno.“ Řemeslo se dědilo z otce na syna po mnoho generací. Narozný mužský potomek byl nositelem a pokračovatelem nejen jména svých rodičů, ale mnohdy i řemesla svých předků.

Generace před námi nám zachovala bohatou lidovou slovesnost týkající se řemesel.

S různými řemesly se setkáváme v pohádkách – „O kohoutkovi a slepičce“, „Krejčí hrdina“, „Švanda dudák“, dále v říkadlech – „Kovej, kovej, kováříčku“ nebo i v legendách a pověstech – „O Přemyslu oráči“. Známe spoustu písniček – „Šel zahradník do zahrady“, „Nemelem, nemelem“, „Jsou mlynař chlapi“, „Když jsem já sloužil“, „Já jsem muzikant“, „Kalamajka“ a též citátů a přísloví – „Kov v podkovu neuková kladivo, nýbrž kovář.“ (Kalmycké), „Co bylo vloni, nikdo nedohoní.“ (České)

2.4 Tradiční výrazové prostředky lidové symboliky

symboly života, světla, zdraví, štěstí

zelený strom, zelená ratolest, červené jablko, červená barva

vejce (plné), svíce, kynuté pečivo, pestré tkaniny

symboly plodnosti, hojnosti, bohatství

hrách, čočka

sušené ovoce, sušené houby

obilí, makovice, ořechy

symboly ochrany lidí, dobytka, stavení, polí

chléb, česnek, cibule

sůl, med, černý kmín

trny, trnitý prut

čaromocné byliny, červená barva

svěcené ratolesti, svěcené pokrmy

symboly smrti, zmaru, pohany

vymláčená sláma

prázdné skořápky (vejce prázdná bílá, ulity hlemýžďů)

přelomená svíce, bílá barva (7)

2.5 Jarní rovnodennost – „Morena“, velikonoční tradice, kraslice

Konec zimy a pozvolna nastupující jaro byly vždy s radostí oslavovány. Zásoby se tenčily, „Nemoci“, jak praví přísloví, „nechodí po horách, ale po lidech“, a ty se lépe léčí

v jiná roční období, kdy člověka sama příroda zásobuje vitamíny a potravou.

Den jarní rovnodennosti - 21. březen - měl v životě venkovského člověka prvořadý význam – vznik nového života, přípravou na novou úrodu. Svátky radosti nad příchodem jara a slunce se slavily odnepaměti. Tento krásný čas naši předkové oslavili jako svátky plodnosti a po velmi dlouhou dobu považovali jaro jako začátek roku nejen zemědělského, ale i kalendářního. V zemědělství je důležitým faktorem k docílení bohaté sklizně počasí, kterému nelze poroučet. Téma počasí je tedy předmětem zájmu a rozhovoru lidí venkova. Lidé si stěžují na výkyvy počasí nebo nepravidelné změny, které komplikují práci na poli. Proto se lidová moudrost odráží v tolika pořekadlech, pranostikách a úslovích o počasí.

2.5.1 Pranostiky:

Publikace Lidových pranostik, přísloví a zvyků v zemědělství (3) představuje jednotlivé měsíce s jejich pranostikami:

Březen – proměnlivý měsíc, což nám dokládají i pranostiky: „Březen, za kamna vlezem, ...“, „Březnové sluncem krátké ruce.“, „I když pluh v březnu zemi ryje, přeci zima ještě je.“ (3, s. 28)

Duben – „Duben, ještě tam budem.“, „Aprílové počasí jsou časy i nečasy.“, „Duben laškuje, sedlák za pluhem hubuje.“ (3, s. 32)

Květen – řečeno ústy básníka: „Byl pozdní večer, první máj – večerní máj – byl lásky čas ...“ „Májová vlázička, poroste travička – májový deštiček, poroste chlebiček.“, „Máj, vyženeme kozy v háj.“ (3, s. 47)

Poslední slovo však mají ledoví muži – Pankrác, Servác, Bonifác.

2.5.2. Tradice

Vynášení Morany je podle autorky Českých zvyků a obyčejů (9) tradičním pohanským rituálem, který se dochoval do dnešních dnů. A. Vondrušková uvádí, že: „Vynášení Smrti nemělo s křesťanskou liturgií nic společného, bylo starší než sama církev.“ (9) Nejznámější je její upálení a nebo i utopení, méně známé je, že ji i zahrabávali do země. Nejčastěji se však Morana hází z mostu nebo ze skály. Je to figurína, kterou nese mladá dívka v čele průvodu. Na dřevěné holi je navlečena dívčí košile, vycpaná slámou nebo hadry, na krku má zavěšený věnec z vyfouklých vajec, na hlavu má namalovaný obličej. Tento starý pohanský zvyk, symbol konce zimy v krajích, kde se střídá čtvero ročních období, přetrval až do našich dob i přes nelibost církve a odmítání tohoto svátku.

Jak uvádí zdroj (10) Morana, Mora, Mořena, Mařena, Marzena nebo Kostroma je figura představující smrt, pravděpodobně bytost ze slovanské mytologie nebo pohanská bohyně smrti. Je velmi známá i v dnešním folklóru. Uctívali ji staří Slované a Baltové. Je zosobněna zimou, na jaře končí její vláda, proto se topí nebo bije. Není možné ji však považovat za čistě bohyni smrti nebo za nějakou ohyzdnou stařenu. Je prý velmi krásná. (10)

Průvod nesoucí Morenu zpívá různé písně a odříkává krátké básně:

„Smrtná neděle, ptám se já tebe, kdes poděla klíče, klíče od země?“

Příchod jara potvrzuje pěkná báseň, jež uvádí autorka v knize Lidových tradic (8) :

„Smrtná neděle, kdes klíče poděla?

Dala sem je svatému Jiří.

Svatý Jiří vstal, pole odmykal,

všelijaké kvítí, až pole svítí,

fiala modrá, růže červená.“

nebo

„Neseme Mořenu,

na vrchu červenů, na spodku zelenů,

pěknů, pěknů, pěkně přistrojenů,

helo, helo!“ (8, s. 158-159)

Stejně jako se vynášela Morena, zvláště na Moravě se dochovalo *vítání léta*. Princip zůstává stejný – s končícím se ročním obdobím se loučíme a vítáme nové. Místo slaměné postavy se nosil vršek nazdobeného jehličnatého nebo jívového stromku.

V knize Český rok na vsi a ve městě (4) uvádí P. Toufar:

„Buďte, páni, veselí na tu smrtnou neděli:

smrt jsme vám odnesli, nové líto přinesli.

Vítej líto líbezné, obilíčko zelené.“ (4, s. 82)

Velikonoce patří mezi největší svátky, se všemi svými zvyky a tradicemi. Bývá to první neděle po prvním jarním úplňku. Velikonoce symbolizuje beránek, vejce, pomlázky, řehtačky i kočičky. Vajíčko bylo odjakživa symbolem nového života, zrození, ale i smrti. Pomalovaná vejce vkládali staří Slované do hrobů, jak nám dokladují archeologické vykopávky. Vajíčko se nejdříve barvilo červenou barvou – barvou krve, která symbolizovala životní sílu, ale také oheň. Zelená představovala barvu přírody – její zeleně. Ve žluté se

odrážela barva obilí a medu. Naopak bílá barva nevěstila nic dobrého – smrt a modrá mor a neštěstí.

V pašijovém týdnu „zvony odletí do Říma“ a od Škaredé středy až do Bílé soboty je zvonění nahrazováno hlukem klapačů, hrkačů, řehtaček a bukálu, s nimiž běhají chlapci po vsi a „honí Jidáše“. Lidová slovesnost v tomto období je díky své historii velice bohatá. Děti se učí různé básničky, hlavně chlapci, aby je mohli říkat při *pomlázce* – *dynovačce*, která má též původ v předkřesťanských zvycích.

Pomlázka (žíla, tatar, čugár) může být buď jen tenký proutek nebo pletená různých velikostí, kterou si chlapci pletou a děvčata jim je zdobí barevnými stužkami. Za „mrskačku“, která má dle staré tradice probudit v dívce nový život a nedopustit onemocnění, dívky dávají hochům také malovaná vajíčka. Chlapci si je však musí zasloužit a to pěknou koledou, kterou říkají při „šlahání“: „Hody, hody doprovody, dejte vejce malovaný, ...“, „Panímámo zlatičká, darujte nám vajíčka, ...“. Jinde též polévají děvčata vodou nebo voňavkou, záleží na krajo­vém zvyku. Tato „polévačka“ má stejný smysl jako mrskání – neboť voda měla zajistit zdraví a krásu.

Oslavy Letnic byly převzaty jako svátky spojené s pálením čarodějnic. V noci, z 30. dubna na 1. května se zapalovaly ohně na vyvýšených místech v krajině. Smyslem těchto svátků nástupu léta bylo odhánět zlé síly a ochránit lidi i dobytek před nemocemi a novou sklizeň před pohromami. Mládež také zapalovala stará košťata a vyhazovala je do výše. Traduje se, že při osvětlené obloze se čarodějnice nesrazí a budou vidět a lidé doufali, že je i uvidí. Kořeny tohoto svátku sahají až do keltských období, kdy lidé děkovali u čarodějných ohňů bohyni Valpruze za přežití zimy a prosili ji o pomoc do nadcházejícího období. Církev odmítala tento pohanský svátek a v dobách inkvizice se nechvalně proslavila honbou na čarodějnice a upalováním nevinných

Letnice jsou období mezi jarem a létem (květen – červen) a patří sem obyčejně Jízda králů, královničky, obcházení polí a hranic, čištění studánek a další, související s vodou i deštěm, jak uvádí A. Vondrušková (9, s. 185)

Na **1. května** se stavěla a mnohdy ještě staví mládež vysokou vyšňořenou májku. Starostí mládenců bylo vybrat strom, pokácet a přivést do vsi, kde oloupali z něj kůru a vytvořili věnec. Děvčata jej nazdobila papírovými mašlemi a růžemi. Při stavění máje se sešla celá ves. Postavenou májku museli stárci dobře hlídat, aby jim ji hoši z vedlejších vesnic nepokáceli či dokonce neukradli. Vše bylo zakončeno taneční veselí­cí v tradičních krojích.

„Na rozloučení, mý potěšení, postavím pod okny máj, ...“

Poslední den v tomto měsíci se opět všichni sešli při kácení máje, a při této příležitosti se konali opět taneční zábavy.

Traduje se, že na 1. máje by neměla zůstat žádná žena nepolíbená. Květen bývá označován měsícem lásky a jinak vypůjčenými slovy slavného básníka řečeno:

„Byl pozdní večer - první máj - večerní máj - byl lásky čas.

Hrdliččin zval ku lásce hlas, kde borový zaváněl háj.“

Láska je věčná jako lidstvo samo a o lásce opěťované, zatracované, zklamané či neopěťované nám zůstalo mnoho písní, básní a prózy z odkazu našich předků – ať slavných či neznámých. Kolektiv autorů uvádí několik ukázek z různých oblastí naší vlasti např. z Moravy:

„Aj padá, padá deštíček,
čos tak smutný Janíček,
čos tak smutný, čos uplakaný,
moj šuhajíček milovaný.“ (15, s. 210)

V lidových písních je skryto mnoho moudrých a pravdivých slov a myšlenek: „Ej, lásko, lásko, ty nejsi stálá ...“. Zpíváme si zamilované písničky o nešťastné lásce „A já tvoja nebudu ...“, „Proč jsi k nám nepřišel ...“. Děti si rády hrají, tancují a zpívají: „Mám šáteček mám ...“, „Na Elišku“, „Červený šátečku kolem se toč ...“ nebo „Marjánko, Marjánko ...“.

Písnička vždy provázela člověka životem, radovala se s ním, veselila se, oslavovala jeho úspěchy, ale též s ním tesknila, toužila, plakala a pomáhala mu vždy v jeho těžkých chvílích.

2.5.3 Řemesla

Gravírování patří ke starodávným řemeslům, která nevymřela a udržují se dodnes, a které se používá i při zdobení kraslic - kraslice zdobí malérečky a každý kraj má svůj osobitý vzorek a způsob zdobení kraslic. Malovaným vajíčkům, která byla zpočátku plná se říkalo malůvky, straky, slaměnky, rejsy, ... Slovo kraslice se začalo používat při přípravě národopisné výstavy v Praze, ale tento pojem je znám už z dřívějšíka. Existuje několik technik zdobení: batika jednoduchá či složitá, rostlinná, leptání, malba voskem, barvami, aplikace slaměné vzory, drátování, vyškrobování neboli *gravírování* jinak řečeno *résování*. K barvení se používají buď přírodní (nejznámější vařením vajec v cibulových slupkách) nebo umělá barviva (anilínová a v rodinách rozšířená potravinářská).

Při barvení vajec se až do 20. století používala přírodní barviva. Červenou barvu naši předci získali z červené cibule, řepy, borůvek, bezinek. Žlutou barvu poskytl dřínový květ, kmín, oves, lipový květ. a zelenou – tráva, barvínek, nat' petržele, špenát. Hnědou barvu dostala děvčata vyluhováním čaje, kávy, ořechové kůry - jak uvádí zdroj (9, s. 133).

Z motivů je i nyní nejčastěji používán rostlinný ornament např. strom, květy, lístky, sněženka, ... Živočišné vzory se vyskytují též často a to slepice, kohout, kuře, labuť, husa, zajíc, ...Objevují se též vzory ženských a mužských postav. Ze starých motivů se používaly i zemědělské vzory – kolo, pluh, hrábě. Maléřečky zdobí kraslice též prvky lidových obyčejů jako jsou svatba, přástky nebo různými blahopřáními zamilovaným, příslovími, veršovačkami a lidovou poezií. Na vajíčkách si můžeme přečíst nápisy tradiční: „Veselé velikonoce“, „Z lásky“, „Na památku“, „Vajíčko malované, z lásky darované“. Se změnami v životě člověka se mění i lidová tvorba a klasické motivy nahrazují nové, které vedou ke ztrátě tradiční techniky i vzoru, který je pro danou oblast určitý a bohužel vedou až ke kýčovitosti. I přes tento vývoj k horšímu se toto křehké řemeslo dědí z generace na generaci a přetrvává do dnešních dnů. Je to lidové umění, nad kterým se tají dech - při pohledu na tu křehkost, jemnost a něžnost.

2.6 Letní slunovrat - žně, dožínky, hody, mlynářské řemeslo

Den letního slunovratu - 21. červen, kdy slunce je na vrcholu své síly. Večer tohoto dne je tajemný a tajuplný a věřilo se, že na svatojánskou noc se otevírá země a vydává své poklady. Zakládaly se ohně, neboť se také věřilo, že jejich plamen dodá slunci sílu a energii, která pozvolna od tohoto dne začíná ubývat. Červen je jeden z nejkrásnějších měsíců v roce, kdy příroda je v plném rozpuku, léto v plném proudu, vysoké zvěři se rodí mláďata, ne nadarmo si jej myslivci vyhlásili za měsíc myslivosti a též je to období senosečů, kdy sedláci museli již nyní myslet obživu svých hospodářských zvířat v zimním období.

„Hrabejte, hrabejte to zelený seno,
i já bych hrabala, dyby se mi chtělo.“ (3, s. 57)

2.6.1 Pranostiky:

Červen - „Jestli červen mokrý bývá, obilí se nerodívá.“ „Sušší červen když panuje, vínem sudy naplňuje.“ „V červnu rolník ví, jaké bude posvícení.“ (3, s. 54-55)

Červenec – měsíc sklizně obilí a úrody, kdy počasí mělo moc nad kvalitou a množstvím

úrody. „V červenci dne ubývá a horka přibývá.“, „Co červenec neuvaří, srpen nedopeče.“, „Svatá Markyta, hodila srp do žita.“ (3, s. 64-65)

Srpen – „V srpnu slunce parné – ovoci i vínu zdárné.“, „Srpen klasy klidí, ovoce ji zralé vidí.“, „V srpnu již nelze slunci mnoho věřiti“. (3, s. 70-71)

2.6.2. Tradice

Žně bývaly velkým svátkem pro celou ves. Dříve se obilí sklízelo ručně – srpem, od toho i název měsíce. Práce to byla namáhavá, kosilo se celé dny – sedláci se snažili využít co nejvíce pěkného počasí. Až bylo obilí pod střechou, teprve potom si všichni oddechli.

Ke kosení obilí se vázalo několik pověr. Jestliže byl například některý klas ještě stále kvetoucí, znamenalo to hlad pro celý kraj. Dvojitý klas znamenal, že obilí nabude na ceně. Pokud se takovýto klas protáhl novorozeněti skrze prsty, čekalo na dítě v budoucnu velké štěstí a bohatství. Když došlo na odvoz obilí z pole, zastavil první vůz u potoka, řeky či rybníka, hospodář vzal z vozu tři klasy, které namočil ve vodě. Činil tak ve víře, že mu obilí ve stodole neshoří. (7) Žito bylo hlavní surovinou pro **výrobu chleba**, který se pekl doma v peci. Hospodyně většinou zadělávala 1x týdně, vykynuté bochníky chleba sázela dřevěnou lopatou s dlouhou násadou do vyhřáté pece. Chléb „Boží dar“ před nakrojením označila špičkou nože třemi křížky. Do naší národní symboliky patří vítání a uctění hosta chlebem a solí. Ne nadarmo se o dobrém člověku se říkalo: „Je dobrý jako chléb.“ Sklizeň obilí pak byla zakončena **dožínkami**, veselící a poděkováním za sklizenou úrodu. Je to opět zvyk z dávnověku, kdy staří Slované děkovali bohům za úrodu. Dožínky byly oslavou k ukončení žní, při níž se čeled' veselila na účet hospodáře. V nynější podobě předává vybraná mladá dívka ve slavnostním kroji věnec z obilí a polního kvítí hospodáři a přeje mu zdraví a štěstí.

„Hospodáři náš, gořalečky dáš,
gořalečky do skléněčky,
napojíš ty svoje žnečky
šak ich dobře znáš.“

A že se lidé rádi bavili svědčí i tyto verše:

„Zahrajte nám muzikanti, zahrajte nám zvesela,
radujte se mladí staří, už je plná stodola.

Už nám pivo v mázech pění, už jsou tady koláče,

Zahrajte nám muzikanti, at' se chasa vyskáče.“ (8, s. 173)

Po sklizni a po výmlatu vozili sedláci obilí do mlýnů na zpracování. Již malé děti věděli, jak je toto řemeslo důležité a to se objevuje v notoricky známé písni: “Kolo, kolo mlýnský, za čtyry rýnský,“ Dospělí zase prozpěvovali: „Jsou mlynáři chlapi chlapi, když jim mlejny klapy, klapy. Jsou mlynáři chlapi chlapi, když jim mlejny jdou, ...“

Posvícení nebo-li **hody** bývaly vždy velkou událostí, na kterou se všichni těšili:

„To je zlaté posvícení,
to je zlatá neděle,
máme maso a zas maso,
k tomu kousek pečeně.“

Hodování předcházelo několik dnů příprav a shonu – stavení se řádně vysmejčila, na řadu přišla i hospodářská část domu, peklo se, vařilo, smažilo. Hospodyně pekly koláče a buchty, s tradičními náplněmi – tvarohovou, povidlovou, makovou, ořechovou, ale i hruškovou. Koláče byly v každém regionu jiné a lišily se nejen vzhledem, ale i recepturou. Hlavním dnem posvícení byla neděle, která byla určena podle místního patrona, kterému byl zasvěcen kostel nebo kaplička. Hody mnohdy trvaly i několik dní a byl to hlavně jeden z důvodů, kdy se sešla celá rozvětvená rodina. Lidé se oblékli do svátečních krojů, šli do kostela na sváteční mši, po ní hodovali. Oběd začal masovou polévkou, pokračoval pečenou husou, kachnou či vepřovým s knedlíkem a zelím, následovaly koláče, různé cukroví a pečivo a vše se zapíjelo dobrým pivem a dle oblastí vínkem či slivovičkou. Všichni se dobře bavili, veselili a zpívali a den završili taneční zábavou.

2.6.3 Řemesla

Sedlák provozoval mnoho činností spojených s hospodářstvím na statku. Nejvíce času zabírala práce na poli. Výsledek jeho snažení se odvíjel dle územní polohy a byl závislý na počasí. Že to byla práce těžká a nelehká, s bídou výslužkou, svědčí nářky čeledě:

„U sedláka dobře sloužit, u sedláka dobře je:
ráno jabka, večer jabka, na poledne řepa je.“
nebo

„Lepší jest na vojně kousek masa
nežli u sedláka prosná kaša.“ (15, s. 291-292)

Stesky chasy se též odráží v lidových písních: „Hrách a kroupy“, „Za svou panenkou“

nebo „Výslužka“ . (15, s. 291-292)

Mlynář byl člověk – řemeslník, který mlel obilné zrna na mouku a další moučné výrobky ve mlýně. Mlynářství má u nás velmi dlouhou tradici, první zmínky o větrných mlýnech pocházejí již ze 13. století. Největší rozmach dřevěných větrných mlýnů byl v 15. století. V té době se hlavně stavěly mlýny vodní a větrné. Mlynář musel umět postavit nejen mlýn, ale také jiné stavby, jako studny, jezy, mosty a ostatní stavby s vodou spojené.

„Mlynářský řemeslo je radostný všecko:
samo se to točí, jen to voda tlačí,
stárek se jen dívá, jak kámen zamílá“ (7)

2.7 Podzimní rovnodennost - podzimní slavnosti, „Zapomnělka“

Den podzimní rovnodennosti – 23.září, kdy podzim je dalším obdobím *sklizně* – *ovoce a zeleniny a polních plodin*. Existuje spousta hádanek vztahujících se k podzimnímu ovoci - jablkům:

„Bílé – nehýbá se, zelené – kolíbá se, červené – jde do světa.“

„Červené jsem, voňavé jsem, zdravé jsem, ...“ .

„Na stromě je, neuletí, s touhou dívají se děti na buclaté tělíčko, na červené ...“

„Červené je, kulaté je, samá sladká šťávačka, někdy se v něm schová červík,
ale vždycky hvězdička“.

také básniček:

„Na zem jabka padají, ptáci křídla zvedají,
léto balí fidlátka, podzim klepe na vrátka.“

a písniček:

„Koulelo se, koulelo, červené jablíčko,
komu ty se dostaneš má zlatá Ančičko?
Koulela se, koulela, dvě naproti sobě,
komu bych se dostala, než Janíčku k tobě.“

nebo

„Pod naším okénkem rostou tam dvě růže, pod naším okénkem roste tam štěp.
Jsou na něm jablíčka, trhá je Ančička, jsou dobrá jsou sladká, jsou jako med.“
Malé děti si s oblibou zaspívají i zatančí:

„Měla babka čtyři jabka a dědeček jen dvě.

Dej mi babko jedno jabko, budeme mít stejně.“

O hruškách je toho napsáno méně, ale ve školce se děti učí: „Foukej, foukej větříčku, ...“ nebo „V zahradě na hrušce sedával kos, ...“

Vinobraní připadá na období mezi sklizní na polích a podzimní setbou. Na Moravě, kde jsou vinařské oblasti, patří vinobraní k největším svátkům v roce. Každý vinař má plné ruce práce s přípravou i se samotnou sklizní, takže kdo má ruce a nohy jde pomáhat. Hrozny se sbírají ručně, melou a lisují. Ze šťávy je pak dobrý burčák a nakonec červené či bílé víno. Vinaři degustují mladé víno a společně ve sklípku zapějí: „Víněčko bílé, ...“, „Vinohrady, vinohrady, ...“

Nejznámější pranostiky o víně: „Svatý Václav víno chrání, po něm bude vinobraní.“, „Vinohrad dovede člověka obléct, ale i vysvléct.“, „Drž se starého vína a dobrého přítele.“

Na **poli se sklízí** brambory a děti se učí počítat: „Jedna, dvě, tři čtyři pět, ...“ a nejen v pohádce „O veliké řepě“ dědek tahá řepu.

Podzim je i čas honů, vykrmených hus a posvícení, kdy si po práci a po uklizené sklizni všichni notovali: „To je zlaté posvícení, to je zlatá neděle, ...“ Toto období je i obdobím **zabýjaček**, které se nám na vesnicích dochovaly dodnes, a které pro další pokolení zachytil na svých nezapomenutelných obrázcích malíř Josef Lada.

2.7.1 Pranostiky:

Všichni každoročně doufáme v co nejdelší babí léto, ale pranostika praví, že:

Září - „Divoké husy v září na odletu, značí konec i babímu létu.“, „Jestli září sluncem hýjí, tak k nám tuhá zima míří.“, „Září víno vaří, říjen, víno pijem.“ (3, s. 76-77)

Říjen – „Málo sluníčka, častá vlážička.“ Podzim vrcholí a nastávají nepříjemné plískanice. „V říjnu mlhy, v zimě sněhy.“, „Po teplém září zle se říjen tváří.“, „Svatá Hedvika medu do řepy zamíchá.“, „Opadá-li v říjnu listí, mokrou zimou budme jisti.“ (3, s. 86-87)

Listopad – teplota už rapidně klesla, ještě se může objevit poslední záchvěv teplého počasí, ale paní zima se už blíží mílovými kroky: „Listopadová mlha zhasíná slunce“, „Listopadové hřmění – pšenici ve zlato mění“, „Když se listopadu hvězdy třpytí, budem mrazy brzy míti.“ (3, s. 96-97)

2.7.2 Tradice

Měsíc září je neodmyslitelně spjat se *začátkem nového školního roku*. Školáci se učí báseň klasika – „Hola, škola volá, ... a my jdeme mámo táto, ať zima nebo bláto, ...“. Tak, jak to bývalo doslova v dobách našich dědů a pradědů. Tento dobou odvátný čas nám připomene národní básnička „Cestičko do školy, přes louky, po poli,

cestičko do školy ušlapaná.
Když jsem tě šlapával,
často jsem plakával,
sněhem jsi bývala zasypaná.“

V obci bývala jednotřídka a pokud ani ta nebyla, chodily děti do školy pěšky i několik kilometrů. Zpočátku děti psávali kamínkem na břidlicové tabulky, ke kterým měly přivázané houbičky. Ty potom vystřídaly brka a kovové násady, které dělaly velké kaňky malým pisálkům v sešitech a kdy tělesné tresty byly na denním pořádku.

Od dob Marie Terezie a císaře Josefa II. se již mnohé změnilo vesnice mají pěkné moderní školy a tělesné tresty se staly dávnou minulostí – žáci si na školách volí žákovské parlamenty a zapojují se do dění školy.

Ovocné stromy patřily mezi velmi uctívané, neboť se věřilo, že každý plodící strom má duši, stejně jako člověk. Zřejmě proto se zachovalo velmi mnoho pověr a zvyků, spojených se stromy, se sklizní. U mladých stromků se nechávala první úroda na stromě nebo se rozdala žebrákům. Pokud se plody trhaly, musela to být mladá dívka, která je česala. A to vše proto, aby mladé stromky v dalších letech měly dobrou úrodu. Také se při sklizni ovoce nechával jeden plod na stromě. Takový plod se nazýval „**Zapomnělka**“ a nechával se na stromě proto, aby dotyčný nezapomínal. Při česání ovoce se také hodně zpívalo, aby strom nebyl smutný a přečkal tuhou zimu. (8, s. 91)

Bramborám se dříve říkalo „**Chléb chudých**“, neboť to byla jedna z mála plodin, které si mohl nemajetný člověk zasadit a také sklidit. Také se jim říkalo zemská jablka, zemáky i erterple (z německého „erde“ – země, „apel“ – jablko). (8, s. 89)

Podzimní chlad zaháněli pasáči rozděláváním ohníčků, pálením bramborové natě a pečením na poli zapomenutých brambor v popelu. Čas si krátili různými hádankami:

„Je důleček, v tom důlečku kulička,
na kuličce chřásteček,
na chřástečku plno kuliček.“

Odpověď: [bramborový keř], (8, s. 191)

Po **svátku Všechn svatých** (1.11.) se vzpomíná na zemřelé (2.11.) a tento svátek, se nazývá Dušičky. Dodnes se na Dušičky se zapalují svíce na hrobech, neboť se věřilo, že tento den vystupují duše z očiště, aby si alespoň jednou v roce mohly odpočinout od muk. Staří Keltové také 1. listopadu slavili podle jejich kalendáře nový rok.

Halloween – patří mezi „novodobé“ tradice, ale prapůvod mají opět u starých Keltů a Irů, kteří tuto obyčej přivezli do Ameriky, kde se hojně rozšířil. Typickou ozdobou je vydlabaná a vyřezaná dýně se svíčkou uprostřed. V irské legendě se praví, že když darebák Jack zemřel, odmítli ho jak v nebi, tak i v pekle, neboť oklamal i samotného ďábla. Proto prý bloudí v podobě vydlabané dýně a svíčkou si svítí na cestu. (8, s. 100)

2.7.3 Řemesla

Kovář je řemeslník, který zpracovává za tepla kovy a vyrábí z nich různé užitkové nebo ozdobné věci. Kovář zpracovává různé druhy kovů, počínaje olovem a konče železem. Kovář může být i umělec, potom se nazývá umělecký kovář, nebo se může jednat o pracovníka ve strojírenské továrně provádějící strojní kování. Specializovaný kovář, jenž vyrábí podkovy pro koně se nazývá podkovář. (20)

Sotva se dítě naučí mluvit už umí: „Kovej, kovej kováříčku, ...“

„Vy kováři, nic nedbáte
jen když máte muziku,
popadnete kus železa,
naděláte hřebíků“.

Sedlák v té době ke své práci na poli potřebuje kováře jak ke kování koní, tak i k výrobě různých pracovních prostředků a později i jednoduchých strojů.

2.8 Zimní slunovrat - vánoční tradice, masopust, karneval

V tomto období příroda „spí“, půda odpočívá a zemědělci opravují nářadí a náčiní, zpracovávají svoji úrodu, vykonávají různé **rukodělné činnosti** – vyřezávají ze dřeva, dle regionu vyrábí drobné šperky, vykonávají takovou činnost, na kterou jinak během roku, kdy pracovali na polích neměli čas.

Nastává čas krátkých dní, dlouhých večerů, čas přímo stvořený k besedám při blikajícím světle svíček a loučí, později petrolejek. Lidé se scházeli v chalupách, vyprávěli si různé příběhy a dětem pohádky. Dlouhé zimní večery si krátili dráním peří a přástkami. Pokračuje Advent, doba tajemná až mystická. Děti si užívají zimních radovánek, těší se na Mikuláše, mají respekt z čerta a nemohou se dočkat Ježíška. Den zimního slunovratu je stanoven na 21.12. Lidé se v tento čas rádi navštěvují jak o Vánocích, tak i o zabíjačkách a masopustech.

2.8.1 Pranostiky

Prosinec – s tímto měsícem přichází pravé zimní období, doba zimních radovánek, ale hlavně doba Vánoční. „Když v prosinci mrzne a sněží, úrodný rok na to běží“, „Je-li prosinec blátivý, celý rok bude deštivý,“. (3, s. 102-103)

Leden - od svatě Lucie se dny začínají prodlužovat „Roste den, roste i zima“, „Když je leden jasný, bude roček krásný“, „Je-li teplo v lednu, sahá bída ke dnu.“ (3, s. 12-13)

Únor – „Únor bílý, pole sílí.“, „Teplý únor – studené jaro, teplé léto“, „Mnoho mlh v únoru přivodí teplé léto“. Únor býval krutý měsíc – zásoby docházely a jaro bylo ještě daleko – muselo se šetřit jídlem nastává doba půstu.(3, s. 20-21)

Nejznámější prosincové pranostiky:

4.12. „Po sv. Baruši střež nosu i uší.“

„Sv. Barborka vyhání dřevo ze dvorka.“

„Na sv. Barboru saně do dvoru.“

6.12. „O sv. Mikuláši často snížek práší.“

13.12. „Lucie noci upije a dne nepřidá.“

21.12. „O sv. Tomáši meluzína straší.“

„Na sv. Tomáše zima už je naše.“

23.12. „Sv. Viktorie obrázky na okna ryje.“

24.12. „Na Štědrý den hvězdičky – ponesou vajíčka slepičky.“

25.12. „Mráz na Boží narození – zima se udrží bez proměny.“

26.12. „Když na Štěpána silný vítr bouří, vinař smutně oči mhouří.“

31.12. „O Silvestru papeži snížek si již poleží.“

„Silvestr budiž pestr.“

1.1. „Na Nový rok o slepičí krok.“

Na tři krále o krok dále.

Na Hromnice o hodinu více.“

2.8.2 Tradice

Barbora – sv. Barbora byla pro svoji víru popravena vlastním otcem, tureckým šlechticem. Uprostřed zimy, cestou na popraviště, utrhla větvíčku, a ta rozkvetla. (8, s. 110)

Do dnešních dnů se uchovala tradice řezání „barborek“. Svobodná děvčata musela větvíčku (z třešně, forzýtie – „zlatého deště“) utrhnout po setmění, a pokud větvíčka na Štědrý den vykvetla, měla se do roka vdát. Jinde děvčata trhala více větvíček, které pojmenovala jmény mládenců a ta která první vykvetla označila tím nastávajícího ženicha dívky.

Mikuláš – postava sv. Mikuláše je historicky doložena. Byl to velice dobrotivý, zbožný muž, který svůj majetek rozdál mezi chudé a traduje se, že obdaroval tajně dcery zchudlého kupce, kterým hrozil prodej do nevěstince a tak je zachránil. (8, s. 113)

Je to doba, na kterou se děti těší, ale se jí i obávají. S Mikulášem chodí děti obdarovávat čerta a anděla, kteří dětem zúčtují jejich celoroční chování. Postava čerta přináší respekt a bázeň. Dříve malé děti měly připravenou modlitbičku, za kterou dostávaly skromné dárky (ovoce, ořechy, drobné hračky, ale i brambory, řepu a uhlí). V dnešní době se tento zvyk udržuje, ale má již nádech komercializace.

Lucie - tato, po smrti svatá žena, skončila pro svoji víru na popravišti, neboť se odmítla svého pohanského ženicha a i přes krutá mučení se nechtěla vzdát své víry. V našich zemích byla považována za ochránkyni před čarodějnicemi a byla též patronkou přadlen. Po domech chodily převlečené strašidelné postavy za „Lucky“ s dlouhými zobáky a kontrolovaly hospodyně, jak mají před svátky uklizeno. Vystupovala ve všech pověrách, které se týkaly předení. V tento den bylo zakázáno příst len a drát peří. (9. s. 307)

Advent (přípravné období) končí 23.12. a vánoční svátky začínají 24.12.

Adam a Eva – Štědrý den - podle Bible se od nepaměti slaví památka Adama a Evy, které stvořil Bůh a název „Štědrý den“ má připomínat štědrost Boha. V kruhu rodinném se ten den zpívají koledy: „Štědrej večer nastal“, „Nesem vám noviny“, „Pásli ovce valaši“, „Narodil se Kristus Pán“ a jiné písně.

Boží hod vánoční - 25.12. si připomínáme narození Ježíše v Betlémě.

Štěpán - 26.12. je zasvěcen svatému Štěpánovi, mučedníkovi a patronovi zedníků, kameníků, tesařů, kočích a koní. Tradicí v tento den jsou občůzky koledníků a říká se: „Na Štěpána není pána“. Děti chodili koledovat a říkaly básničky: „Koleda, koleda Štěpáne“, „Koleda, koleda, dědóšku ...“.

Dříve se ještě slavil 27. prosinec a to **Svatý Jan Evangelista**, apoštol, který se staral o Ježíšovu matku Pannu Marii po smrti jejího syna a 28. prosinec - Svátek mládřátek – chlapců, které dal Herodes povraždit, když hledal malého Ježíška označeného věštbou jako nového krále Židů. (9, s. 325)

Mezi nejvýznamnější **symboly Vánoc patří dětátko**, v tomto případě narození Ježíše, (Spasitele, Vykupitele), který byl a stále je lidstvem očekáván a s ním i naděje v lepší život. Dalším symbolem je *Betlém* – místo narození Ježíše s dlouhodobou tradicí stavení betlémů, s různým zpracováním, s použitím různého materiálu od dřeva přes papír, vosk, těsto, kukuřičné šustí po keramickou hlínu či sádru. Zakladatelem byl František z Assisi, jenž při oslavě narození Krista postavil v jeskyni živé jesle s zvířaty a lidmi. (8, s. 125) Tato tradice se v poslední době rozšířila i u nás doplněná o vystoupení s interpretací koled a vánočních písní.

Vánoční strom se k nám dostal v 19. století z Německa, tradice se ujala a i naše děti se těší na nazdobený stromeček a dárečky pod ním. Dříve se stromeček zdobil jablíčky, ořechy, papírovými či slaměnými ozdobami a řetězy, pečivem a cukrovím.

Jmelí je symbol také nerozlučně spjatý se Štědrým dnem. Podle legendy bylo dříve stromem a z jeho větví Josef vyřezal kolébku pro Ježíška. Později jej nechali Římané porazit a vyřezat z něj kříž, na kterém pak trpěl a skonal Ježíš. Strom nemohl tuto hanbu unést, seschl v několik keříčků a stala se z něj rostlina, která přijímá obživu z živin jiných stromů. *Ryba*, v naší zemi je to kapr je nejdůležitější součástí Štědrovečerní hostiny. Je považována za postní jídlo a bývá zvykem si uschovat její šupiny do peněženky, neboť prý hromadí peníze a přinášejí štěstí do domu. (8, s. 127)

Silvestr - tento svátek nepatří mezi tradiční vánoční svátky, protože se dříve konec kalendářního roku neslavil. Od 16. století, kdy byl určený gregoriánský konec roku, se lidé se starým rokem loučili modlitbou v kostele. (9) Teprve až ve 20. století nabyl významu a měl by to být jeden z nejveselejších a nejradostnějších svátků v roce.

Nový rok – říkalo se: „Jak na Nový rok, tak po celý rok.“ – z domu se nesmělo nic vynášet, aby to příští rok nechybělo a nemělo se jíst nic z drůbeže, aby štěstí v nadcházejícím

roce neuletělo.

Tento den se také koledovalo:

„Fanfr, fantr, fanfrnoch, nastává nám novej rok.

Novej rok nám nastává, koledy se nandává, hou, hou, aleluja.“ (8, s. 9)

Den se začal ponenáhlu prodlužovat :

„Na Boží narození – o kuří pokročení.

Na nový rok – o slepičí krok.

Na Tři krále – o tři kroky dále.

Na Hromnice – o hodinu více.“ (8, s. 10)

Tři králové – 6. ledna – legenda o Třech králich (mudrcích z Východu), kteří se šli prostřednictvím nové hvězdy – komety, která jim ukazovala cestu, poklonit narozenému Ježíškovi a nesli mu dary (kadidlo, myrhu a zlato) je známa po celém světě. Tímto svátkem končí vánoční období. Z lidových obyčejů jsou známy obchůzky dětí – tří králů v maskách – bílých košilích a s červenou šerpou kolem pasu. Kašpar měl barvu čepice ve tvaru koruny červenou, Melichar bílou a Baltazar černou. Černou barvu pleti měl poslední z nich – Baltazar. Tři králové chodili dům od domu, vykuřovali je kadidlem a kropili svěcenou vodou. Předávali tak požehnání všem lidem, domy značili zkratkou K+M+B (počáteční písmena jejich jmen) s datem letopočtu a zpívali: „My Tři králové jdeme k vám, ...“

Hromnice – 2. únor je spjat se zvykem dávat za okna svíčky (hromnice), jež mají ochránit lidi a jejich obydlí proti ničícímu přírodnímu úkazu blesku, který je doprovázen bleskem.

Svatý Valentýn – 14. února je znovuobjeveným svátkem. Valentýn byl biskupem a tajně oddával zamilované páry. Mnozí mladí mužové se takto zachránili před vojnou. Valentýn oddával i přes přísný zákaz a pro jeho porušování byl s'at právě 14. února.

Zabíjačky na vesnicích byly v plném proudu – stoly se prohýbaly pod jitrnicemi a jelítky, ovarem, škvarky, tlačenkou a guláškem. Bylo to období práce, ale i radovánek, neboť bylo zvykem obdarovávat sousedy a jelikož v té době měla skoro každá rodina pašika, nebyla nouze o jídlo. Maso se muselo naložit do láku a potom zpracovat – vyudit, zavařit či pomlet s jiným druhem masa a udělat klobásky.

Velcí i malí si rádi dávali hádanky: „Co má sedm konců?“ (Jitrnice: sama má dva, každá špejle má po dvou koncích a sedmý je konec, když se sní) nebo „Vaří se to, peče se to, smaží se to, nejí se to.“ (Špejle od jitrnice) a spoustu dalších hádanek , které jsou obsaženy

v knize *Český rok*, s nádhernými ilustracemi od Karla Svobinského. (15, s. 307)

Masopust a karnevaly předurčovaly konec zimy a začátek jara a kořeny tradice sahají až do pohanských dob.

Lidé si na veselice vyráběli různé masky a převlékali se za ně. Oblíbené byly masky koní, čerta, kominíka, smrtky, slamáka aj.

„Fašanky, fašanky s červenými fúsy,
aj ten čert bachratý tancovat musí.“ (15, s. 366)

Už z názvu masopust tušíme smysl a stejný význam má i karneval (z latinských slov „carne vale“, což v překladu znamená „sbohem maso“. (8, s. 26) Byla to doba tance, zpěvu, hudby a bujarého veselí, které se týkalo dospělé populace a později i dětí. V dnešní době je to naopak – více se pořádá karnevalů dětských než pro dospělé. Na závěr masopustního a karnevalového veselí se mnohde „zakopává basa“.

„Zhusta, chlapci, zhusta, konec masopusta,
už sa fašank krátí, už sa nenavrátí.“
„Konec masopusta, každá kapsa pustá.“
„Všecko pomine, i maso v komíně.“ (15, s. 405)

Následující období potom bylo obdobím střídmosti a půstu až do příchodu velikonočních svátků. Nenávratný konec zimy se blížil a opět nastalo očekávání jara. Jaro je časem návratů ptáků z jižních krajín, zimní spáči se probouzejí v očekávání něčeho nového, je to čas námluv, lásky, ... a opět nastává čas jarní rovnodennosti, ...

2.8.3 Řemesla

Za dlouhých zimních večerů se mnoho předlo, a možná tady vzniklo pořekadlo: „Krátký den, dlouhá nit.“ *Přástky* byly záležitostí především žen a dívek. Děvčata se chystala na příchod mládenců: „Shůry, zdůli, zprostředka,

od Adama, od dědka,
z Moravy, ze všech stran,
přijďte, chlapci k nám!“ (15, s. 99)

„Přad'te, přad'te přadlenky,
budú nové košuleny,
bude bílé plátno na ně,
na rukávce vyšíváné.“ (15, s. 93)

Ne všechna děvčata byla pilná a dařila se jim pěkná nit – „Někde jako vlásek, někde

jako klásek, někde jako myší ocásek.“

Ale i hoši, zvláště mladíci, měli svůj podíl na kouzelných zimních večerech, kdy vzniklo mnoho půvabných písni, říkadel a her.

Ženy vyprávěly dětem za pecí pohádky „O zlaté přadleně“ či krajové pověsti. Muži vzpomínali na vojenská léta, povídali o těžké vojně s Turkem. Trudné večery si krátili zpíváním lidových písniček či hádáním různých hádanek:

„Otec vysoký, matka široká,
syn povětrný, dcera slepá.“ *Odpověď: [Nebe, země, vítr, noc]*, (15, s. 129)
„Přišel k nám panáček,
měl červený fráček,
když jsme ho slíkali,
nad ním jsme plakali.“ *Odpověď: [Cibule]*, (15, s. 129)

Děti hrály různé hry – na „Slelou bábu“, „Krvavého dědka“, „Zlatý prsten“, „Tři klíče svatého Petra“, „Na barvy“, ... (15, s. 132-137)

Pekař byl řemeslník, který pekl chléb v pekařské peci a obvykle je i prodával. Pekařské řemeslo lze pokládat za jedno z nejstarších známých řemesel, jeho počátky jsou zaznamenány až ze středověku a těsně souviseli s mlynářstvím. Postupem času se ale každé z řemesel začalo ubírat vlastní cestou. Pekařství vznikalo z práce otroků a domácí práce žen, samotné pekařství samozřejmě úzce souvisí s kulturními dějinami lidstva. V 11. století se objevují pekaři i u nás a to jako dvorští řemeslníci. Ve 14. století byl založen pekařský cech. *Receptů na chléb* je mnoho, každý pekař má svůj osvědčený a tudíž i tajný recept na dobrý chléb. Jeden z nejznámějších současných je: na 1 000g hladké mouky (pšeničné a žitné), 5 dl piva, vlažnou vodu dle potřeby, 50 g kvasnic, 4 lžičky kmínu, 3 kávové lžičky soli. (21)

„Pekař peče housky, uštipuje kousky.

Pekařka mu pomáhá, uštipují oba dva.“ (15, s. 351)

Hrnčířské řemeslo a výroba byla v období svého rozkvětu rozšířena po celém území Čech a Moravy. První hrnčířské cechy byly zakládány v 15. století. Keramické výrobky se staly běžnou součástí života venkova. Užívaly se při přípravě jídla, při stolování k ukládání potravin a surovin. Běžné byly i keramické hračky. Keramiku představuje několik různých typů výrobků - hrnčina, fajáns, kamenina, bělina. (7)

3. Obec Borkovany a udržované tradice v současnosti – kraslice, hody, kroj

Již několik let učím na Základní škole a mateřské škole Borkovany. Seznámila jsem se s místní kulturou i tradicemi, které se borkovanští snaží předávat nastávající generaci. V dnešním uspěchaném a přetechnizovaném světě je čím dál těžší uchovat všechny místní zvyky a tradice. Starousedlíků ubývá a mladí, kteří se sem přistěhovali mnohdy ani netuší, co je pro tuto obec typické.

Vesnička Borkovany leží na Jižní Moravě v severní části okresu Břeclav a na hranici sousedí s obcí Těšany z okresu Brno-venkov. V jižní části sousedí s městem Klobouky u Brna. Obec je součástí klobouckého a hustopečského mikroregionu. Rozléhá se v jednom z údolí dyjskosvrateckého úvalu, v hluboké kotlině Hustopečské pahorkatiny mezi několika kopci a sousedí s posledním výběžkem ždánického lesa. Nadmořská výška se pohybuje od 255 do 305 metrů. Podle kolektivu autorů knihy *Malebné Kloboucko* (5), archeologické nálezy dokládají pobyt člověka na těchto místech již od mladšího paleolitu. První písemná zmínka o obci tehdy zapsané jako Borcouani nebo Borkowan, se vztahuje k založení zábrdovického kláštera a pochází z roku 1210. Z historických staveb se do dnešního dne zachoval kostel Nanebevzetí Panny Marie z r. 1741, ve kterém jsou umístěny památkově chráněné plastiky sv. Cyrila a Metoděje a fara, která je o 12 let mladší než kostel. Památkáři je též chráněna brána zvonicevého typu. (5, s. 239)

V obci je kromě budovy školy a OÚ také sokolovna a orlovna, obecní úřad, pošta, obchody, masna, několik pohostinství, hasičská zbrojnice, fotbalové hřiště. Na polích v okolí vesnice pěstují zemědělci typické plodiny pro tuto oblast, ale též plodiny ekonomicky výhodné (pšenice, ječmen, kukuřice, řepka, slunečnice, mák). Borkovany mají vinařskou tradici a jsou proslaveny kraslicemi. Tyto dva symboly se také dostaly do znaku obce (viz obr. č. 2)

obr. č. 2 znak obce

Borkovanské kraslice

Lidové umění v podobě „*résování*“ velikonočních kraslic představuje obec na svých stránkách, viz pramen (11). Toto řemeslo a tradice se v Borkovanech dědí z generace na generaci a jsou známy po celém světě. Nikdo přesně neví, kdy se s výrobou začalo, ale dnes se jí v obci celoročně věnuje několik desítek žen. Z Borkovan tak odchází ročně kolem 130 tisíc kraslic. Protože jde o ruční práci, je každý kus originál, neexistují tedy dvě stejná vejce a zpracování závisí na momentální inspiraci maléřky. Na vyprázdněnou skořápku bílého vajíčka (véfuk) se štětcem nanese anilinová barva rozpuštěná v lihu, přidaná do bezbarvého laku a po zaschnutí se bez předchozího návrhu do skořápky zarává „*résovák*“ (dnes se nejčastěji používají zalomené ostře nabroušené trojhranné pilníky). Technika se odborně jmenuje *gravírování*. Motivy vyobrazené na kraslicích jsou inspirovány přírodou, nejčastěji se objevují květinové vzory (viz. obr č. 3), ale objevují se též i vánoční motivy. Podle rozvržení kresby je dělíme na půlkové (ozdobný pruh podélně), bečičkové (dokola napříč narýsované motivy), srdíčkové a zástěrkové. K „*résování*“ se nepoužívají pouze slepičí vajíčka, ale také husí a pštrosí. (11) Kam až doputovala tato křehká krása? Cestovala do Kanady, Spojených států amerických, Mexika, Anglie, Německa, Rakouska, Švýcarska, Holandska, Dánska, znají je v Bílém domě i Kremlu. Mnohé místní maléřky se pyšní dopisy a uznáními od významných osobností světa.

obr. č. 3 borkovanské *résované* kraslice

Borkovanské kraslice

(od neznámého autora)

Kdyby tak rychle verše se rodily
jak borkovanským malérečkám velikonoční vajíčka,
byla by už teď báseň celá.

Zatímco můj verš pokulhává,
poslední kvítek otevírá se,
poslední růže rozkvétá.

Tak rydlo srdce z krásy duše poselství píše pro bratra člověka (5, s. 250)

O tradičních hodech, které se konají 14. srpna, svátku Nanebevzetí Panny Marie, vsí prochází mladí lidé v bohatě zdobených krojích, které nosí také při biřmování, primici a jiných významných dnech.

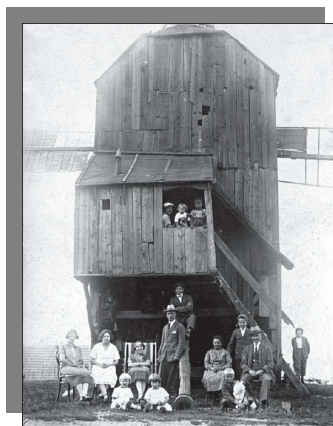
V Borkovanech se nosí *hanácko-slovácký kroj* (viz. obr. č. 4 a 5), který patří k tzv. severnímu typu se zvednutým okružím u ženského kroje. Oblékání „stárky“ trvá až jeden a půl hodiny. Dívka si obléká čtyři až šest sukni, a na každé bývá až 24 faldů. Na vrchní sukni, většinou brokátovou, se váže zástěra, v Borkovanech s kraječkou jen ve spodní části. Svobodná stárka nosí na hlavě bohatě zdobený věnec. Muži oblékají kožené holínky, bílé nohavice a kordule, na hlavu si nasazují bohatě zdobený klobouček vonicí. (5, s. 251)

obr. č. 4 a 5 borkovanský kroj - hanácko-slovácký kroj

3.1 Borkovanský větrák

Borkovanské potůčky ze Štočka a ze Zahumen neměly nikdy tolik síly, aby mohly pohánět vodní mlýn. Obilí jako hlavní zdroj obživy a krmiva pro hospodářská zvířata se proto muselo jezdit mlet do okolních i vzdálenějších míst. Nejbliže byl těšanský Hastrmánek a mlýnky v Hostěrádkách a Bohumilicích. Ale ani zde nebylo vždy dostatek vody a mletí na malém potůčku trvalo dlouho. Jezdilo se tedy až do Židlochovic nebo Rajhradu. Větrák byl skoro v každé dědině, ale jeho kapacita stačila tak akorát pro místní obyvatele. V Borkovanech se rozhodl postavit větrák František Pivoda. (viz obr. č. 6) Místo si vybral celkem vhodné, i když to nebylo na nejvyšším kopci, ale bylo snadno dostupné. Následující držitelé či nájemci se často střídali. Toto časté střídání na větráku potvrzuje, že to nebylo nijak výhodné zaměstnání. Za 90 roků se na mlýně vystřídala spousta lidí. Počátkem třicátých let byl větrný mlýn v Borkovanech rozebrán. (11)

obr. č. 6 již neexistující borkovanský větrák

Byl to kraj větrných mlýnů, ale bohužel se žádný původní do dnešních dnů nedochoval. „Větrák“ je možné si prohlédnout v nedalekých Kloboukách u Brna, i když není původní.

3.2 Borkovanský rybník a les

O rybníku v Borkovanech není žádná zmínka, až do r. 1947, kdy se započalo se stavbou z důvodu velkého sucha, které toho roku panovalo. V technické zprávě z roku 1947 se udává rozloha rybníka 10 000 m² t.j. 1 ha. Do rybníka přitéká potůček ze severu a pramen, který vyvěrá nedaleko. Dle historických pramenů se udává hloubka rybníka od 60 do 210 cm. Obci byl navrácen v r. 1997.

Lesnímu porostu nedaleko obce se říká Lícha, složením je listnatý, a je jedním z výběžků Ždánického lesa. Ze stromů tu dominuje dub a habr, vidět můžeme i jasany. V tomto rozlohou nevelkém lesíku roste orsej jarní, křivatec, jaterník podléžka, kopytník evropský, sasanka pryskyřníkovitá, hlaváček jarní, koniklec, kovalinka, lilie zlatohlávek, třemdava, kokořík lékařský – mnohé z nich jsou chráněné. (5, s. 245-247)

Je dobré též zmínit významné osobnosti, pocházející z této vesnice.

3.3 Borkovanští rodáci

Jaroslav Bedřich se narodil v Borkovanech 21. dubna 1927. Sklony k umění v sobě objevil už v dětství. Absolvoval Umělecko průmyslovou školu v Brně. Poté byl v Olomouci zapsán jako posluchač u profesora Zrzavého na Palackého univerzitě. Z existenčních důvodů přešel do Brna, kde pracoval jako výtvarník a od roku 1954 působil v Hustopečích. Zde také v roce 1972 založil skupinu „Výtvarníci Hustopečska“. Žádná z malířských technik mu nebyla cizí, ale dominantou byly olejomalby. Nejčastějším námětem byla krajina na venkovské motivy z rodného kraje. Kreslil i květinová zátiší, figurální motivy dětí, ale i šohajů z Podluží i hanáckého Slovácka. Jeho láskou byla také hudba a divadlo, dobře zpíval a v obci působil jako varhaník. Jeho obrazy jsou vyznáním lásky k rodnému kraji, kdy sám i řekl: „Není to jen krajina, kterou miluji a čerpám z ní pro svoji tvorbu, ale jsou to i lidé a jejich domov, kraj, ve kterém žiji i já. Miluji zde každý kout. Především lidem tohoto kraje je adresována moje tvorba, proto chci, aby mně porozuměli.“ Zemřel 29. 7. 1987 (11)

František Mezuláník se narodil v Borkovanech 3. listopadu 1917. Studoval obecnou, měšťanskou školu a 3 roky Baťovi školy práce. Před rokem 1939 pracoval jako úředník. V roce 1939 pobývá v Keni, a v období 26. 6. 1940 - 4. 5. 1942 absolvoval vojenskou službu u British Army v Africe. 21.10.1942 byl přihlášen k československému letectvu do Velké Británie, které zde působilo v rámci Royal Air Force (RAF). 2. 1. 1943 byl přijat do RAF Volunteer Reserve (dobrovolnická záloha britského Královského letectva), kde obdržel služební číslo 788 500 a britskou nejnižší hodnost Aircraftman 2nd Class. 22. 2. 1943 se dostavil jako frekventant pilotního kurzu do Air Crew Receiving Center v Londýně. Byl předběžně zařazen na funkci pilota a navigátora bombardéru. Po složení závěrečných zkoušek, v březnu 1943, byl odeslán na výcvikové středisko do Paigntonu (Anglie hr. Devon). V červnu 1943 byl František Mezuláník povýšen do československé hodnosti

svobodník a do britské hodnosti Leading Aircraftman. 4. 10. 1943 nastoupil u 31. EFTS na letišti DeWinton, asi 30 km od Calgary v Kanadě. Listopad 1943 - povýšení do československé hodnosti desátník. Srpen 1944 - po pokračovací letecké výcvikové škole v Moose Jaw povýšen na britskou hodnost Temporary Sergeanta a československou hodnost četař. 18. 11. 1944 odjezd z Kanady do Nassau na Bahamské ostrovy ke 111. operačně výcvikové jednotce RAF 311 Sqdn – bombardéru. Datum demobilizace: 10. 3. 1946. Odjezd do zahraničí: březen 1946 (Velká Británie). V roce 1991 povýšení do hodnosti podplukovníka letectva v.v. Současné místo pobytu: Bahamské ostrovy. (11)

František Navrátil (viz foto č. 7) se narodil v Borkovanech 19. dubna 1932. V letech 1950-54 prošel Baťovou školou umění ve Zlíně. V letech 1954-60 studoval na Akademii výtvarných umění v Praze, byl žákem Vincence Makovského. V letech 1965-75 vyučoval na Škole uměleckých řemesel v Brně. Těžištěm díla Františka Navrátila, který celoživotně pracuje s kamenem a bronzem, je portrét člověka v jeho jedinečnosti. Mezi jeho díla patří například plastiky známých osobností, jako B. Martinů, L. Janáček na brněnské konzervatoři, V. Nezval na jeho rodném domku v Biskoupkách, Dr. Teischl ve vestibulu dětské nemocnice v Brně, S. Freud v rodném Příboře a další. Jeho sochy jsou vystavovány po celém světě. Pracoval také v oboru interiérové a drobné plastiky a v užitém umění. Jako entomolog procestoval téměř celý svět. Objektem jeho zájmu jsou brouci, především krascovití. Objevil světu broučka *Anthaxia navratili*, který byl po něm pojmenovaný. Tomuto zájmu, který vyžaduje pečlivost a trpělivost se věnuje dlouhou dobu a je uznávaným odborníkem. (11)

obr. č. 7 - foto: Archiv Františka Navrátila

3.4 Zajímavosti z blízkého okolí

3.4.1 Větrný mlýn v Kloboukách u Brna

Z historických pramenů se dovídáme, že v Kloboukách stávalo celkem osm větrných mlýnů, které však postupem doby zanikaly. Ještě koncem 19. století stály na jižních svazích Klobouk čtyři větrné mlýny. V r. 1905 stál v Kloboukách už jen poslední mlýn. Byl postaven r. 1748 a patřil zábrdovickému klášteru. Po zrušení kláštera se stal jeho dalším majitelem Karel Endtner, po něm ještě mnoho dalších, posledním byl František Bitomský (od r. 1934). Mlýn byl celodřevěný, německého typu (sloupový, též beraní) a stál na jižním kopci nad Kloboukama. Z finančních důvodů se rozhodl F. Bitomský v r. 1938 mlýn rozebrat a prodat dřevo jako stavební materiál. Proti tomu se postavil Památkový ústav v Brně a Obecní úřad v Kloboukách. Nakonec mlýn odkoupila Občanská záložna v Kloboukách, která financovala jeho renovaci. Poté mlýn nadále sloužil už jen jako historická památka. V roce 1945, při osvobozování Klobouk byl mlýn zasažen a vyhořel do základů. Zůstalo po něm prázdné místo a mnoho vzpomínek místních obyvatel. Historie větrných mlýnů v Kloboukách je velmi bohatá a proto se skupina místních nadšenců rozhodla, že nepřipustí, aby navždy zanikla. Z podobného mlýna se podařilo zajistit hlavní části a ty byly převezeny do Klobouk. V letech 1983 – 1985 byl mlýn renovován a postaven na původním místě, kde stával poslední kloboucký větrák z roku 1748. Veřejnosti byl zpřístupněn 1.6.1985 jako technická památka umění našich předků. Dnes je to jeden z mála větrných mlýnů v České republice, který má kompletní vnitřní vybavení a je plně funkční. (13)

3.1.2 Kovárna v Těšanech

Kovárna v Těšanech je ojediněle zachovalým objektem řemeslnické dílny ve spojení s hospodářským a obytným stavením. Jak uvádí tento zdroj (22), kovárna se nachází na náměstí v Těšanech, jihovýchodně od Brna. Kovárna byla součástí vrchnostenského dvora, který je připomínán již v roce 1377. Současnou podobu vtiskla kovárně přestavba z roku 1700. V první polovině 70. let byla budova renovována a prostory upravené pro expozice. Areál převzalo Technické muzeum v Brně, které kovárnu spravuje dodnes. Kovárna má vzhled přízemní čtyřkřídlé budovy ve slohu venkovského baroka s podsíní a zahrádkou. V objektu jsou instalovány expozice kovářství a kolářství s příslušným venkovským interiérem. Těžiště expozice tvoří kovářská dílna, odpovídající svým vybavením a uspořádáním druhé polovině 19. století. Tvoří ji dvouohnišťová výheň s dvěma původními

měchy a širokým otevřeným komínem, kovadlinou a kovářským ponkem. Interiér doplňuje instalované kovářské nářadí. V hospodářských budovách jsou instalovány ukázky velkých kusů kovářské práce, bran, pluhů, a částí zemědělských povozů a drobné výrobky kovářů. Na expozici kovářství navazuje kolářská dílna, představující základní technologie, typické výrobky a nářadí tohoto dnes již mizejícího řemesla. Technologie kovářského řemesla je prezentována základní kolářskou prací - výrobou kola, a to v jednotlivých pracovních fázích. Instalaci doplňují základní nástroje a pomůcky. Závěr expozice představuje upravené kovářovo obydlí zařízené dobovým nábytkem, nádobím a dalšími domácími pomůckami.

(14)

Aplikační část

4. Regionální zvyky, tradice a řemesla na MŠ v Borkovanech

V úvodu bakalářské práce jsem již předeslala, že učím v ZŠ a MŠ Borkovany. Dovolím si naši školu trochu představit.

4.1 Zajímavosti o borkovanské škole

Jak uvádíme v našem Školním vzdělávacím programu „Od hraní k vědě“ (11) - první škola se v Borkovanech objevila 6. června roku 1753, kdy byla v obci zřízena samostatná farnost. Prvním kurátem se stal Benedikt Královecký. Škola (viz obr. č. 8) byla podle zvyku postavena v blízkosti fary (dnes budova pošty), protože učitel měl závazky i v kostele. Roku 1831 při velkém požáru celá vyhořela, ale byla obnovena tehdejší vrchností rytíři Neuwally,

obr. č. 8 stará pohlednice - kostel, fara, škola

Stará škola byla jednotřídní a ve druhé polovině 19. století již nevyhovující. V roce 1858 do ní chodilo 148 žáků. Hlavní vyučovací předměty byly psaní, čtení a počty, které doplňovalo náboženství, zpěv a později ruční práce. Roku 1883 dostala obec půjčku 10 800 zlatých na stavbu nové školy. Vykoupila pro tento účel dům č. 49 a zahájila stavbu dvoutřídní budovy (viz obr. č. 9). Brzy po postavení nové školy se však ukázalo, že ani tato nebude svojí kapacitou vyhovovat. V roce 1889 bylo v Borkovanech již 211 žáků.

obr. č. 9 předposlední verze školní budovy

Začátkem 20. století byly poměry ve škole natolik neúnosné že bylo nutné opět stavět. Budova stará ani ne 30 let byla zbořena a roku 1909 zahájena stavba nové školy na místě, kde stojí dodnes.

Základní škola Borkovany, je malotřídní základní školou s 5 postupnými ročníky. Od roku 2002, kdy se škola stala právním subjektem - příspěvkovou organizací, její součástí je také mateřská škola, školní družina a školní jídelna při MŠ a při ZŠ.

Budova školy je jednoposchodová. Má velmi pěkný, vydlážděný školní dvůr a školní hřiště - zahradu. (viz obr. č. 10-12, 14). Škola nemá tělocvičnu

obr. č. 10 vchod do ZŠ

obr. č. 11 dvůr

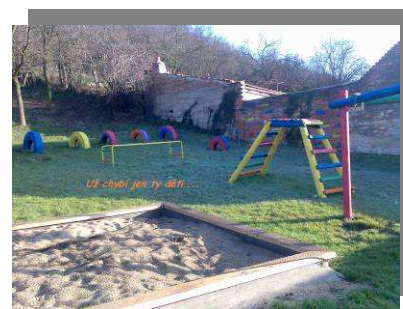
obr. č. 12 vchod MŠ

V přízemí je umístěna mateřská škola se školní kuchyní a jídelnou. Kuchyně byla nově rekonstruována v roce 2003. V prvním patře se nachází základní škola. Škola má dvě učebny a jednu multimediální učebnu na výuku informatiky a jiných předmětů. Zde je též umístěno 1 oddělení školní družiny, které má k dispozici samostatnou třídu s klasickým vybavením.

Mateřská škola (viz obr. 13 a 15) je v přízemí budovy školy se samostatným vchodem. Má jedno oddělení s celodenním provozem, 2 třídy (hernu a lehárnu), šatnu, WC a umývárnu, prostory pro technické zázemí a školní jídelnu, která zajišťuje stravování pro MŠ a ZŠ. Vyučuje se ve dvou třídách. Kapacita MŠ je 30 dětí. MŠ zajišťuje celodenní péči.

obr. č. 13 herna MŠ

obr. č. 14 zahrada mimo areál budovy

V *okolí* mateřské školy jsou louky, pole, lesy i rybník – ideální místa pro výchovné, vzdělávací i relaxační vycházky a projekty školy.

Sportovním, výtvarným, keramickým, hudebním a jazykovým zaměřením nabízí škola volnočasové aktivity pro žáky a děti MŠ. Kroužky jsou vnímány jako doplňková činnost, jsou organizovány vždy v pololetním cyklu.

Zaměstnanci školy:

Pedagogický sbor ZŠ tvoří ředitelka, dvě - tři učitelky a vychovatel/ka ŠD.

Pedagogický sbor doplňuje pan farář, který vyučuje náboženství (nepovinný předmět náboženství)

Pedagogický sbor MŠ tvoří dvě učitelky ochotné stále se sebevzdělávat. Na škole je pověřena učitelka vedením mateřské školy.

Provozní zaměstnanci

V MŠ a ZŠ pracuje jedna školnice, která vykonává současně práci uklízečky

Ve ŠJ pracuje kuchařka a vedoucí školní jídelny. (11)

Mateřská škola a základní škola spolu úzce spolupracují a to nejen díky tomu, že sídlí v jedné budově, či z ekonomického hlediska, ale hlavně proto, že se ve škole podařilo navázat velice dobrou vzájemnou spolupráci a navodit přátelské vztahy mezi všemi pracovními kolektivy.

Ředitelství ve spolupráci s místním OÚ úzce spolupracuje a postupně školu renovuje a dovybavuje. Například letos se podařila výměna oken na polovině budovy a bývalou uhelnu přebudovat na keramickou dílnu. Jen počet žáků není jak v dobách minulých, ale pohybuje se od 20 do 29 dětí a podobné je to i ve školce. Byly doby, kdy na škole bylo i 15 žáků. V letošním roce máme 3 prvňáčky, 6 druháků, 7 třetřáků, 7 čtvrtřáků a 2 pátáky. Naše malotřídní škola kromě výchovy a vzdělávání dětí a žáků se stará i o kulturní život v obci a to pořádáním dětských karnevalů, oslavou Svátku matek a Dne dětí, ... Naše akce jsou příležitostí se sejít, prožít pěkné chvíle se svými bližními a pro starší a staré spoluobčany možností zapojení se a prožití radostných chvil.

obr. č. 15 motto MŠ

Borkovany jsou malá vesnička, do které se v poslední době přistěhovalo několik mladých rodin s dětmi. Těší nás, že i ony se zapojují do života v obci i ve škole. V dnešní době je evidentní rozdíl v dodržování starých zvyků na vesnici a ve městě. Vesnice má k obyčejům blíže a ještě se je snaží dodržovat – zejména hlavní církevní svátky.

4.2 Jarní rovnodennost

4.2.1 Vynášení Moreny na ZŠ a MŠ Borkovany

Děti ze školky se vždy velmi těší na tuto tradici, neboť si každý sám vyrobí malou Morenu ze špejlí a látky. Potom se přidají do průvodu, k žákům ze školy. Děti ve školní družině tradičně oblečou a nazdobí velkou loutku, kterou všichni společně odnesou k rybníku a tam ji za zpěvu „upálí“, a tak se rozloučí s „paní Zimou“. (viz. příloha č. 1)

4.2.2 Velikonoční výstava, tradice a borkovanské kraslice

Naše škola se dlouho připravuje na svátky jara – Velikonoce. Děti MŠ a žáci ZŠ zdobí vajíčka. Seznamují se s tradičními i netradičními způsoby zdobení vajec. Vyrábí různé předměty a výrobky týkající se tohoto období (papírové zajíčky, slepičky, kuřátka z vaty ve slepičí skořápce, zdobí perníčky, ...). Zaměstnankyně školy obchází místní „résovačky“ s žádostí o zapůjčení kraslic a výrobků ruční práce (vyšívané, háčkované dečky, ubrusy, ...) na tradiční velikonoční výstavu, kterou každoročně škola týden před Velikonocemi pořádá. Je to velice piplavá a zdlouhavá činnost, která vyvrcholí aranžováním, označením jmenovkou zapůjčených kraslic a ručních prací společně v dětskými výrobky.

Stalo se tradicí, že vystavujeme také kraslice již bohužel zemřelých maléřeček. Takto si připomeneme jejich umění, které přetrvalo i po jejich smrti. Návštěvníci si mohou prohlédnout též kraslice z blízkého i vzdáleného okolí. Výstava je otevřena 2-3 dny a je možné se na ní seznámit s résováním vajec, které předvádí místní „rýsovačky“ a je možnost si i některé kraslice (tradiční slepičí, ale i pštrosí) zakoupit. (viz. příloha č. 2)

Starý zvyk – zdobení vajec přetrval do dnešních dnů a my se jej snažíme předat mladé generaci nejen touto výstavou, ale i kurzy résování, které jednou za čas pořádáme ve spolupráci s místními mladšími „résovačkami“, které se snaží předat tento um i svým potomkům. Velikonoční výstavou dětských prací jsme zavedli novodobou tradici, která při této příležitosti připomíná a ukazuje křehkou krásu současných, ale i již nežijících maléřeček. K naší výstavě se přidali místní vinaři, kteří jednou za dva roky, v tento víkend, pořádají

výstavu vín s ochutnávkou a zpěvem při cimbálové muzice.

Chlapci a děvčata dodržují tradiční velikonoční zvyky – klepání a řehtání po vsi v době, kdy zvony „odletěly do Říma“ a chlapci chodí na velikonoční pondělí na pomlázku.

4.2.3 Jaro pro Zemi

Mezi nové tradice na naší škole se řadí i oslava Dne Země. Opět celá škola plní výukový program týkající se ekologické a environmentální problematiky v okolí školy nebo vyjíždí za programy do organizací nabízející výuku s tímto zaměřením. (viz. příloha č. 3)

4.3 Letní slunovrat

V tomto období jsme pro děti připravili projekt o zpracování obilnin a mouky. S dětmi jsme navštívili v rámci projektu „Poznej svůj region“ nedaleký kloboucký větrák a vzdálenější mlýn na vodní pohon ve Veverské Bítýšce.

4.3.1 Exkurze za mlynářskými a pekařskými řemesly

Děti se hravou formou seznamovali s řemesly současnými i dávno minulými a mohli vývoj řemesel porovnávat při exkurzi za mlynářskými řemesly. Exkurze do větrného mlýna v Kloboukách u Brna s prohlídkou mlýnu s průvodcem, seznámení se s jeho zajímavou historií a následná exkurze do Jarošova mlýna ve Veverské Bítýšce, vedly děti k porovnání způsobu mletí obilí v dobách minulých.

V praktickém výukovém programu s názvem „Jak se peče chleba“ na pracovišti Centra volného času Lampa, Brno – Starý Lískovec se děti seznámily s polními pracemi. Dozvěděly se tak, co vše předchází tomu, než dostanou voňavý chléb ke svačince. Interaktivní hrou se seznámily s prací zemědělců od polních přípravných prací, přes setí až po sklizeň jak v době minulé, tak nynějšími moderními zemědělskými stroji. Po poslechu motivační básně od J. Seiferta „Pekař“ si samy potom na chléb zadělaly a uhnětlý těsto, vytvarovaly a upekly voňavý a křupavý chléb. Na závěr zhlédly pekařské práce na videozáznamu z jedné soukromé moderně vybavené pekárny. (viz. příloha č. 4)

Pekař

J. Seifert

Když pekař sáhne po čepici,
práší se mouka po světnici.

Ráno raníčko pekař vstává,
Nakyslý kvásek prohlíží
- ten si už večer zadělává.
Pak vsype mouku do díží.
Však s těstem pohovoří dřívě,
Nemyslete, to není vtip.
Neboť to těsto, to je živé,
Po dobrém slově kyne líp.
A bochníček je za pár vteřin.
Pečivo voní z jeho vrat.
Ráno, když lidé lezou z peřin,
chodíval teprv pekař spát. (22)

4.4 Podzimní rovnodennost

4.4.1 Podzimní slavnosti

Mezi první větší projekt, který vždy po zahájení nového školního roku na děti čeká, a který se stal na škole tradicí, patří dýňové slavnosti. Každé dítě si ve školce vyrobí dýňáka i školáci, v rámci družinových aktivit. S rodiči se děti zapojují do soutěží např. ve výrobě draka, podzimáčka, ... Veškeré aktivity vrcholí odpolední přírodovědnou - naučnou stezkou, různě tématicky zaměřenou (Putování za veverkou Zrzečkou, Ferdou mravencem, Srnečkem Parůžkem, ...). Po absolvování všech úkolů si děti společně s rodiči zapálí svoji dýni, opečou špekáčky, zazpívají při kytaře u táboráku a prožijí spolu pěkný podvečer. V závěru se předškoláci a žáci odeberou do školy k nočnímu čtení (tématicky pokračuje na stezku) a přespání ve škole. Akce končí ráno společnou snídaní a odchodem do školky či školy. (viz příloha č. 5)

4.4.2 Zapomnělka

Z tradic o ovoci se dětem nejvíce líbila to o „Zapomnělce“, a proto si ji s radostí vyrobily pro svoje rodiče.

Záměr: seznámení se s podzimními tradicemi

kombinovaná koláž textilu, papíru a přírodního materiálu

Cíl: zlepšení pohybových a manipulačních dovedností dítěte (1, s. 16)

Dílčí vzdělávací cíle: rozvoj pohybových, pracovních a tvořivých aktivit
rozvoj estetického vkusu (1)

Očekávané výstupy: dítě ovládá koordinaci ruky a oka
dítě postupuje a učí se podle pokynů a instrukcí
dítě tvoří a vyrábí z různých jiných materiálů, z přírodnin (1)

Rozvoj kompetencí k učení: učí se soustředit na činnost a záměrně si zapamatuje; při zadané práci dokončí, co započalo; dovede postupovat podle instrukcí (1, s. 12)

Rozvoj činnosti a občanské kompetence - k úkolům a povinnostem přistupuje odpovědně (1, s. 14)

Věková kategorie – děti mateřské školy – předškolní věk

Skladba třídy – 1 smíšená třída (od tříletých dětí po předškoláky), 22 dětí

Zařazení do oblasti – *Dítě a jeho tělo*

– rozvoj pohybových schopností (mazurka), jemné motoriky, vytváření zdravých životních návyků (hygiena po práci) (1, s.16)

- *Dítě a jeho psychika* -

1 Jazyk a řeč: rozvoj zájmu o psanou podobu jazyka (poslech čtené tradice), rozvoj řečových schopností (hádky, básničky, písničky)

2 Poznávací schopnosti a funkce, myšlenkové operace, představivost a fantazie:
zpřesňování a kultivace představivosti a fantazie, rozvoj paměti a pozornosti,

3 Sebepojetí, city a vůle: rozvoj a kultivace mravního i estetického vnímání, citění a prožívání (1, s. 18)

- *Dítě a společnost*

- seznamování se světem lidí, kultury a umění, osvojení si poznatků o prostředí v němž žije (1, s. 26)

Motivace:

Hádky: „Je to červené, jeto sladké.

Je to kulaté, je to hladké sladké.“

Básničky: „Byla jedna babka,

prodávala jabka.

Za zlámaný groš,

prodala jich koš.“

Písnička s tanečkem: „Maluje sluníčko červené jablíčko,

Červené kulaté, jablíčko je sladké.
Hop, hop, na jablíčka,
hop, hop, vyskočím.“

Metodický list

Popis pracovního postupu

Název – Zapomnělka – obraz

Technika – kombinovaná koláž textilu, papíru a přírodního materiálu

Materiál

- kladívkový papír (bílý, různé barvy na podklad obrázku)
- kousky barevného vlnitého papíru (barvy červené, žluté, zelené - na vytvoření jablka)
- látka (barvy černé, různého materiálu - dle výběru dětí,)
- lýko (černé)
- peříčka (černá)
- juta
- listí z jabloně
- vosk
- dřevěný kolíček na prádlo

Pomůcky a nářadí

- nůžky
- lepidlo tuhé - tyčinka
- šablona
- tužka č. 2
- pryž na gumování
- ořezávátko
- ubrus na lavici
- sklenička
- hrneček s teplou vodou
- plotýnkový vaříč
- tavná pistole + náplně
- PE fólie (plastová fólie)

Pracovní operace

- obkreslování šablony
- kreslení

- stříhání
- lepení
- ořezání tužky a gumování dle potřeby
- voskování
- aranžování

Pracovní postup

- I. výroba stromu
- II. výroba jablíčka se stopkou
- III. výroba vrány
- IV. voskování přírodního listí
- V. výroba rámečku
- VI. kompletace výrobku

Časová dotace

Rozložení práce na celý týden, každé dítě si vyrobí vlastní „Zapomnělku“.

I. výroba stromu

- rozprostření pracovního ubrusu na lavici
- rozdání juty a šablon stromu
- potření lepidlem šablon stromu
- přiložení na jutu
- důkladné přilepení
- obštížení textilie

Nejprve si přichystáme pracovní pomůcky, materiál a stůl, na který rozložíme igelit. Dětem rozdáme již předem připravené šablony stromu z bílého kladívkového papíru, které je nutné dobře potřít lepidlem. Nyní přiložíme jutu, dobře přitlačíme a po přilnutí látku obštíhneme. (Ke stříhání textilie vybereme dobře stříhající nůžky. Malým dětem pomůžeme – můžeme využít párových nůžek určených pro výuku stříhání). Dbát na bezpečnost!

II. výroba jablíčka se stopkou

- přichystání červeného, žlutého, zeleného vlnitého papíru (výběr barvy dětmi)
- nákres tužkou od ruky jablíčka dostatečné velikosti (na rubové straně)
- vystřížení jablíčka dle nákresu

Necháme děti vybrat dle jejich vkusu a výtvarného cítění barvy na jablíčko. Děti nakreslí rukou vlastní tvar jablíčka (na rubové straně) a vystříhnou jej.

Při práci si zpíváme a říkáme výše uvedené písně a básně.

III. výroba vrány

- rozdání šablonek vrány + hotových zobáků a očí
- rozdání kladívkového papíru
- obkreslení šablony
- vystřížení vrány + potření lepidlem
- připevnění černého lýka nebo peří na vránu (děti si samy vyberou materiál)
- přiložení na vybranou textili
- důkladné přilepení
- obstřížení textilie
- přilepení vrány na kolíček

Dětem opět rozdáme již předem připravené šablony vrány, učitelkou vyrobených zobáků a očí. Necháme děti vybrat dle jejich vkusu a výtvarného cítění černé textilie různé kvality a druhu. Zatím, co si vybírají materiál, rozdáme kladívkový papír. Na ten si položí šablonu a obkreslí tvar vrány (tady se děti učí pracovat se šablonou – obkreslovat, obtahovat, přidržovat šablonu tak, aby se nehýbala. Dbáme na správné držení tužky.) Jakmile je vrána obkreslena, mohou ji děti vystříhnout, řádně potří lepidlem, připevnit černé lýko nebo peří a přiložit na textilní materiál. Po přilnutí ji obstříhnou a přilepí zobák a oči a vránu připevní lepidlem na dřevěný kolíček na prádlo. (Nebude-li držet, pomůžeme si tavnou pistolí)

Tělocvičná chvílka na odreagování a odpočinek - pohybová hra –

„Přiletěla vrána, sedla do trní,
přiletěla druhá, sedla vedle ní.
A ta třetí na špičku,
zazpívala písničku,
kráky, kráky krá,
bude zima zlá“

IV. voskování přírodního listí

- přichystání posbíraného listí z jabloně
- rozpuštění vosku ve sklenici položené do vodní lázně
- namáčení lístků do rozpuštěného vosku
- zaschnutí na igelitu

Hrneček s vodou postavíme na plotýnkový vaříč a zahříváme. Zbytky vosku dáme do sklenice ponořené ve vodní lázni a rozpustíme vosk. Do vosku namáčíme jednotlivé listy, které necháme zaschnout na novinách. Pozor – dbát opatrnosti, pod dohledem učitelky!

V. výroba rámečku

- vlnitý papír rozstříhat dle již učitelkou narýsovaných čar

Děti si vyberou barvu vlnitého papíru, učitelka narýsuje čáry (rám) a děti vše rozstříhají.

VI. kompletace výrobku

- výběr barvy podkladového papíru
- aranžmá stromu, jablíčka, vrány a listů na podkladový papír
- přilepení stromu
- přilepení jablíčka na větev stromu
- přilepení vrány na větev stromu
- přilepení povoskovaných lístečků pod strom i na něj
- přilepení rámečku na výrobek

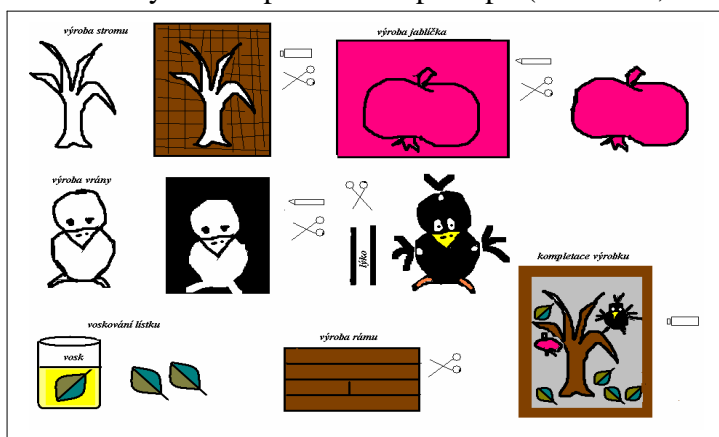
Děti si nejprve vyberou barvu podkladového materiálu, potom dle vlastní fantazie umístí výrobky (strom, jablko, vránu, listy) na plochu výkresu a přilepí. Na závěr umístí rámeček na výrobek a přichytí jej. (Nebude-li něco držet, pomůžeme si tavnou pistolí – opatrnost při práci s pistolí). Z rubové strany si děti označí svůj výrobek.

Hodnocení: na závěr si provedeme vernisáž našich děl, zhodnotíme naše práce, připomeneme si výše uvedené pranostiky a můžeme si zahrát *postřehovou hru* na „Ovoce a kompot“.

Jiné využití výrobku: umístit na skříňku dítěte, do zobáčku vrány vkládat vzkazy pro rodiče konkrétního dítěte, později doma vkládat vzkazy, školáci svoje povinnosti, domácí úkoly, ... Vyrobí-li se při společné kolektivní práci velká „Zapomnělka“ – připevňovat akce školy, vzkazy rodičům, ...

Zapomnělka

Technický náčrt pracovního postupu (obr. č. 16, fotodokumentace viz příloha č. 6)

obr. č. 16 technický náčrt pracovního postupu

4.4.3 Exkurze v kovárně

Také jsme v rámci již zmiňovaného projektu „Poznej svůj region“ navštívili kovárnu v sousední vesnici v Těšanech, kde si děti prohlédly expozice a seznámili se s tím, jak dříve lidé žili a pracovali.

4.5 Zimní slunovrat

4.5.1 Vánoční tradice na škole: Mikuláš a čert, jarmark, borkovanský Betlém s vánočním zpíváním a Tříkrálové koledování

Vánoční tradice na škole zahajuje oslava Sv. Mikuláše a to různou formou (divadelním nebo filmovým představením, výletem za zvířátky v zimě a do bazénu, čertovským rejením, ...). Děti se na čerta a Mikuláše velice těší a k této tradici směřuje i dění ve školce, jak přípravou básniček a říkadel pro Mikuláše, tak i různými pracovními činnostmi. Děti vyrábí čertovské pytlíčky, mikulášské punčošky, anděly z papíru či mikulášskou botu s dárečky.

- **Mikulášská bota s dárečky**

(kombinovaná koláž textilu a papíru)

Záměr: Seznámení se se zimními tradicemi

zhotovit kombinovanou koláž z textilu a papíru

Cíl: Rozvoj hrubé a jemné motoriky dítěte (1, s. 16)

Dílčí vzdělávací cíle: rozvoj pohybových, pracovních a tvořivých aktivit

vytváření elementárního povědomí o širším přírodním a kulturním prostředí (1)

Očekávané výstupy: dítě tvoří a vyrábí z různých jiných materiálů, z přírodnin

má povědomí o širším společenském, kulturním a přírodním prostředí (1)

Rozvoj kompetencí k učení: učí se nejen spontánně, ale i vědomě (1, s. 12)

Rozvoj kompetence k řešení problémů: využívá dosavadních zkušeností, fantazii, představivost (1, s. 12)

Věková kategorie – děti mateřské školy – předškolní věk

Skladba třídy – 1 smíšená třída (od tříletých dětí po předškoláky), 22 dětí

Zařazení do oblasti

- *Dítě a jeho tělo:* zdokonalování dovedností v oblasti hrubé a jemné motoriky (1, s. 16)

- *Dítě a jeho psychika:*

a) Jazyk a řeč: poslech čteného příběhu, prohlížení a „čtení“ knížek

b) Poznávací schopnosti a funkce, myšlenkové operace, představivost a fantazie:

rozvoj tvořivosti (tvořivého myšlení, řešení problémů, tvořivého sebevyjádření), rozvoj pozornosti, představivosti. fantazie

c) Sebepojetí, city a vůle: rozvoj a kultivace mravního i estetického vnímání, cítění a prožívání (1, s. 18)

- *Dítě a jeho svět:* vytvoření povědomí o vlastní sounáležitosti se světem vytvoření povědomí o kulturním i technickém prostředí (1, s. 29)

Metodický list

Popis pracovního postupu

Technika - kombinovaná koláž textilu a papíru

Pracovní operace

- kreslení dle šablony
- kreslení
- stříhání
- lepení
- ořezání tužky a gumování dle potřeby
- aranžování

Materiál

- kladívkový papír (bílý)
- kousky barevného papíru
- látka (barvy červené, tmavě fialové, hnědé, ... dle výběru dětí, 4-5 vzorů)
- obvazová vata
- různé zbytky balícího papíru
- barevné textilní stužky a mašle
- barevný plyš

Pomůcky a nářadí

- nůžky
- lepidlo tuhé - tyčinka
- šablona
- tužka č. 2

- pryž na gumování
- ořezávátko
- ubrus na lavici

Pracovní postup –

- I. motivace
- II. výroba mikulášské boty s plyšovou hračkou
- III. výroba dárečku
- IV. kompletace výrobku

Časová dotace: rozložení práce na celý týden

I. motivace - poslech vyprávěného příběhu o sv. Mikuláši

zpěv lidové písničky: „Mik, Miku, Mik, Miku, Mikuláš přišel s čertem na koláč.

Mik, Miku, Mik, Miku, Mikuláš přinesl nám zimní čas.“

- prohlížení knížky

II. výroba mikulášské boty s plyšovou hračkou

- rozprostření pracovního ubrusu na lavici
- rozdání bílého papíru a šablon
- nabídka textilního materiálu (výběr dětí dle vl. vkusu a fantazie, 4-5 vzorů)
- nákres botky a plyšové hračky dle šablony na bílý papír
- vystřížení dle nákresu
- potření lepidlem vystřížený tvar botky (vynecháme cca 2 cm od horní části boty)
- přiložení na textili
- důkladné přilepení
- obštížení textilie
- potření lepidlem horní části boty
- nalepení vaty na již potřenou horní část boty
- potření lepidlem zbývající tvar hračky
- přiložení na plyšovou textili
- důkladné přilepení
- obštížení textilie

Nejprve si přichystáme pracovní pomůcky, materiál a stůl, na který rozložíme igelit. Dětem rozdáme již předem připravené šablony mikulášské boty. Necháme děti vybrat dle jejich vkusu a výtvarného cítění textilie různé barvy a jakosti na botu a plyše na hračku. Zatím, co si vybírají materiál, rozdáme kladívkový papír. Na ten si položí šablonu a obkreslí.

(tady se děti učí pracovat se šablonou – obkreslovat, obtahovat, přidržovat šablonu tak, aby se nehýbala. Dbáme na správné držení tužky.) Jakmile je botka s hračkou obkreslena, mohou ji děti vystříhnout. Nyní je na řadě aranžérská práce, kdy děti příkládáním různých vybraných látek si určí, které se nevíce hodí. Vystřižený objekt je nutné dobře potřít lepidlem (vynecháme cca 2 cm od horní části boty). Nyní přiložíme vybranou látku a dobře přitlačíme a po přilnutí látku obstříhneme. (Ke stříhání textilie vybereme dobře stříhající nůžky. Malým dětem pomůžeme – můžeme využít párových nůžek určených pro výuku stříhání) Dále potřeme vynechanou část papíru a přiložíme vatou. Na konec potřeme lepidlem hračku, přiložíme plyšovou textilii a po uschnutí obstříhneme.

III. výroba dárečků (1-2 ks dle zájmu, zručnosti dítěte)

- rozdání bílého papíru
- nabídka různého balicího papíru (výběr dětí dle vl. vkusu a fantazie)
- nákres dárku (čtverec, obdélník, koule – nákres tvaru dle vl. volby)
- vystřižení dle nákresu
- natrhání balicího papíru na různě velké kousky
- potřetí lepidlem vystřižený tvar
- přiložení kousků balicího papíru
- obstřížení kousků přečnickujícího balicího papíru
- rozdání textilních stužek a mašlí nebo barevného papíru (dle výběru dětí)
- přilepení textilních stužek a mašlí
- odstříhnutí přečnickujících stužek a mašlí

Děti si od ruky nakreslí tužkou tvar balíčku a vystříhnou. Natrhají na kousky balicí papír (mohou smíchat více druhů dohromady). Balíček potřou lepidlem a začnou na něj přilepovat natrhané kousky balicího papíru, přečnickující zastříhnou. Z barevného papíru si vystříhnou mašle na dárek nebo rovnou přilepí textilní stuhy a přečnickující zastříhnou.

Tělovýchovná chvílka: spontánní taneční pohyb na hudbu z CD „Čertovské rejení“

IV. kompletace výrobku

- připevnění dárečku na botu (lepidlem)

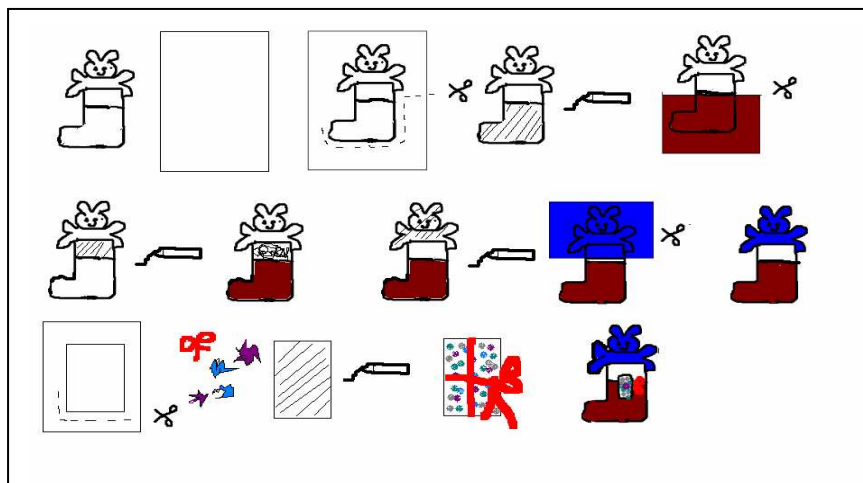
Na konec připevní děti dáreček na botku (ne na vatou – neudržel by). Z rubové strany si označí svůj výrobek.

Hodnocení: na závěr si provedeme vernisáž našich děl a zhodnotíme naše práce.

Děti se vyjádří nejen k hotovým pracím, ale i jak se jim s materiálem pracovalo.

Mikulášská bota s dárečky

Technický náčrt pracovního postupu (viz obr. č. 17):

obr. č 17 technický náčrt pracovního postupu

- **Betlém**

Vánoční atmosféru v době vánoční vytváří v parku, uprostřed obce, krásný Betlém, který zhotovily děti z místní základní školy pod odborným vedením paní učitelky Mgr. L. Valentové. První postavy v téměř životní velikosti vyrobily děti v r. 1998. Betlém se postupně rozrůstal a nyní má již více než třicet postav, které vznikly na připravených dřevěných kostrách za pomoci vycpávek a přešitých oděvů.

Novodobou tradicí se stalo každoroční stavění kašírovaného Betlému žáky školy. Figurky se musí sundat z půdy, opravit a upravit. Nejvíce práce dají postavy zvířat. Školáci potom aranžují figurky v parčíku na návsi a opět je to činnost, na kterou se velice těší. Děti ze školky je při tom sledují a těší se, až oni budou školáky a budou tuto činnost dělat. Nemalou práci dá potom i úklid figurek, jejich vyschnutí v prostorách školy a šetrné uložení. (viz. příloha č. 7)

S hrnčářským řemeslem – keramikou se naše děti a žáci školy mohou seznamovat prostřednictvím nově otevřeného keramického kroužku, neboť zásluhou obce byla do naší školy zakoupena keramická pec. V rámci projektu „Škola otevřená veřejnosti“ mají možnost okolní školy i dospělá veřejnost vyzkoušet svoji zručnost při práci s keramickou hlinou. Před Vánocemi a Velikonocemi je v této dílně obzvláště rušno, neboť členové kroužku vyrábí dárečky svým bližním i na blížící se **jarmark**. (viz příloha č. 8)

Adventní čas je vyplněn dílničkami, kdy jak děti mateřské školy, tak základní školy chystají dárečky svým blízkým a vyrábí též drobnosti na vánoční jarmark, kterému předchází koledování, vánoční zpívání u Betlému na návsi a vystoupení celé školy v kostele. Po vystoupení všichni odejdou do areálu školy, kde si prohlédnou vánočně vyzdobenou školu a zakoupí drobnosti vyrobené dětmi nebo výrobky od **drobných řemeslníků** (včelařské, šperkařské, ...). Škola na této akci nabízí menší občerstvení, kdy se opět sejdou rodiče i přátelé školy a ostatní spoluobčané a prožijí spolu pěkný večer v předvánočním čase.

Děti mateřské školy se svými učitelkami si připomínají tradice adventu přípravou na vystoupení dětí s vánočním pásmem, kterému předchází **koledování po obci**. Děti obcházejí s koledou bývalé zaměstnance školy, místní sponzory, představitele obce, aj., kterým tradičně předávají přáníčka k Vánocům s drobnými upomínkovými předměty, které pro ně samy vyrobily.

- **„Bílé Vánoce – prosincové pranostiky, zvyky a koledy“**

je název dlouhodobého projektu činností zaměřených k adventu v MŠ zakončený společným vystoupením dětí MŠ a ZŠ Borkovany pod vánočním stromem s Betlémem v obci a v kostele, v návaznosti s prohlídkou výstavy dětských prací ve škole a vánočním jarmarkem.

Záměr: seznámení se se zimními a vánočními tradicemi, vystoupení dětí na vánočním koncertu v kostele

Cíl: zlepšovat pohybovou kulturu, rozvoj řeči a jazyka, přiblížení duchovních hodnot

Dílčí vzdělávací cíle: rozvoj kultivovaného projevu

rozvoj a kultivace mravního i estetického vnímání, cítění a prožívání (1, s. 18, 22)

Očekávané výstupy: dítě se naučí z paměti krátké texty (reprodukovat říkanky, písničky) a těší se z hezkých a příjemných zážitků (1, s.19, 23)

Rozvoj kompetencí činnostní a občanské: je otevřené aktuálnímu dění (1, s. 14)

Rozvoj kompetencí komunikativních: dokáže se vyjadřovat různými prostředky (řečovými, hudebními, ...) (1, s. 13)

Časová dotace: měsíc prosinec, začátek ledna

Skladba školy

ZŠ a MŠ Borkovany je malotřídní škola (v MŠ 25 dětí a v ZŠ 25 žáků).

Zařazení do Rámcového vzdělávacího programu v MŠ

Zařazení do oblasti se zaměřením se na tyto vzdělávací cíle:

Dítě a jeho tělo:

-rozvoj a užívání všech smyslů (1, s. 16)

Dítě a jeho psychika:

- rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních i produktivních (1, s. 18)

Dítě a společnost:

- rozvoj základních kulturně společenských postojů, návyků a dovedností dítěte (1, s. 26)

- rozvoj schopnosti žít ve společenství ostatních lidí, přizpůsobit se; spolupracovat, spolupodílet se, přináležet k tomuto společenství (ke třídě, k rodině, k ostatním dětem), vnímat a přijímat základní hodnoty v tomto společenství uznávané

- rozvoj kulturně estetických dovedností (slovesných, výtvarných, hudebních, dramatických), vytvoření základů estetického vztahu ke světu, k životu, ke kultuře a umění.

Doplňující činnosti v MŠ zaměřené podle pranostik a zvyků k jednotlivým dnům.

Děti se seznamují, prohlubují své znalosti, učí:

Prosinec

Pranostika – „Je-li Vánoce zelená – velikonoce bílená.“

„Není-li prosinec studený, bude příští rok hubený.“

„Když v prosinci mrzne a sněží, úrodný rok nato běží.“

Báseň – Prosinec prosí mraky, za všechny sněhuláky:

„Nasypte na zem bílé smetí, ať mají radost všechny děti.“

Pohybová píseň: Přiletěla vrána, sedla do trní,

přiletěla druhá, sedla vedle ní.

A ta třetí na špičku, zazpívala písničku:

„Kráky, kráky, krá, bude zima zlá.“ (děti se pohybují dle zpívané písničky)

Výtvarná činnost - výtvarné zpracování tématu zima, vrána, zimní krajina,..., za použití různých technik.

4. 12. Barbora

Pranostika: „Po sv. Baruši střež nosu i uší.“

„Sv. Barborka vyhání dřevo ze dvorka.“

„Na sv. Barboru saně do dvoru.“

Báseň – „Čimčarára čím, břicho zasytím?

Zaleť malý vrabečku, do ptačího domečku.

Za oknem ho lidé mají, každý ptáček se tam nají.“

Píseň – „Usnul vrabec za komínem“

Výtvarná činnost – výtvarné vyjádření písně a básně o vrabečkovi...

Vycházka – pozorování přírody v zimě, ptáků, ustřihnutí větviček „Barborky“ (nůžky s sebou) – dlouhodobé pozorování větviček v MŠ a venku (kresebný záznam větviček od pučení po vykvetení).

6. 12. Mikuláš

Pranostika – „O sv. Mikuláši často snížek práší.“

Pohádka z historie „O sv. Mikuláši“

Píseň – „Mikuláši, Mikuláši,....“

Báseň – hádanka – „Má dva rohy, nepostojí, je černý a chlupatý.

Kdo ho potká, ten se bojí, koštětem nás vyplatí.“

Pracovní činnost – výroba mikulášských a čertovských kornoutků

Besídka - Čertovské rejení pro děti – mini-diskotéka s hrami a soutěžemi, návštěva čerta a Mikuláše s nadílkou

13. 12. Lucie

Pranostika – „Lucie noci upije a dne nepřidá.“

Báseň – hádanka – „Přišel k nám host, spravil nám most,

bez sekery bez dláta, je přec pevný dost.“

Píseň – „Bude zima bude mráz, kam se ptáčku, kam schováš...“

Pracovní činnost – výroba „Lucky“ s využitím textilního materiálu

21. 12. Tomáš

Pranostika – „O sv. Tomáši meluzína straší.“

„Na sv. Tomáše zima už je naše.“

Báseň – hádanka – „Bílý kabát, hrnec, na zahradě stojí,

v ruce drží metlu, sluníčka se bojí.“

Pohybová píseň – „Kuli, kuli, kulilá, to je koule sněhová...“

Výtvarná a pracovní činnost – stříhání sněhových vloček

- výroba sněhuláka z vaty

- na vycházce stavění sněhuláka (dle sněhových podmínek)

23. 12. Viktorie

Pranostika – „Sv. Viktorie obrázky na okna ryje.“

Báseň – „Za oknem nám vykvetla sněhobílá zahrada.

Krásná, ale studená, dej si kožich na záda.

Takhle kreslí mráz, v noci přijde zas.“

Pohybová píseň – „Stojí vrba košatá, hej, hej koleda...“

Výtvarná a pracovní činnost – kreslení a výroba „zamrzlých“ oken
- kreslení na sklo

24. 12. Adam a Eva – Štědrý den

Pranostika – „Na Štědrý den hvězdičky – ponosou vajíčka slepičky.“

Básně – Vánoce:

„ V kuchyni voní cukroví, jmelí a ovoce.

Cililink, slyšíš zvoneček? To zvoní vánoce.

Vítejte k nám zas, už přišel váš čas.“

„Stromečku vstávej, ovoce dávej,

umej se, ustroj se, je Štědrý den.“

Píseň – „Štědrej večer nastal...“

Výtvarná a pracovní činnost – výroba či malování vánočního stromečku,
ozdob,...

25. 12. Boží hod vánoční

Pranostika – „Mráz na Boží narození – zima se udrží bez proměny.“

Básně – „Pověz ty mně milý Kriste Pane, kdy tvojeho narození bude?

Budeť mi ho na ty slavné hody, jak zamrzajú po všem světě vody.

Budú zimy praščať, metelice,

Neuvidíš ptáčka, křepelice.“

„Narodil se Ježíšek, koupíme mu kožíšek,

hodně dlouhý chlupatý, aby mu byl na paty.“

Písně - „Nesem vám noviny, poslouchejte, ...“

„Veselé vánoční hody, zpívejme dítky koledy ...“

„Jak jsi krásné neviňátko ...“

Výtvarná a pracovní činnost - pečení perníčků, aj.

26. 12. Štěpán

Pranostika – „Když na Štěpána silný vítr bouří, vinař smutně oči mhouří.“

Básně – „Koleda, koleda Štěpáne, co to neseš ve džbáně, ...“

„Ó můj milý Ježíšku, my koledníci spanilí,

my ti obětuje tento dárek přemilý:
pár ovčiček, pár jehňátek, k tomu sladký makovníček,
aby se namlsal tvůj malý jazýček.“

Písň – „Já bych rád k Betlému...“

„Půjdem spolu do Betléma, duj, daj, duj, daj, duj, daj, ...“

Nadílka pod stromečkem v MŠ, posezení s dětmi a prožití pěkných chvil u stromečku se zpíváním koled, ...)

31.12. – Silvestr

Pranostika – „O Silvestru papeži snížek si již poleží.“

„Silvestr budiž pestr.“

Básně – „Koleda, koleda dědoušku, máte díрку v kožoušku.

Dáte-li mně voříšek, zašiju vám kožíšek.“

„Běžela liška po ledu, ztratila hrnec od medu.

Kdo ho má, ať ho dá, ať se liška nehněvá.“

Povídání o prožitých Vánocích s dětmi

Výtvarná činnost – děti nakreslí zážitek z vánočních prázdnin

Nový rok

Pranostika – „Na Nový rok o slepičí krok.

Na tři krále o krok dále.

Na Hromnice o hodinu více.“

Báseň – „Z nebe dolů na zem padá sněhobílá zmrzlina.

Kdo by ji chtěl tajně lízat, toho čeká angína.“

Píseň – „Den přeslavný jest nám přišel,

v němž má býti každý vesel.

Radujme se, vesleme se v tomto Novém roce!“

Další tradiční akcí hned **po Novém roce** je koledování pro starší občany z vesnice, které pozveme do školy na krátký kulturní program spojený s prohlídkou školy a malým občerstvením.

- **Tříkrálové koledování**

Záměr: seznámení se s novoročními tradicemi, dramatizační vystoupení dětí na Tříkrálovém koledování pro starší spoluobčany.

Cíl: seznámení se společenstvím ostatních lidí (1, s. 26)

Dílčí vzdělávací cíle: rozvoj základních kulturně společenských postojů

rozvoj další formy sdělení

rozvoj a kultivace mravního i estetického vnímání a prožívání

(1)

Očekávané výstupy: dítě zachycuje skutečnosti ze svého okolí

dítě zvládne jednoduchou dramatickou úlohu

dítě se dokáže těšit z hezkých a příjemných zážitků (1)

Rozvoj kompetencí k učení: má elementární poznatky o světě lidí a kultury (1, s. 12)

Rozvoj kompetencí komunikativních: průběžně rozšiřuje svoji slovní zásobu (1, s. 13)

Rozvoj kompetencí sociálních a personálních: uplatňuje společenské návyky (1, s. 13)

Rozvoj kompetencí činnostních a občanských: zajímá se o druhé (1, s. 14)

Časová dotace: měsíc prosinec, začátek ledna

Vystoupení:

Nástup dětí do třídy, na chodbě doznívá zpěv písně „Štědrej večer nastal“.

1. scénka, přichází Marek a recituje, Verunka mu odpovídá:

Marek:

„Předvířem byl Štědrej večer,

dnes už je koleda,

dej, holka, koledy,

Pámbů ti ji nadělí.“

Verunka:

„Dyž jsem ti ji včera dala,

dám ti ji ještě dnes,

jen to na mě nepověž.“

Marek:

„Jsem dlužen za pivo

půl páta zlatého,

jsem dlužen za šátek,

počkej, krejčí, až v pátek,

jsem dlužen za botu,

počkej, ševče, v sobotu.“

Všichni:

„Novej rok nám dnes nastal,
aby nám všem koledy dal ...“

Píseň

„Den přeslavný jest k nám přišel,
v němž má býti každý vesel,
radujme se, veselme se
v tomto novém roce!“

Pranostika (Iveta)

„Jak na nový rok, tak po celý rok!“

Koleda (Ondra)

„Fanfrfanfrfanfrnoch
nastává nám novej rok,
novej rok nám nastává,
koledy nám nandává,
hou hou aleluja!“

Pranostiky (Jana, Hana, Sabina)

„Na nový rok o slepičí krok.

Na Tři krále o krok dále.

Na Hromnice o hodinu více.“

Báseň (Vojta)

„Šel jest Honza kolem lesa,
uviděl tam Herodesa,
Herodes byl ukrutný,
strčil Honzu do putny.“

Tříkrálová koleda (2. scénka, příchod Tří králů)

Tři králové (Denis, Michal, Dominik)

„ My tři králové jdeme k vám,

šťěstí, zdraví vinšujem vám.

Šťěstí, zdraví, dlouhá léta

my jsme k vám přišli z daleka.“

Maruška:

„Copak, ty tam černý vzadu,
vystřkuješ na mě bradu?“

Jiří:

„Já vyznávám, že jsem černý,
že jsem z mouřenínské zemi.“

„Slunce je toho příčina,
že je má tvář opálená.“

Maruška:

„Kdybys na slunce nechodil,
Byl bys tvář svou neopálil.“

Tři králové:

„Slunce je drahé kamení
od Kristova narození.“

„Nám třem se hvězda zjevila,
která jakživa nebyla.“

„Jak jsme tu hvězdu viděli,
hned jsme si koně sedlali
a do Betléma se brali.“

Sára:

„Herodes král z okna kouká,
vidí tři krále z daleka.“

„Daleká-li cesta vaše?“

Tři králové:

„Do Betléma mysl naše.“

Jiří:

„Co je v Betlémě nového,
že pospícháte do něho?“

Tři králové:

„Narodil se tam Spasitel,
všeho světa Vykupitel.“

Jiří:

„To já tam musím taky jít,

to malý dítě pozdravit“

Koledování (Viki)

„Oznamujeme vám, páni,
po onehdejším vyspání,
že nám koleda nastala,
budiž Bohu chvála.

My po hladovém obědu
přicházíme na koledu,
co vám po obědě zbylo,
nám to bude milo.“

„Dědečku, dědečku, koleda...“

„Stojí vrba košatá...“

Hádanka

„Přišel k nám host, spravil nám most,
bez sekery bez dláta, je přec pevný dost.“

Píseň

„Bude zima bude mráz, kam se ptáčku, kam schováš...“

„Sněží, sněží mráz kolem běží...“

Báseň

„Z nebe dolů na zem padá sněhobílá zmrzlina.
Kdo by ji chtěl tajně lízat, toho čeká angína.“

Hádanka

„Bílý kabát, hrnec, na zahradě stojí,
v ruce drží metlu, sluníčka se bojí.“

Píseň

„Kulí, kulí, kulilá“

„Usnul vrabec za komínem, ...“

Pranostiky

„Únor bílý – pole sílí.“

„Přejdou Hromnice, konec sanice.“

„Na Hromice musí skřivánek vrznout, i kdyby měl zmrznout.“

Báseň (*Natálka*)

„Byltě před časem mládenec jeden,
udělal sobě z koudele buben
a z mrkve housličky,
z řepy cimbál,
z cibule paličky:
divte se, lidičky!“

Píseň: (*Paťa M.* předzpěvuje a ostatní mu odpovídají a napodobují jej, na závěr Paťa zapíská melodii písně na zobcovou flétnu)

„Já jsem muzikant...“

Závěr všichni:

„Každá písnička má svůj konec i ta naše.“

„Vinšujem vám, štěstí, zdraví,
svaté Boží požehnání.

Abyste ve zdraví žili
a moc peněz zarobili.

Proto nás tu nezdržujte,
spěšně váček rozvazujte!

A již písničku zavírám,
poberem se jinam!“

Děti předají drobné dárečky divákům a pozvou je na malé pohoštění.

4.5.2 Výukový program „Rok na vsi“

V novém roce jsme pokračovali v tématicky zaměřené práci a seznamovali jsme děti s pracemi a řemesly, které dříve naši předkové vykonávali v zimních měsících. K bližšímu seznámení s problematikou jsme využili výukového programu „Rok na vsi“.

Jak žili a co dělali naši předkové jsme si vyzkoušeli prostřednictvím výchovně vzdělávacího programu DDM Kominíček v Brně s názvem „Rok na vsi“. Děti si vyzkoušely různá **řemesla** - vlastnoruční výrobu tvarohu, tlučení másla, česání vlny, předení na kolovrátku, tkaní na stavu, psaní husím brkem, ...

Tento den byl zakončen **exkurzí** do nedalekého Zemědělského družstva Agromonet Moutnice, Těšany (viz. příloha č. 9). Děti si prohlédly hospodářská zvířata (telata, krávy, žír, prasata) a seznámily se s namáhavou a nelehkou prací v živočišné výrobě. Měly možnost

porovnávat práci zemědělce tenkrát a nyní, ale i srovnávaly malovýrobu s velkovýrobou (prasátko či koza u babičky a skot v družstvu).

Při procházce zemědělským družstvem a prohlídkou jeho mechanizace jsme cítili, že jaro už pomalu klepe na vrátka – sníh byl ten tam a příroda se po malých krůčcích chystala k životu. Byli jsme rádi za ten nekonečný a stále se opakující koloběh se střídáním čtvero ročních období, neboť mladí i staří, všichni se těší na příchod jara, na příchod nového života.

4.6 Slovní vyhodnocení dotazníku pro rodiče ZŠ a MŠ Borkovany

Jaké tradice dodržujeme v naší rodině

Distribuce dotazníků

Pro realizaci průzkumné sondy byl sestaven dotazník (viz příloha č.11), který byl distribuován mezi 26 dětí z 16 rodin, které navštěvují naši školu. Vrátilo se mi 16 vyplněných dotazníků, přičemž 10 dětí má sourozence navštěvující naši základní školu a 2 děti pochází ze tří sourozenců.

V následující části uvádíme přehled důležitých zjištění která vyplývají z provedeného dotazníkového šetření.

Mezi klasické tradice jara patří *Velikonoce*. Místní děvčata (30 %) dávají přednost barvení velikonočních vajíček přírodními barvivy (cibulová slupka) před OVO barvivy (16 %) a před résováním 3 % (viz příloha č.12, graf č. 1). Chlapců v Borkovanech chodí na pomlázku pravidelně 53 %, najdou se ale i jedinci (12 %), kteří tradici již nedodržují (viz příloha č.12, graf č. 2). Klepat či řehtat chlapci chodí nepravidelně, více se jich ale této tradice nezúčastňuje (viz příloha č.12, graf č.3). Ve vesnici proslavené résováním vajec tento druh zdobení umí už jen v rodině babička či prababička nebo teta. Převládala odpověď nikdo (35 %), což znamená, že z mladých rodin nikdo nerésuje, ale někteří (15 %) mají zájem se tento styl zdobení naučit (viz příloha č.12, graf č.4 a 5)

Na *stavění máje* se rodiny většinou chodí dívat, aktivně se ale zapojuje pouze malá část dotázaných. V rodinách kroj není u 41 %, ostatní tj. 51 % jej vlastní a užívají jej 1x i vícekrát za rok. O existenci májové veselice jsou borkovanští nejednotní – 25 % tvrdí, že je každoročně a 50 % že není, zbytek neví. Vesnickou každoroční hodovou veselici registruje 94 % tázaných a každoročně ji dodržuje 73 % rodin. (viz Příloha č.12, grafy č.7 - 12)

Adventní čas a Vánoce jsou pro děti ty nejkrásnější svátky v roce. Barborky v rodinách trhají občas či vždy, 12 % vůbec ne. (viz příloha č.12, graf č.15) Čerta a Mikuláše pouští domů 70 % a domlouvá si návštěvu předem 10 % tazatelů. Děti se tohoto svátku účastní aktivně, u 15% starší sourozenci v ZŠ. Přírodní vánoční stromek zdobí 55 % rodin a 39 % stromek umělý. Jablko – hvězdičku nerozkrajuje 47 %, zbývající rodiny jej rozkrajují. Z tradic, která je na ústupu je pouštění po vodě zapálené svíčky ve vlašských skořápkách. Dodržuje ji pouze 17 %. (viz příloha č.12, graf č. 19) Dopis Ježíškovi píší tam, kde jsou děti malé. Na Štědrý den půst drží i drží stejné procento otázaných (30 %) a částečně drží (dietní oběd bez masa) 40 %. Na Štědrovečerní večeři kapru či jiné rybě

konkuruje filé. (viz příloha č.12, graf č. 21 a 22) Rodinné vazby se utužují v tento čas a to tak, že na Vánoce na Štědrý den jsou borkovanští doma a další dny jedou k rodině. Z dalších vánočních zvyků se dodržují ještě další tradice: výroba adventního věnce, zpěv či poslech koled, vyhlížení „zlatého prasátka“, založení rybích šupin, účast na půlnoční mši,...

Masopust se v obci nedodrží. Zato na dětský maškarní karneval, pořádaný každoročně naší školou, masku vyrábí 50 %, masku kupuje 29 % či si ji půjčuje 13 % a 8 % dětí nejde na karneval vůbec. (viz příloha č.12, graf č. 26 a 25) *Zabíjačku* v Borkovanech nedělá 44 % rodin a naopak dělá 31 % doma či 25 % u prarodičů.

Po revoluci obnoveným svátkem je *Svátek matek* a ten díky škole slaví většina pouze v rámci Dne matek se školou (44 %). Děti vyrobí pěkné dárečky, které předají po vystoupení a se kterými také v rodině (55 %) gratulují svým maminkám. (viz příloha č.12, graf č.6)

Mezi nově vzniklé tradice na naší škole jsou *Podzimní slavnosti*, kdy dýňáky děti dlabou ve škole i doma v 83 % a pouze ve škole 16 %. Jak je zřejmé, do této akce se zapojují celé rodiny. Svátek, který se u nás neujal je *Halloween* 88 % jej neslaví a pokud ano, pak jsou to děti. (viz příloha č.12, graf č.13 a 14)

Jak znají rodiny *blízké okolí*, co se týká návštěvy pamětihodností, svědčí tato čísla: s dětmi navštívilo nejméně rodin (10 %) muzeum v Kloboukách u Brna, kovárnu Těšanech (30 %) či větrák v Kloboukách u Brna (35 %). Zbývající procenta, kdy rodiče navštívili se svými dětmi, zaplnily jiné objekty a to: rozhledna ve Velkých Pavlovicích, v Boleradicích, kaple v Těšanech, Kloboukách u Brna, tvrz v Bošovicích a Čejkovicích, kostel Kurdějov, větrný mlýn Starý Podvorov, zámek Slavkov u Brna, hrad Špilberk v Brně,... Se školou dítě navštívilo kovárnu Těšanech a větrák v Kloboukách u Brna. (viz příloha č.12, graf č. 28 a 29)

Vinohrad v rodině vlastní či nevlastní stejné procento 38 %. Vinobraní nedělá 61 %, 17 % jej dělá a 11 % se účastní u příbuzných či známých. *Zahradu/pole* obdělává 81 % a děti rodičům pomáhají. (viz příloha č.12, graf č. 31-33)

Dotazník vypracovaly v rodině ženy a jeden muž. Skladba rodiny – pohlaví dětí: smíšené pohlaví 44 %, synové 29 % a dcery 24 %. Jako borkovanský/á rodák – rodačka se označilo 61 %, přivdaných žen 22 % a přistěhovalých 17 %. Samostatně žijící rodiny 40 %, prarodiče žijící ve vesnici samostatně 35 % a rodiny žijící společně s prarodiči 25 %. (viz Příloha č.12, graf č. 34-37)

Části nazvané „*Prostor pro Vás*“ využilo minimum dotázaných a na otázku týkající se chybějících tradic, a které by se měly obnovit, napsali - masopust, připomínku osvobození obce a velké hody. Z rukodělných kurzů, které by chtěli absolvovat si vybrali: košíkářský,

práce s pedikem, résování, ruční práce a drátkování. Část týkající se nabídky pomoci škole (vedení kroužku, návrhy kontaktů,...) a možné další realizace – byla bez nabídek a připomínek.

Výsledky dotazníku jsou zajímavé a naznačují pozvolnou proměnu nynějšího života mladých rodin na vsi. Též potvrzují důležitost existence naší malotřídní školy v obci, kdy vedle výchovy a vzdělávání dětí a žáků se stará i o kulturní život v obci. V tomto směru by měla i nadále pokračovat. Tímto malým scríninkem jsem získala informace směřující k tomu, že již i na vesnici se tradice nedodrží tak, jak v dřívějších dobách. Proto škola plní nezastupitelnou úlohu v seznamování svých žáků s místními, regionálními tradicemi, aby aspoň zůstaly v povědomí, když už se fyzicky v rodinách nedodrží.

Z dotazníku dále vyplynulo, že se dodrží tradiční svátky a zvyky, ale své místo si našly i novější oslavy a staly se tudíž i tradičními.

5 Shrnutí

Úvod bakalářské práce se zabývá motorikou dítěte, důležitostí hrubé a jemné motoriky v jeho vývoji. Výsledkem je poznání, že opakovaná činnost pohybového aparátu formou hry, pracovních činností vede ke zlepšení koordinace, přesnosti a plynulosti pohybu, který hraje významnou a nezastupitelnou roli v životě dítěte. V tomto procesu je vnímání důležitou složkou poznávání sebe sama a okolního světa. Získané zkušenosti pak napomáhají orientaci, rychlejšímu reagování v novém prostředí. Ústřední myšlenkou této části je, předpoklad pro zdravý a harmonický vývoj dítěte je vyvážené uspokojování tělesných, duševních a sociálních potřeb.

V teoretické části bakalářské práce jsou zpracována důležitá východiska vycházející z naší dávné kultury a o které se pedagog mateřské školy ve své výchovné a vzdělávací práci s dětmi opírá. Těžiště bakalářské práce je zaměřeno na aplikaci tématu lidových tradic, zvyků a řemesel v praktických činnostech v mateřské škole. Zabývá se problematikou využití těchto lidových obyčejů a jejich zařazování a prolínání se do různých denních aktivit v tomto školském zařízení. Obsahuje stručný přehled zabírající se východisky pracovních činností v mateřské škole a charakteristikou RVP PV určeného období v rámci tématu této bakalářské práce, vysvětlení pojmů – pranostiky, zvyky, tradice, řemeslo, seznámení s obcí a borkovanskými tradicemi, sledování zvyků a tradic dle jarní a podzimní rovnodennosti a letního a zimního slunovratu.

V aplikační části bakalářské práce byl zpracován návrh didaktického materiálu pro začlenění a realizaci tématu „Využití lidových tradic, zvyků a řemesel v praktických činnostech v mateřské škole“ do výuky a vzdělávání dětí v tomto předškolním zařízení. Tato část navazuje na část teoretickou a zpracovává výčet zvyků a tradic též dle jarní a podzimní rovnodennosti, letního a zimního slunovratu vzhledem k významným událostem, obyčejům a tradicím obohacující život dítěte v ZŠ a MŠ Borkovany, a které slouží jako zdroj inspirace při různých aktivitách. Právě volba zmiňované problematiky se jeví jako vhodné téma k využití rozvoje dítěte nejen po stránce vědomostní, řečového projevu, zrakové i sluchové percepce, ale i po stránce pracovní, s využitím dětské fantazie a představivosti. Seznámení dětí s řemesly, mnohdy již zapomenutými, vyzkoušení si pracovní činnosti typické a dané pro konkrétní řemeslo, vedou nejen k rozvoji globálního vnímání, myšlení, ale i k úctě práce druhého. Motorický vývoj též souvisí s celkovou aktivitou dítěte předškolního věku. Úroveň

motoriky úzce souvisí s rozvojem řeči, myšlení a také lateralitou. Trpělivým procvičováním jemné a hrubé motoriky pomocí pracovních činností při využití zvyků a obyčejů procvičujeme souhru pohybů a pomáháme tak odstraňovat počáteční nešikovnost či neobratnost, a tak připravujeme dítě k bezproblémovému vstupu do školy.

Můžeme tedy konstatovat, že pracovní činnosti a aktivity mají nezastupitelné místo ve vývoji motoriky dítěte, mají vliv na jeho harmonický vývoj, na navozování sociálních vztahů, na spolupráci a začlenění se do kolektivu. Důležitou roli hrají hodnoty, které nám zanechali naši předkové, a které se snažíme předávat dalším pokolením a tak formovat jejich osobnost, národní cítění a vztah k rodině, domovu, vlasti, aby si v pozdějším věku uvědomili svoje kořeny.

Škola a školka v takto malé vsi jsou nositeli kulturního, společenského a sportovního života v obci, neboť výsledky dotazníkového šetření ukázaly, že ne ve všech dotazovaných rodinách se staré obyčeje a zvyky dodržují a mnohé jsou pozvolně na ústupu. Aby nezapadly úplně v zapomnění, má naše škola společně s představiteli spolkového života obce nezastupitelnou roli v úsilí o zachování a rozvoji tradičních zvyků, přiblížení jich mladé generaci a zaváděním novějších akcí, které se stávají tradičními.

Vštěpováním mladé generaci úcty k odkazu a práci našich předků přes citlivé vnímání současnosti a s obezřetným výhledem do budoucnosti nejen v rámci regionu, ale v globálním slova smyslu, to je nesnadný úkol v této již konzumně zaměřené společnosti. Proto je práce učitele neméně namáhavá a důležitá jako ostatní povolání, ale navíc se stala posláním lidí, kteří ji vykonávají, neboť zvláště v dnešní době platí citát :

„Jací jsme my, takové budou naše děti.“ *Johann Gottfried von Herder*

Závěr

Období předškolního věku je časově zařazeno do etapy vývoje mezi třetím a šestým až sedmým rokem dítěte. V tomto období se dítě nenásilně odpoutává od rodinného celodenního zázemí a přichází do nového prostředí, jež mu nabízí mateřská škola - zařazuje se do kolektivu. Právě v tomto věkovém rozmezí dochází k důležitým změnám u každého jedince jak po tělesné stránce, která je nejnápadnější, tak po stránce rozumové, citové, emoční, sociální. Jednání a komunikace s dospělými, pro něj zpočátku cizími, jsou pro něj stejně důležité jako osvojování si rozmanitých dovedností, vědomostí nutných pro úspěšné zvládnutí školních povinností potřebných pro bezproblémový vstup do základní školy.

Právě v této životní etapě dítěte dochází k velkému rozvoji po stránce osvojení si různých dovedností týkajících se oblasti motoriky, nenásilného osamotňování se, jež vedou k zvládnutí sebeobsluhy a uvědomování si sebe sama a postupným začleněním se do dětského kolektivu. Děti v tomto věku zlepšují ovládání hrubé motoriky, pohyby jsou účelnější, přesnější, zlepšuje se koordinace pohybů, orientace v prostoru. Stejně je to i u jemné motoriky, která z hrubé vychází. Prsty jsou hbitější, dokáží brát drobné předměty, manipulovat s nimi, zlepšuje se i trpělivost. Důležitá je senzomotorická koordinace a to zejména audiomotorika, vizomotorika, kdy ruku v ruce se vyvíjí motorika očních pohybů a artikulačních orgánů.

Proto je zvláště významným obdobím pro dítě právě poslední rok před nástupem do základní školy, kdy svými znalostmi musí prokázat dostatek předpokladů ke zvládnutí výuky čtení, psaní a počítání, ale též být dostatečně manuálně zručné a samoobslužné. Právě manuální zručnost je nutné rozvíjet denně, běžnými drobnými činnostmi (česání, zapínání knoflíků, zavazování tkaniček), hrou (stavění z kostek, oblékání panenek) nebo praktickými činnostmi (trhání, stříhání, muchlání papíru, lepení, modelování, navlékání korálků, ...) a při motivaci můžeme využít a vycházet z lidových zvyků a řemesel.

Velice důležité je při různých aktivitách skloubit dětskou hravost, touhu po poznání s odkazy minulosti v návaznosti na přítomnost i budoucnost. Dospělí lidé ve svém životě vychází z poznatků z minulosti, snaží se do ní nahlížet a poznávat zvyky, které tu byly dříve. Při výchově předávají své zkušenosti dětem, které se díky tomuto návratu do minulosti dozví plno zajímavých věcí, neboť právě v lidových zvycích a tradicích se nachází spousta moudrosti.

I my si z nich můžeme vzít ponaučení a snažit se tuto moudrost dále rozvinout, abychom mohly s nimi seznámit naše děti, aby i ony potom přenesly tyto životní zkušenosti

svým dětem – dalším generacím. Máme bohatou pokladnici tradic, zvyků a obyčejů, ze kterých můžeme čerpat - vždyť právě v tomto přenášení z otce na syna či z matky na dceru - na další generace tkví kouzlo těchto obyčejů. Je důležité hledět vpřed, jít s dobou v našem moderním věku a je také neméně důležité se v této uspěchané a ryze konzumní době zastavit a ohlédnout se zpět a seznámit se s životem našich předků s jejich lidovou slovesností a spolu s našimi dětmi si číst pohádky, recitovat básně, říkadla či zpívat písně našich babiček a prababiček, poznávat moudro a řemeslný um našich dědů a pradědů a vyzkoušet si třeba „résování“ vajec, modelovat dárečky z keramické hlíny či si uplést pomlásku z vrbového proutí.

Dávné obyčeje a zvyklosti jsou kulturní památkou dané země. Každý národ by měl být hrdý na své tradice, které tu vznikly už v dobách minulých, a které se stále dochovávají. Je velmi dobře, že se dodnes slaví různé svátky, člověk si v tyto sváteční dny může připomenout obyčeje a zvyklosti dané v tom konkrétním regionu, více či méně dodržované v té konkrétné rodině. Každý svátek má své kouzlo, má svou minulost, ale také budoucnost. Vesnička Borkovany, mezi kopci v údolí, si nehledě na svoji malou rozlohu zachovala nemnohé ze svých tradic a nadále žije těmi nejvýznamnějšími svátky a zvyklostmi.

Sbírání údajů a informací a následné vypracování bakalářské práce mi umožnilo blíže poznat kraj ve kterém pracuji, který je nedaleko mého bydliště, ale který je již v mnohých tradicích a zvycích odlišný. Shromažďování poznatků o této obci, o tomto kraji mi umožnilo nahlédnout do dob nejen minulých, ale i současných. Pomocí dotazníkového šetření jsem nahlédla do života rodin a zjišťovala, jaké tradice a zvyky dodržují. Získala jsem tak nový pohled na nedaleký region a obohacení o lidové tradice a zvyky, ale také poznatek, že už i na vesnici se mnohé tradiční zvyky nedodržují.

Veškeré nové poznatky z tohoto kraje mi umožnily přiblížit se více k místním obyvatelům, lépe poznat jejich mentalitu a kořeny a aplikovat je ve své práci s dětmi. Pomohly mi navázat tak na předávání dědictví lidí, kteří tu žili, budovali materiální i kulturní hodnoty, jež zde zanechali.

Seznam použité literatury a internetových zdrojů:

1. MŠMT ČR *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. 1.vyd. Praha : TAURIS, 2006. 250 s. ISBN 80-87000-00-5.
2. ŠULOVÁ, L. *Dětská práva – vím, co smím?* 2. vyd. Praha : B.I.G. PRAGUE, 2002. 32. s. ISBN 80-238-9291-6.
3. JELÍNEK, K. a kol. *Lidové pranostiky, přísloví a zvyky v zemědělství*. Brno :Mendlova zemědělská a lesnická univerzita, 2004. 144 s. ISBN 80-7326-056-5.
4. TOUFAR, P. *Český rok na vsi a ve městě: české a moravské zvyky, svátky, tradice, pověry, pranostiky, zábava, radost z vaření a jídla, tajemné příběhy a legendy*. 1. vyd. Třebíč : Akcent, 2004. 305 s. ISBN 80-7268-276-8.
5. ŠVACHOVÁ, J. *Malebné Kloboucko*. 1. vyd. Břeclav : Moraviapress, 1995. 455 s. ISBN nemá.
6. Tradice [on. line], [cit.28.11.2009] Dostupné z URL: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Tradice>>.
7. České tradice [on. line], [cit.28.11.2009] Dostupné z URL: <<http://cesketradice.cz>>.
8. ŠOTTNEROVÁ, D. *Lidové tradice*. 1. vyd. Olomouc : Rubico, 2008. 253 s. ISBN 978-20-7346-096-9.
9. VONDRUŠKOVÁ, A. *České zvyky a obyčeje*. 1.vyd. Praha : Albatros, 2004. 370 s. ISBN 80-00-01356-8.
10. Morena [on. line], [cit.17.11.2009] Dostupné z URL: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Morena>>.
11. Borkovany [on. line], [cit.17.11.2009] Dostupné z URL: <<http://www.borkovany.cz>>.
12. citace z www ŠVP [on. line], [cit.28.10.2009] Dostupné z URL: <<http://zsborkovany.skolniweb.cz/index.php?menu=93&rid=312>>.
13. Větrný mlýn v Kloboukách u Brna [on. line], [cit.17.11.2009] Dostupné z URL: <<http://kloboukyubrna.xone.cz/obec/vetrny-mlyn>>.
14. Kovárna v Těšanech [on. line], [cit.28.10.2009] Dostupné z URL: <<http://technicalmuseum.cz>>.

15. PLICKA, K., VOLF, F. *Český rok v pohádkách, písních, hrách, říkadlech a hádankách. Zima*. 3. vyd. Praha : Odeon, 1981. 409 s. ISBN nemá.
16. MÁDROVÁ, E. *Učíme se hrou*. 1. vyd. Praha : Práce, 1995. 175 s. ISBN nemá.
17. POKORNÁ, V. *Teorie, diagnostika a náprava specifických poruch učení*. 2. vyd. Praha : Portál, 2000. 303 s. ISBN 80-7178-151-7.
18. BEDNÁŘOVÁ, J. ŠMARDOVÁ, V. *Diagnostika dítěte předškolního věku*. 1. vyd. Brno : Computer Press, 2008. 212 s. ISBN 978-80-251-1829-0.
19. ZELINKOVÁ, O. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. 1. vyd. Praha : Portál, 2001. 207 s. ISBN 80-7178-544-X.
20. Kovář [on. line], [cit.17.11.2009] Dostupné z URL: <<http://wikipedia.cz.org/wiki/kov>>.
21. Pekař [on. line], [cit.17.11.2009] Dostupné z URL: <<http://webtrziste.cz/trhy/navstevnici/stara-rem.php#pekar>>.
22. SEIFERT, J. *Šel malíř chudě do světa*. 2. vyd. Praha : Albatros, 1987. 89. ISBN nemá.

Přílohy

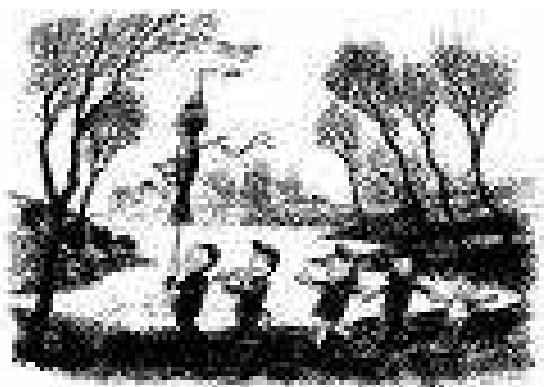
Příloha č.1

Základní škola a mateřská škola Borkovany, okres Břeclav,
příspěvková organizace

ŠD a MŠ Borkovany

pořádá

TRADIČNÍ VYNÁŠENÍ MORENY

Rozloučení s paní ZIMOU proběhne směrem
k borkovanskému rybníku za účasti dětí z MŠ a ŠD

ve čtvrtek 25.3.2010
mezi 13:30 - 16:30 hodinou

*„Zimě budiž s Bohem dáno,
pro jaro již přichystáno
Chladna, sloty bylo dosti,
čekáme již jarní hosty
Končí zimy chladná moc
příchodem VELIKONOC !!“*

Děti budou mít teplé sportovní oblečení.

Fotodokumentace k akci

foto č. 1-2 děti MŠ vynáší Morenu

foto č. 3 „Smrt nesem ze vsi ...“

foto č. 4 děti MŠ a ŠD se svými Morenami

foto č. 5 děti ŠD vynáší Morenu

foto č. 6 upálení Moreny

Velikonoční výstava

na Základní škole a mateřské škole Borkovany, okres Břeclav
s tradičními „résovanými“ kraslicemi a pracemi dětí v r. 2009

foto č. 71 vystavená velikonoční vejce z obce i okolí

foto č. 8-9 „résují“ se vejce slepičí, husí i pštrosí

foto č. 10 velikonoční beránek

foto č. 11 „moderní“ vzor

foto č. 12 pštrosí vejce

foto č. 13 vícebarevný vzor

foto č. 14 zvířátka ze sena

foto č. 15 vejce z okolí

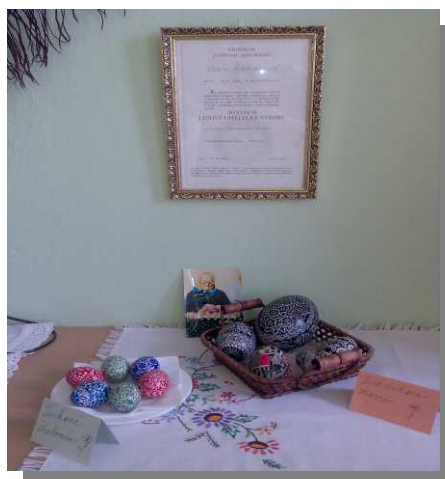

foto č. 16 vajíčka na prodej

foto č. 17 živá kuřátka

Vzpomínková galerie na již zemřelé rýsovačky (foto č.18-19)

Ukázka kraslic z ostatních regionů z blízkého i vzdáleného okolí

foto č. 20 kraslice z Tvarožné Lhoty

foto č. 21 kraslice z Vyškova

foto č. 22 kraslice z Lovosic

foto č. 23 kraslice z Vojkovic

Praktická ukázka techniky „résování“ na výstavě:

foto č. 24-25 místní résovačky,

foto č. 26-27 technika „résování“ na pštrosím vejci

Ukázka prací dětí MŠ a ZŠ Borkovany:

(foto č.28-31)

Základní škola a mateřská škola Borkovany, příspěvková organizace, okres Břeclav

Výukový program ke Dni Země

„Jaro pro Zemi“

společný pro děti MŠ a žáky ZŠ

foto č. 32-34 spolupráce dětí MŠ se žáky ZŠ

Příloha č. 4

**Základní škola a mateřská škola Borkovany, okres Břeclav, příspěvková
organizace**

pořádá pro předškoláky a žáky 1.-5. ročníku během školního roku

Projekt o zpracování obilnin

„Cesta zrnka obilí z pole na náš stůl“

MOTTO: „Letní vítr do všech stran
rozkolébal žita lán.
Brzy z klasů zrníček
bude nový chlebiček“

Exkurze do větrného mlýna v Kloboukách u Brna

prohlídka mlýnu s průvodcem, výukový program v rámci prvouky, přírodovědy, ekovýchovy, vlastivědy, hry v přírodě v rámci výchovy ke zdraví,

„Jak se peče chleba“ pracoviště CVČ Lampa, Brno – Starý Lískovec, praktický výukový program v rámci prvouky, přírodovědy, ekovýchovy, vlastivědy

Exkurze do Jarošova mlýna ve Veverské Bítýšce, v rámci prvouky, přírodovědy, ekovýchovy, vlastivědy, doprava - autodoprava p. Čech

**Základní škola a mateřská škola Borkovany, okres Břeclav, příspěvková
organizace**

pořádá

podzimní slavnosti

Program:

- výroba dýňáků
- v 15 hod. odpolední výšlap „Cestou necestou za Broučkem a Beruškou“
- výstava dýňáků a Podzimáčků (naše práce budou též vystaveny v ZŠ Těšany)
- v 17 hod. návštěva mládeže z Narnie
- táborák s opékáním špekáčků v 18 h (na dvorku školy)
- přespání ve škole s pohádkou „Broučci“ od J. Karafiáta
- 9.10. raniček se snídaní (pro děti ZŠ výuka)

Srdečně zveme k táboráku!

Výroba dýňáků ve školce:

foto č. 35-36 dlabání a zdobení dýně

foto č. 37-38 „Už je to uděláno, už je to hotovo!“

Práce rodičů a dětí – želví dýňák

foto č. 39 výsledek zapojení rodičů do aktivit školy

Tematické práce dětí mateřské školy k podzimu

foto č. 40-41

Společný odpolední výšlap mateřské a základní školy na téma: „Cestou necestou za Broučkem a Beruškou“

Putování za Broučkem

foto č. 42-43 plnění pohybových a vědomostních úkolů

Jak k dílu, tak k jídlu

Putování za Broučkem a Beruškou - cesta bude daleká...

foto č. 44-45 zasloužilý odpočinek všech aktérů

foto č. 46-49 galerie všech prací – dýňáků a podzimáček

foto č. 50 společný večer dětí, rodičů a pedagogů na závěr akce

Podzimáci - výrobky dětí a rodičů do soutěže:

foto č. 51-53 výsledek zapojení rodičů do aktivit školy

Fotodokumentace k „Zapomnělce“

foto č. 54-59

Lepení juty na šablonu

Střihání jablíčka

Lepení stromu, jablíčka a lístků jabloně

Střihání vrány

Lepení vrány a rámečku

Stavění Betlému dětmi ŠD

foto č. 60-63

foto č. 64 nainstalované kaširované postavy z Betlému na návsi

foto č. 65-66 nainstalované kašírované postavy z Betlému na návsi

Činnost keramického kroužku v MŠ Borkovany

Vánoční tvoření 2009

foto č. 67-68 práce dětí MŠ

Velikonoční tvoření v keramické dílně 2010

foto č. 69-71 děti MŠ při práci v keramické dílně

foto č. 72-4 děti MŠ při práci v keramické dílně

**Základní škola a mateřská škola Borkovany, okres Břeclav, příspěvková
organizace**

pořádá

v rámci poznávání svého regionu výukový projekt

pro předškoláky a žáky 1.-5. ročníku

**Když jsem já sloužil.....
..... a ta kráva mléko dává.....**

Motto:

*„Kravička se ráda pase, na trávě a na jeteli,
abychom dost mléka měli
k snídani i na svačiny...“.*

Program:

Exkurze do Zemědělského družstva Agromonet Moutnice, Těšany.

Rok na vsi – výchovně vzdělávací program DDM Kominíček v Brně – vlastnoruční
výroba tvarohu, tlučení másla, česání vlny, předení na kolovrátku, tkaní na stavu,

S sebou – batůžek a do něj: svačinu, pití na celý den, oplatek, pláštěnku,
papuče (možnost nabalení ve škole).

Zařazení do vzdělávacích oborů: prvouka, přírodověda, vlastivěda, ekovýchova

Fotodokumentace výukového programu

foto č. 75 kolovrátek

foto č. 76-78 praktické vyzkoušení tradičních řemesel

Přehled výukových programů a exkurzí na ZŠ a MŠ Borkovany

Celoroční přehled školních výukových projektů zaměřený na tradiční zvyky a obyčeje, kterých se účastní i MŠ.

Loučení se zimou – Morena, vítání jara, oslava Velikonoc

Jednodenní projekty navazující na tradice jarních svátků. Děti prožívají místní tradice a zvyky, uvědomují si sounáležitost s obcí. Posiluje se také vztah k přírodnímu prostředí. Realizace průřezových témat – výchova demokratického občana, výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, environmentální výchova, pracovní činnosti, výtvarné činnosti. Projekt je spojen s instalací Velikonoční výstavy na škole (výrobky žáků a tradiční rýsované borkovanské kraslice)

Dopravní kurz v MŠ

foto č. 79-80 praktická ukáзка na dopravním hřišti

Výukový program „Hasík“ u HZS v Židlochovicích

foto č. 81-82 seznámení se s hasičí technikou

Den matek

Celoškolní projekt, ve kterém se všechny děti a pedagogové podílejí na přípravě kulturního představení – školní akademie, které navštěvují nejen maminky a babičky našich žáků,. Škola spolupracuje s mateřskou školou, složkami místní samosprávy, s místním sokolem. Při tomto projektu se výrazně uplatňují prvky dramatické výchovy, hudební výchovy, tělesné výchovy, výtvarné výchovy, pracovní činnosti a jiné.

Výchovné projekty

foto č. 83 výchovný koncert

foto č. 84 výukový preventivní program

Ekologické projekty

Celoškolní jednodenní projekty zaměřené na environmentální výchovu, které jsou realizovány v podzimních a jarních měsících školního roku.

Cílem je rozvíjení vztahu k životnímu prostředí, k aktivní účasti na ochraně životního prostředí. Obsahem projektů bývá mimo jiné i celoškolní sběr papíru, bylin úklid školy a obce, návštěva muzeí, ZOO, Den Země, zapojením do projektu MRKEV, Mrkvička

foto č. 85-86 ekologický výukový program

Vlastivědné a přírodovědné exkurze

Výukový projekt pro žáky a děti předškolního věku zaměřený především na vlastivědné a přírodovědné učivo. Cílem je bližší seznámení s významnými a zajímavými městy a místy naší vlasti. Žáci se významně podílejí na přípravě, organizaci a náplni exkurzí, využívají různé zdroje pro získání informací – internet, naučnou literaturu apod.– děti MŠ, zvláště předškoláci se těchto projektů pravidelně zúčastňují

foto č. 87 Mikulov

foto č. 88 Anthropos v Brně

Oslava MDD

foto č. 89-90 školní akce pro děti ve spolupráci s rodiči a místním mysliveckým sdružením

Škola v přírodě

Týdenní celoškolský projekt, který se připravuje na konec školního roku. Završuje celoroční motivaci školy, naplňuje všechny klíčové kompetence a většinu průřezových témat. Je zaměřený na osobnostní a sociální rozvoj dětí, na týmovou práci, na respektování

ostatních Škola v přírodě je nabízena předškolákům, kteří se jí již tradičně účastní, mají svůj denní režim (odlišný od školáků). Zúčastňují se společně s dětmi ZŠ tematického programu ve kterém soutěží, hrají si, ...vše přiměřeně jejich věku.

foto č. 91-93 ŠVP v Prudké u hradu Pernštejna

Rozloučení se školou a školkou

Odpolední slavnostní rozloučení se školním rokem za účasti rodičů a přátel školy. Loučíme se s žáky pátého ročníku a vítáme budoucí prvňáčky. Rozloučení se často zúčastní významní představitelé obce a další hosté.

foto č. 94 pan starosta ve škole se loučí s předškoláky foto č. 95 společný táborák

Slavnostní zahájení nového školního roku

Společné „nastartování“ do nového školního roku. Žáci i rodiče se vlastním prožitkem seznámí s celoroční motivací, učí se komunikačním dovednostem.

foto č. 96-97 slavnostní zahájení školního roku v MŠ a v ZŠ

Podzimní slavnosti – výstava dýní

Celoškolní dvoudenní projekt, jehož cílem je rozvoj vzájemných vztahů mezi dětmi, začlenění prvňáčků, osobnostní a sociální výchova, partnerství a spolupráce. Projekt je spojen s nočním čtením ve škole a výstavou dýní, společným posezením s rodiči.

foto č. 98-99 výtvarný doprovodný program

Projekty spojené s minimálně preventivním programem

Celoškolní jednodenní projekty zaměřené na dopravní výchovu, a jiné akce v rámci výuky i mimo ni. Nejen pro děti, rodiče dětí a prarodiče, ale i pro místní občany, které jsou realizovány během školního roku.

foto č. 100 seznámení s prací policisty foto č. 101 spolupráce s Kompáskem

Cílem je vést děti ke zvýšení odolnosti vůči sociálně patologickým jevům, ke zdravému životnímu stylu.

Den otevřených dveří s ukázkovou hodinou

Celoškolní jednodenní projekt, jehož cílem je nejen prezentace školy na jedné straně, ale i rozvoj komunikačních schopností dětí a dospělých na straně druhé. Děti si uvědomují propojení života školy a společnosti, svoji osobní zodpovědnost a podíl na reprezentaci školy.

foto č. 102-103 dramatizace pohádky

Vánoce na škole, Betlém

Hlavním cílem tohoto projektu je propojení života školy s tradičními svátky.

Výrazně využíváme prvky dramatické výchovy, hudební výchovy, pracovní činnosti, výtvarné činnosti. Projekt je spojen s instalací Betlému v obci, návštěvou Vánočního Brna, Vánoční výstavou pro rodiče a veřejnost, veřejným vystoupením žáků.

Škola otevřená veřejnosti – Kurz vánočních vazeb

foto č. 104-105 společné předvánoční tvoření

Výuka lyžování

Ve spolupráci s Lyžařskou školou Sokola Němčičky, společně s žáky školy - děti, které rodiče přihlásí, si během 1 týdne osvojují lyžařské dovednosti.

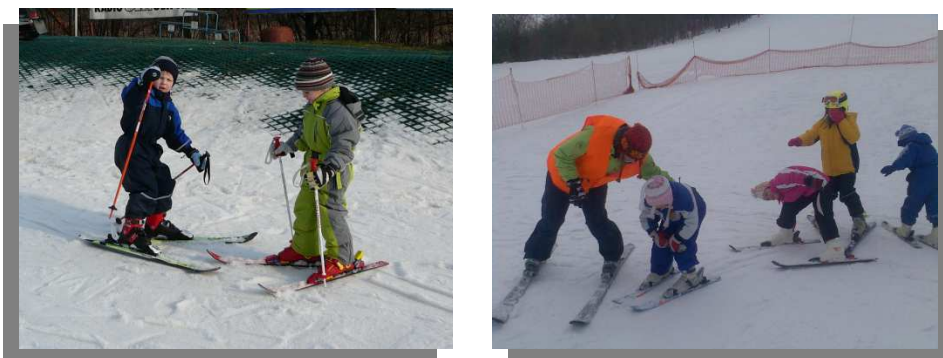

foto č. 106-107 seznamování s lyžováním

Výuka plavání

Ve spolupráci s Plaveckou školou Hustopeče, společně s žáky školy - děti, které rodiče přihlásí, si během 10 lekcí osvojují plavecké dovednosti

foto č. 108-109řádění ve vodě

Spolupráce s rodiči - výlet do ZOO v Praze (foto č. 110)

Dotazník pro rodiče dětí ZŠ a MŠ Borkovany

Vážení rodiče,

dostává se Vám do rukou dotazník týkající se dodržování tradic ve Vaší rodině. Jeho vyplnění záleží na Vaší ochotě – je dobrovolný a anonymní.

Jelikož jedním z cílů naší školky je probouzení a uvědomění si dětí kam vlastně patří – že je to rodina, vesnice, vlast, kde se narodili a k uvědomění si sounáležitosti patří zvyky a obyčeje našeho národa - kraje. Proto Vás prosím o spolupráci při vyplnění tohoto dotazníku, abychom se mohli zaměřit na ty tradice, které jsou dětem neznámé, které v rodinách již neudržujete.

Je jiná doba – moderní, ale tradice našich předků – jejich kultura by neměla být zapomenuta.

Tímto scríninkem chceme též zjistit jak se změnil vesnický život od dob prarodičů.

Při vyplňování dotazníku zaškrtněte pravdivou odpověď (může jich být i více) a není-li daná odpověď v nabídce, tak prosím doplňte.

Za spolupráci Vám předem děkuje *Hana Pokorná*. ☺

Jaké tradice dodržujeme v naší rodině

1. Velikonoční vejčíčka barvíme: a) přírodními barvivy (cibulová slupka)

b) batikujeme přírodninami (lístky, květy, ...)

c) OVO barvivy

d) lepíme samolepky s obrázky

e) résuje

f) nebarvíme

g) jiné (doplňte).....

.....
.....

2. Chlapci chodí na pomlázku: a) ano - pravidelně

b) ne

c) nepravidelně

d) nemáme v rodině syna

3. Klepat či řehtat (když zvony „odletěly“ do Říma) chodí: a) chlapci
b) děvčata
c) ano - pravidelně
d) ne
e) nepravidelně
4. V rodině résuje: a) babička - prababička
b) žena (matka dítěte vzdělávaného v naší škole)
c) dítě: dcera - syn
d) muž (kdo – vypsát)
e) teta
f) nikdo
g) jiné (doplňte).....
5. Résovat: a) umím
b) neumím
c) chci se naučit
e) nechci se naučit
6. Slavíme Svátek matek: a) ano, děti mi v rodině gratulují
b) ne
c) slavíme pouze v rámci Dne matek se školou
7. Stavění máje: a) chodíme se dívat
b) pomáháme
c) nás nezajímá
8. V rodině je kroj: a) ano
b) ne
c) byl, ale už není
9. Kroj užíváme: a) ano
b) ne
c) 1x za rok
d) vícekrát za rok
e) půjčujeme si
f) půjčujeme druhým
g) děti (dcera – syn) – dospělí (žena – muž)
10. Májová veselice je ve vesnici: a) každoročně

b) není ve vesnici

c) občas

d) nevím

11. Hodová veselice je ve vesnici: a) každoročně

b) není ve vesnici

c) občas

d) nevím

12. Hody dodržujeme: a) každoročně

b) občas

c) vůbec ne

d) vypište které.....

13. Dýňáky děti dlabou: a) pouze ve škole

b) ve škole i doma

c) pouze s námi doma

14. Halloween: a) slavíme – děti

- dospělí

- děti i dospělí

b) neslavíme

15. Barborky trháme: a) vždy

b) nikdy

c) občas

16. Čerta a Mikuláše: a) pouštíme domů

b) nepouštíme

c) děti chodí za masky

d) si domlouváme předem

17. Vánoční tradice: a) zdobíme stromek přírodní

b) zdobíme stromek umělý

c) zdobíme větvičku

18. Jablko - hvězdičku: a) rozkrajujeme

b) ne

19. Zapálené svíčky ve vlašských skořápkách: a) pouštíme po vodě

b) nepouštíme

20. Dopis Ježíškovi: a) píšeme
b) nepíšeme
c) děti jsou již velké
21. Na Štědrý den půst: a) držíme
b) nedržíme
c) částečně (dietní oběd bez masa)
22. Na Štědrovečerní večeři jíme: a) kapra
b) filé
c) řízek
d) jiné (doplňte).....
.....
23. Na Vánoce jsme: a) pouze doma
b) jedeme na hory
c) jedeme k rodině
d) na Štědrý den jsme doma, a další dny jedeme k rodině
e) jiná varianta (vypište):.....
.....
.....
24. Dodržujeme ještě tyto vánoční tradice (vypište).....
.....
.....
25. Na dětský maškarní karneval: a) masku vyrábíme“
b) masku kupujeme
c) masku půjčujeme v půjčovně (u kamarádky)
d) dítě jde bez masky
e) dítě nejde vůbec
26. Masopust se v obci: a) dodržuje
b) nedodržuje
c) nevím
27. Halloween: a) slavíme – děti
- dospělí
- děti i dospělí
b) neslavíme

28. Během roku slavíme ještě tyto svátky (vypište):.....

.....

.....

29. S dětmi jsme navštívili: a) kovárnu v Těšanech

b) muzeum v Kloboukách u Brna

c) větrák v Kloboukách u Brna

d) jinou zajímavost v okolí (vypište).....

.....

.....

30. Dítě navštívilo s MŠ/ZŠ: a) kovárnu Těšanech

b) muzeum v Kloboukách u Brna

c) větrák v Kloboukách u Brna

31. Zabíjačku děláme: a) doma

b) u prarodičů

c) neděláme

d) děti znají

e) děti neznají

32. Vinohrad v rodině: a) máme – děti pomáhají

- děti nepomáhají

b) příbuzní

b) nemáme

33. Vinobraní: a) děláme vlastní

b) účastníme se (u příbuzných, známých)

c) neděláme

d) neúčastníme se

e) děti pomáhají

f) děti nepomáhají

33. Zahradu/pole: a) máme – děti pomáhají

- děti nepomáhají

b) nemáme

34. Jsem: a) žena

b) muž

35. V rodině máme: a) jedináčka – dcera - syn
 b) syny
 c) dcery
 d) smíšené pohlaví
36. V Borkovanech bydlím protože: a) jsem borkovanský/á rodák – rodačka
 b) přistěhoval/a jsem se
 c) přiženil / přivdala jsem se
37. Jsme rodina: a) samostatně žijící
 b) žijící společně s prarodiči
 c) prarodiče tu nežijí
 d) prarodiče tu žijí – samostatně
 e) bohužel prarodiče již nežijí

38. Prostor pro Vás:

a) Jaké regionální tradice Vám v Borkovanech chybí, které chcete obnovit:.....

.....

b) Které rukodělné kurzy byste chtěli absolvovat (zakroužkujte): košíkářský,
 keramický, práce s pedikem, résování, ručních prací.....
 jiné

.....

c) Jakou pomoc nabízíte (vedení kroužku, návrhy kontaktů,...).....

.....

d) V čem se chcete dále realizovat.....

.....

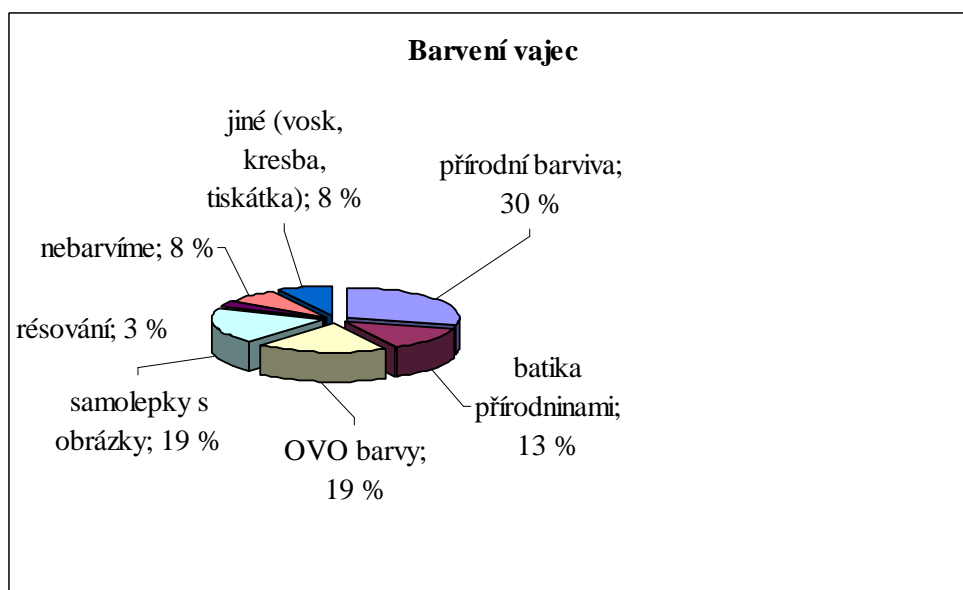
.....

Pokud jste vyplnili dotazník, ještě jednou Vám děkuji za Váš čas a ochotu. HP

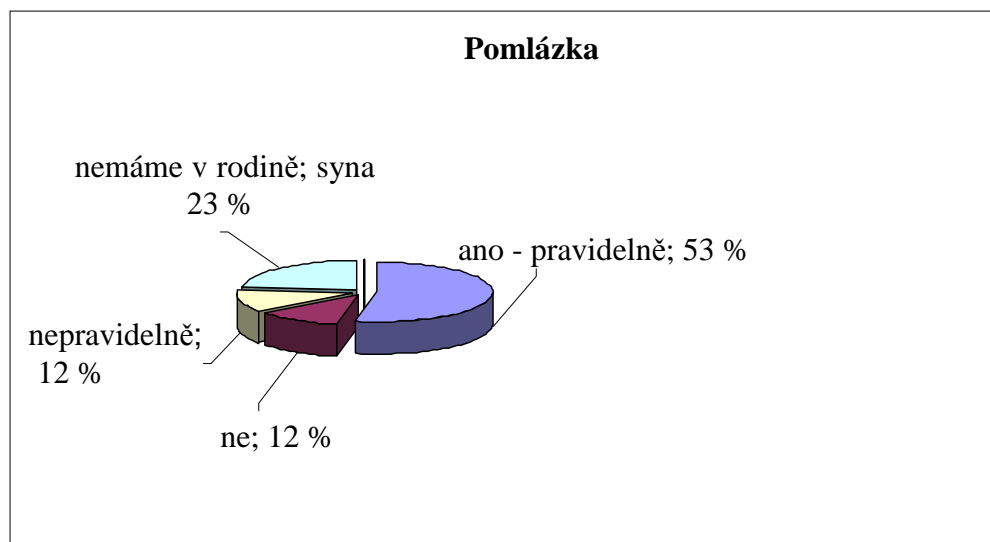
Grafické vyhodnocení dotazníku pro rodiče ZŠ a MŠ Borkovany

Jaké tradice dodržujeme v naší rodině

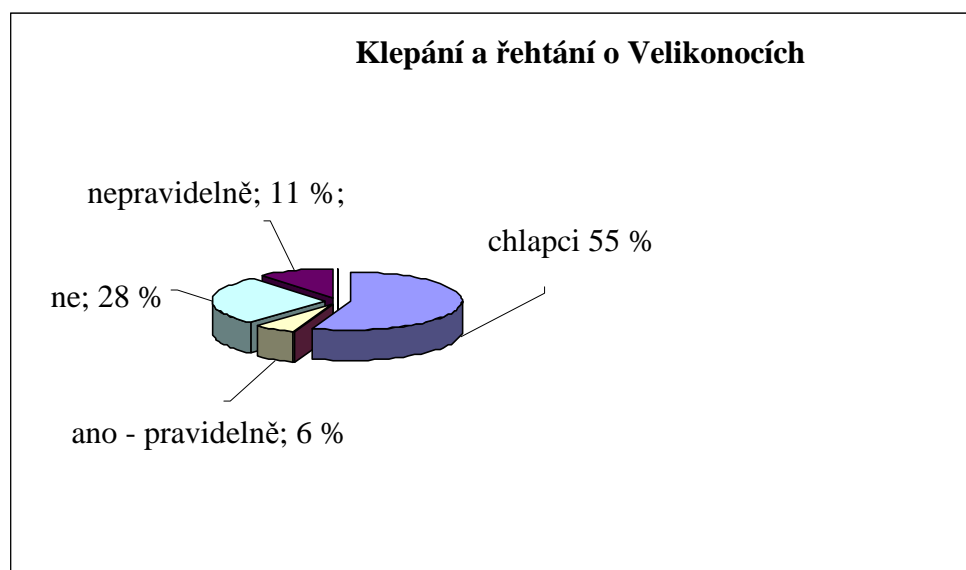
1. Velikonoční vajíčka barvíme: a) přírodními barvivy (cibulová slupka)
b) batikujeme přírodninami (lístky, květy,...)
c) OVO barvivy
d) lepíme samolepky s obrázky
e) résuje
f) nebarvíme
g) jiné (vosk, kresba, tiskátka)

2. Chlapci chodí na pomlázku: a) ano - pravidelně
b) ne
c) nepravidelně
d) nemáme v rodině syna

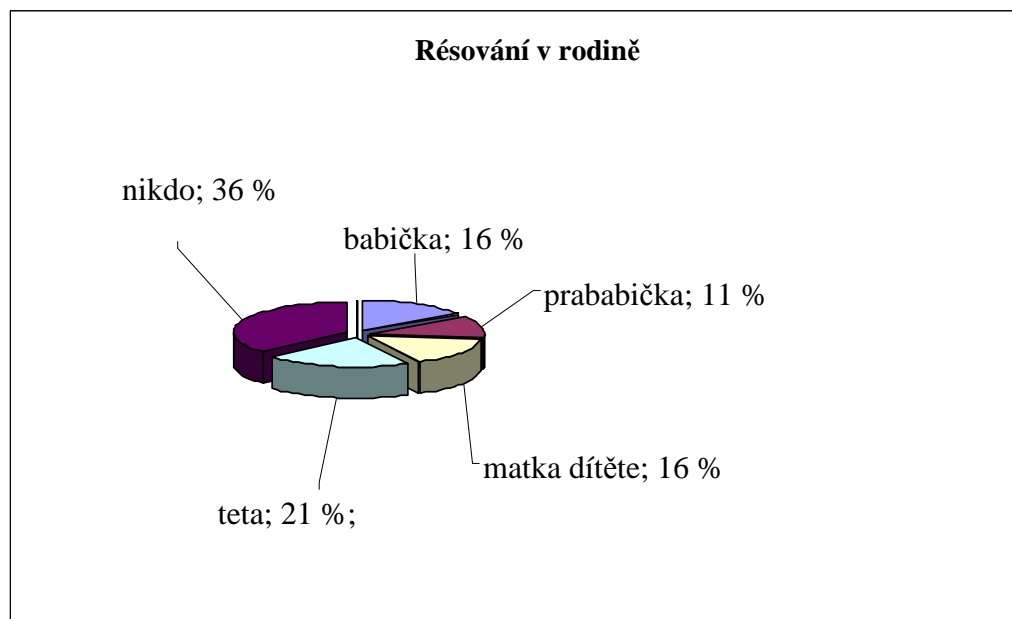
3. Klepat či řehtat (když zvony „odletěly“ do Říma) chodí:
- a) chlapci
 - b) děvčata
 - c) ano - pravidelně
 - d) ne
 - e) nepravidelně

4. V rodině résuje:
- a) babička - prababička
 - b) žena (matka dítěte vzdělávaného v naší škole)
 - c) dítě: dcera - syn
 - d) muž (kdo – vypsát)
 - e) teta

f) nikdo

g) jiné (doplňte)

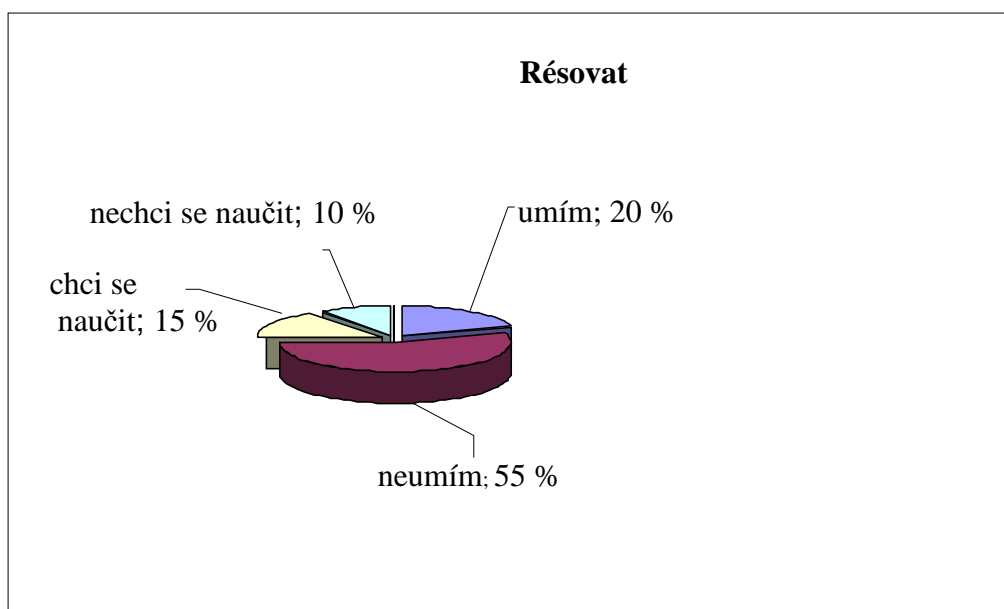

5. Résovat: a) umím

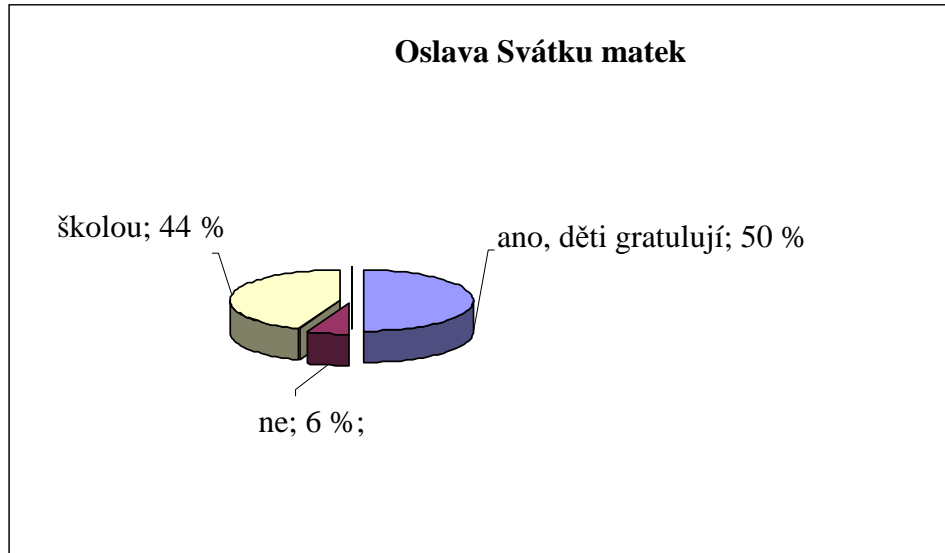
b) neumím

c) chci se naučit

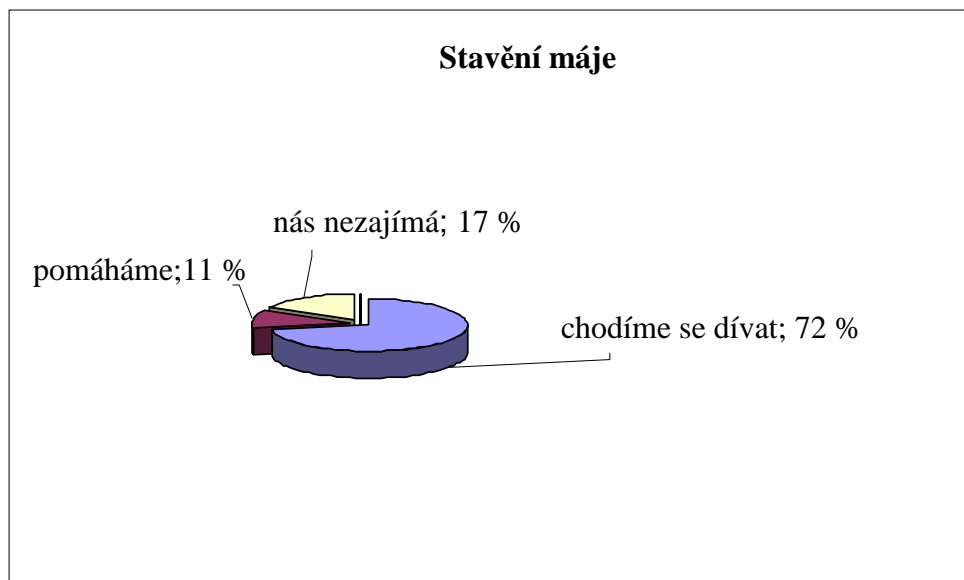
d) nechci se naučit

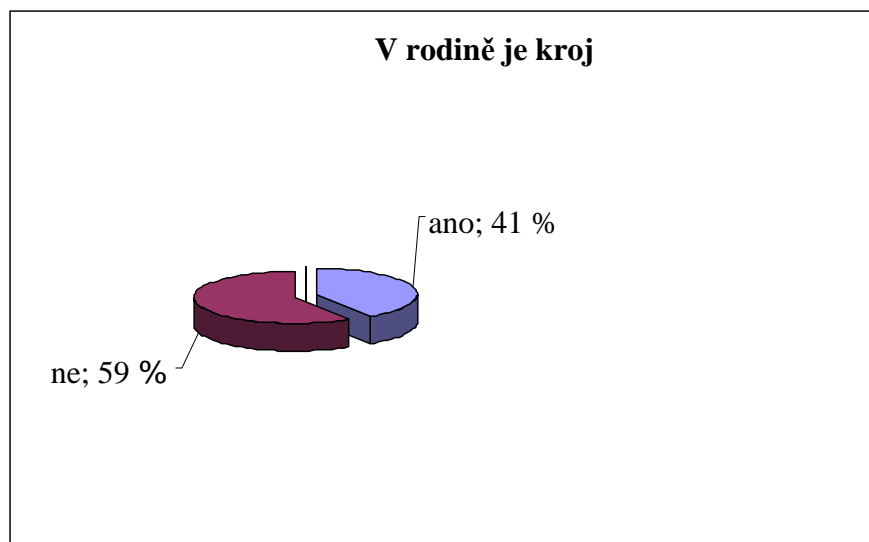
6. Slavíme Svátek matek: a) ano, děti mi v rodině gratulují
 b) ne
 c) slavíme pouze v rámci Dne matek se školou

7. Stavění máje: a) chodíme se dívat
 b) pomáháme
 c) nás nezajímá

8. V rodině je kroj: a) ano
 b) ne
 c) byl, ale už není

9. Kroj užíváme: a) ano

b) ne

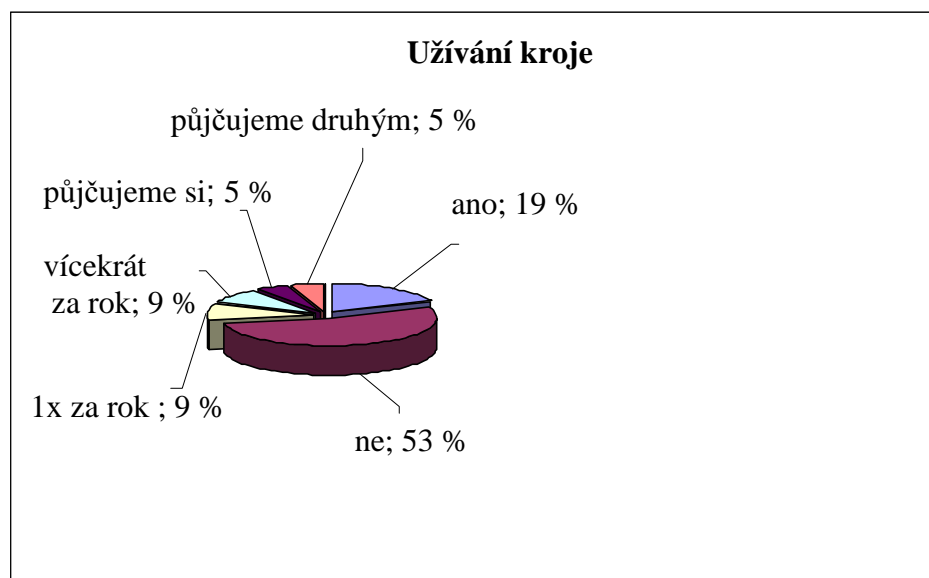
c) 1x za rok

d) vícekrát za rok

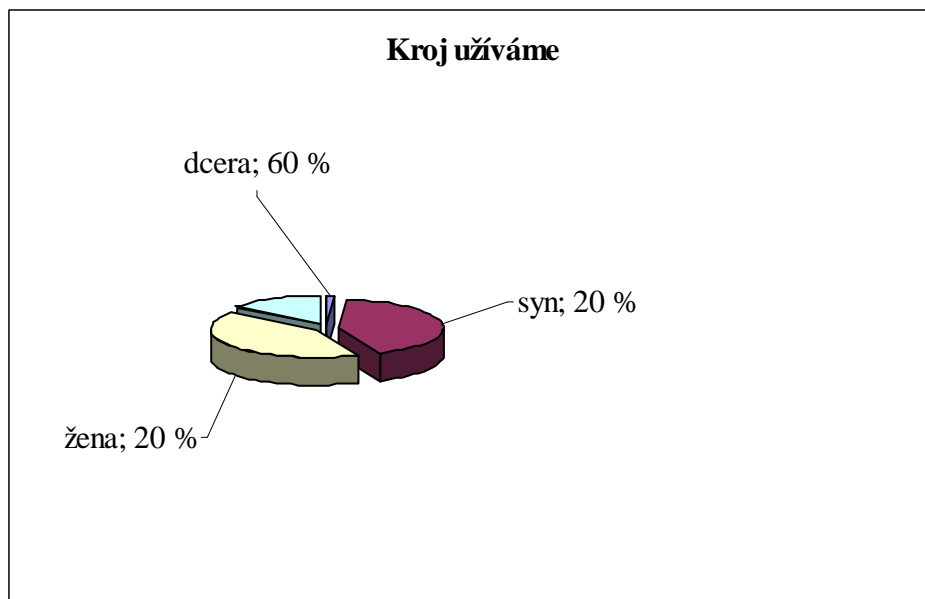
e) půjčujeme si

f) půjčujeme druhým

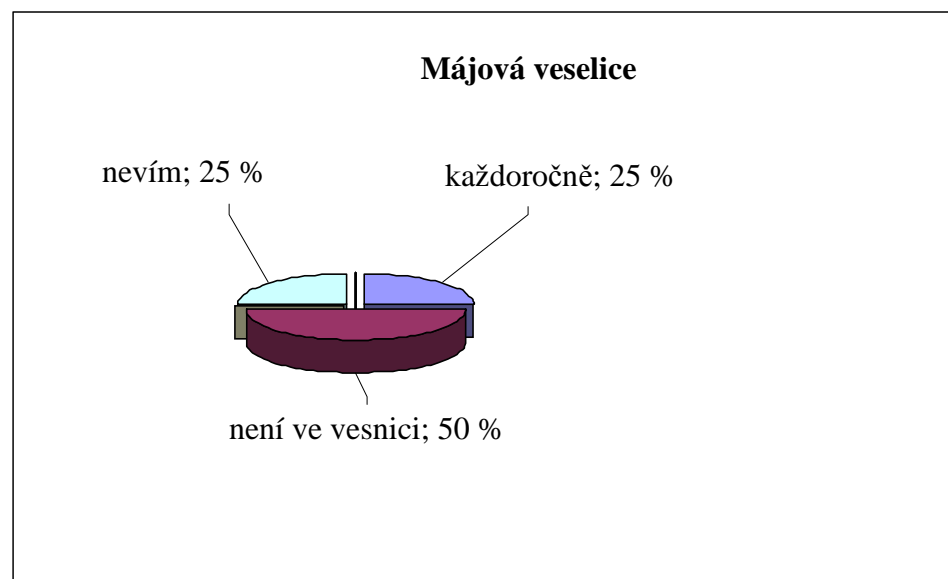
g) děti (dcera 60 % – syn 20%) – dospělí (žena 20% – muž)

9.1 Z odpovědi na doplňující otázku vyplývá následující graf:

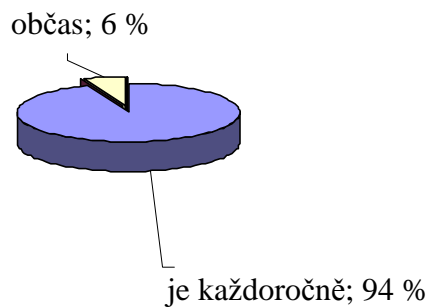

10. Májová veselice je ve vesnici: a) každoročně
 b) není ve vesnici
 c) občas
 d) nevím

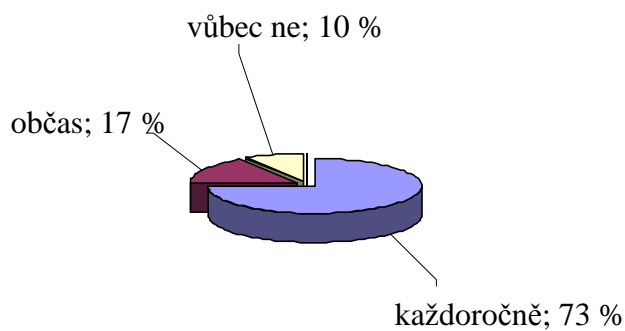
11. Hodová veselice je ve vesnici: a) každoročně
 b) není ve vesnici
 c) občas
 d) nevím

Hodová veselice

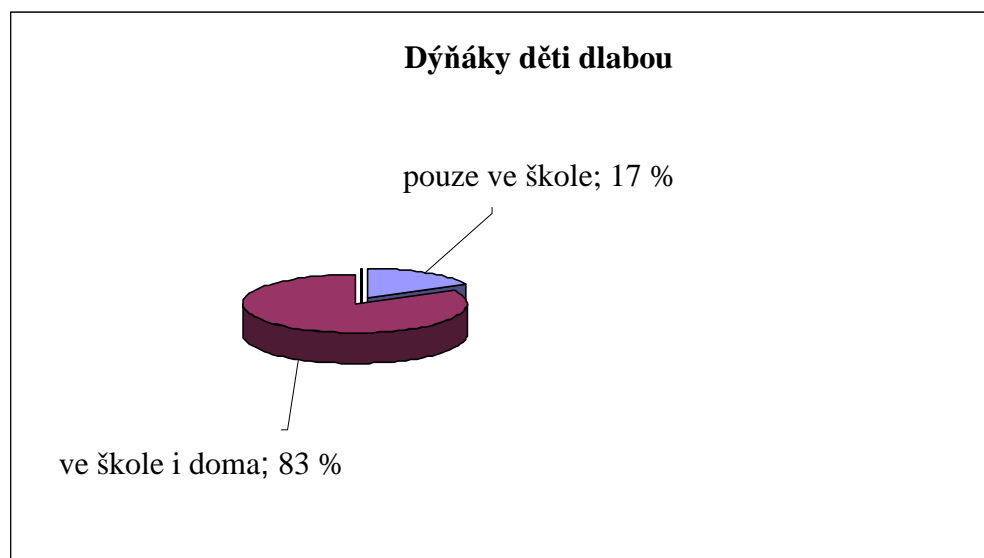

12. Hody dodržujeme: a) každoročně
b) občas
c) vůbec ne
d) vypište které

Hody dodržujeme

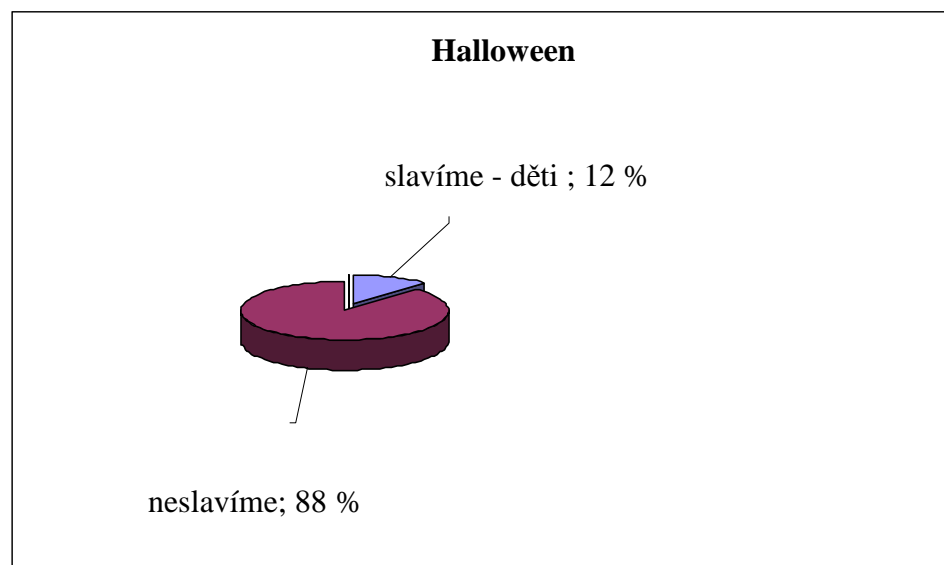

13. Dýňáky děti dlabou: a) pouze ve škole
b) ve škole i doma
c) pouze s námi doma

14. Halloween: a) slavíme – děti

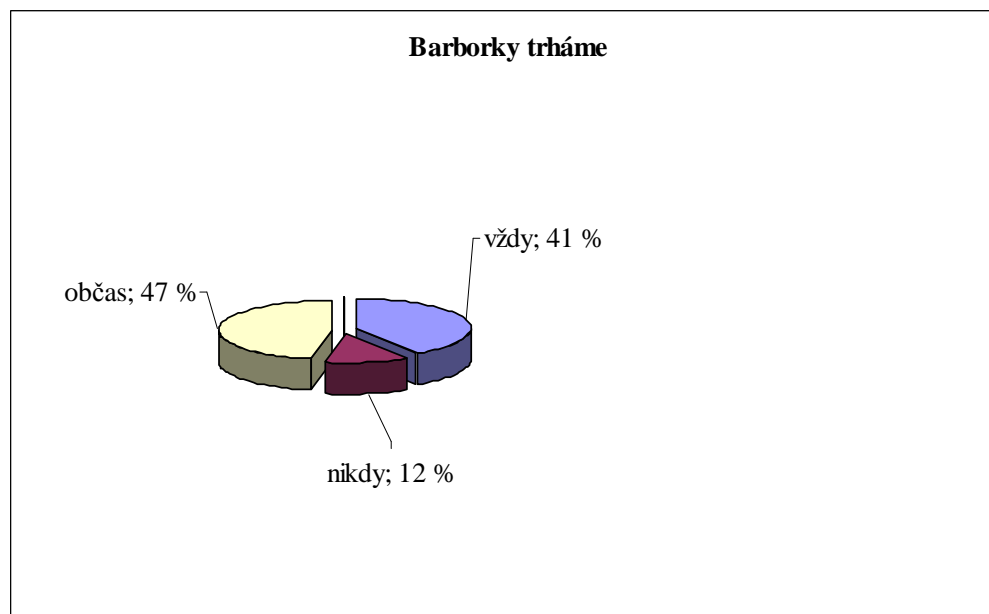
b) neslavíme

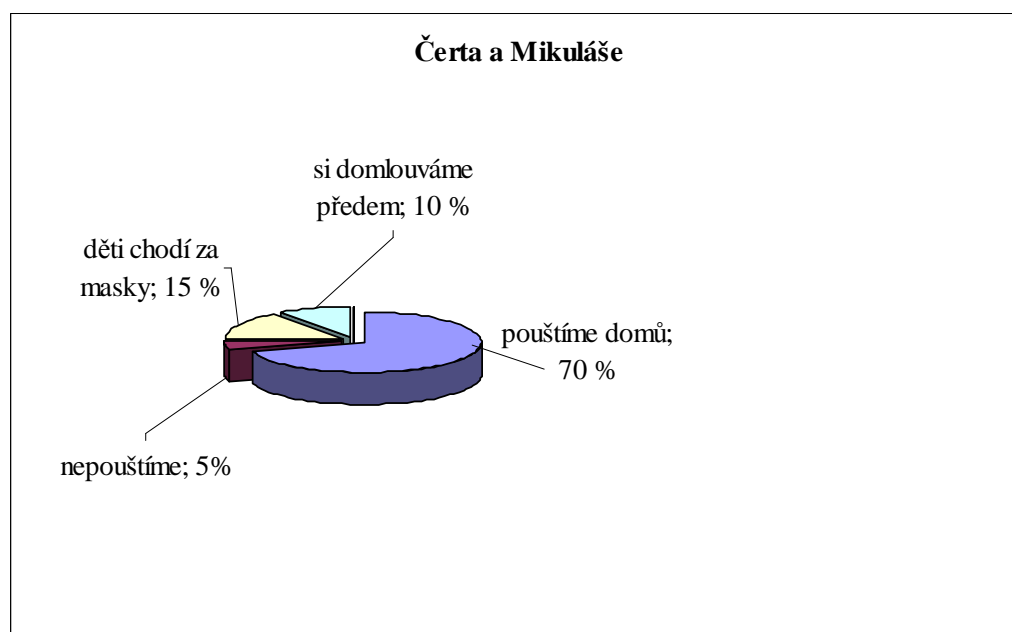
15. Barborky trháme: a) vždy

b) nikdy

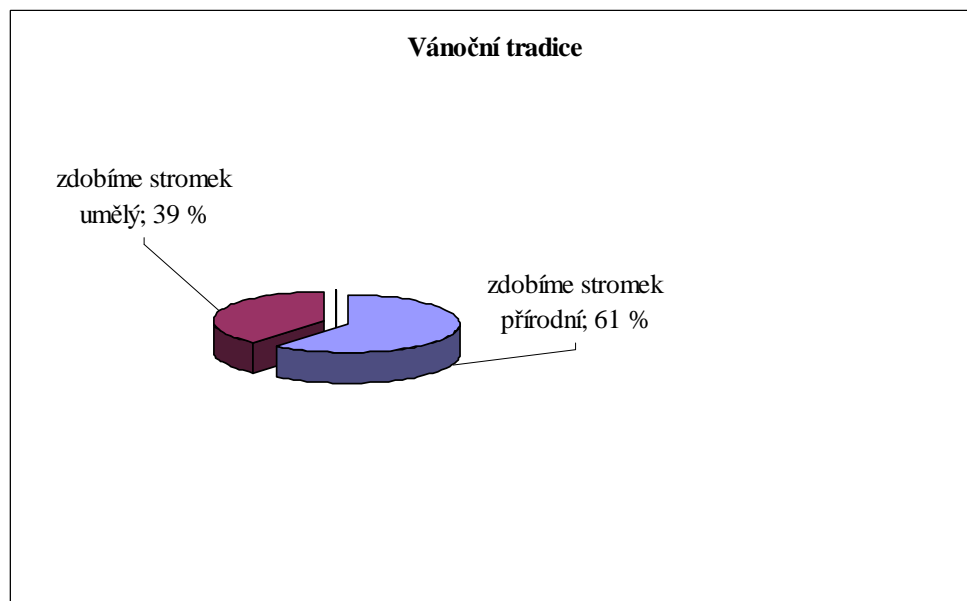
c) občas

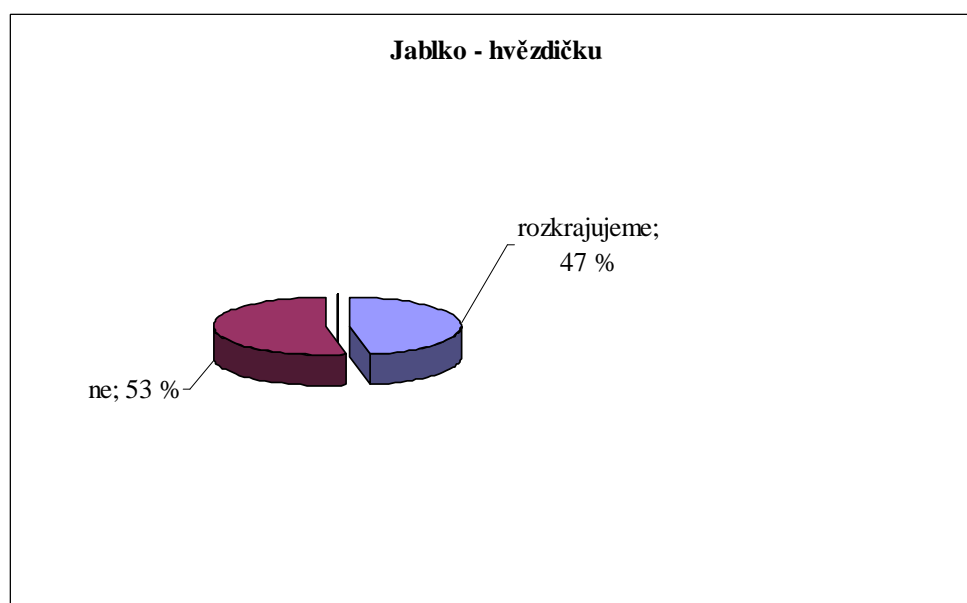
16. Čerta a Mikuláše: a) pouštíme domů
 b) nepouštíme
 c) děti chodí za masky
 d) si domlouváme předem

17. Vánoční tradice: a) zdobíme stromek přírodní
 b) zdobíme stromek umělý
 c) zdobíme větvičku

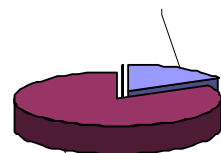
18. Jablko - hvězdičku: a) rozkrajujeme
b) ne

19. Zapálené svíčky ve vlašských skořápkách: a) pouštíme po vodě
b) nepouštíme

Zapálené svíčky ve vlašských skořápkách

pouštíme po vodě 17 %

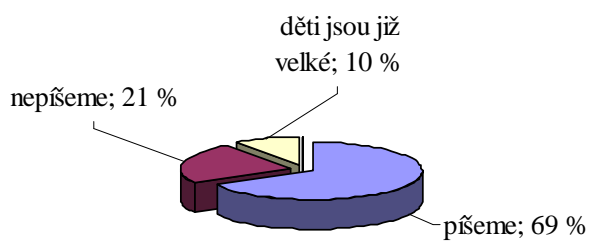
nepouštíme; 83 %

20. Dopis Ježíškovi: a) píšeme

b) nepíšeme

c) děti jsou již velké

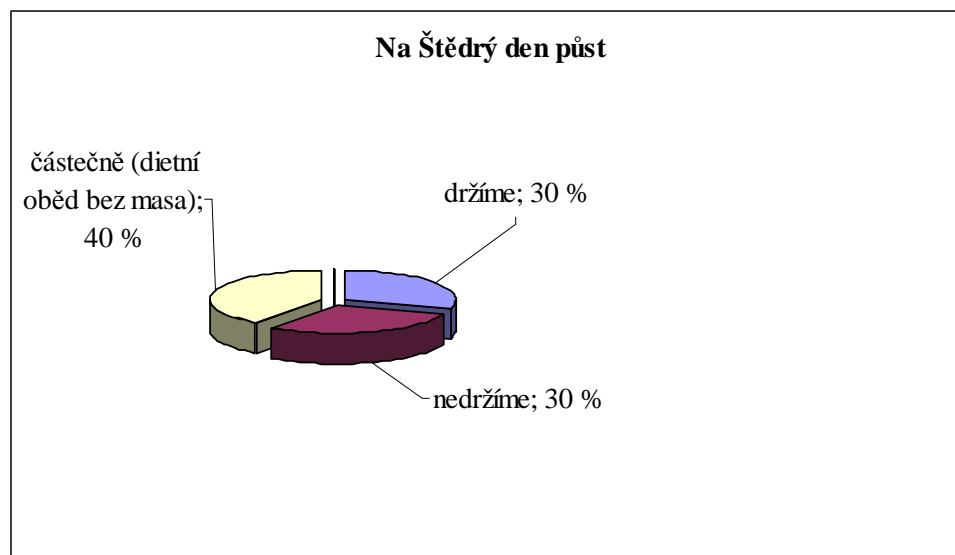
Dopis Ježíškovi

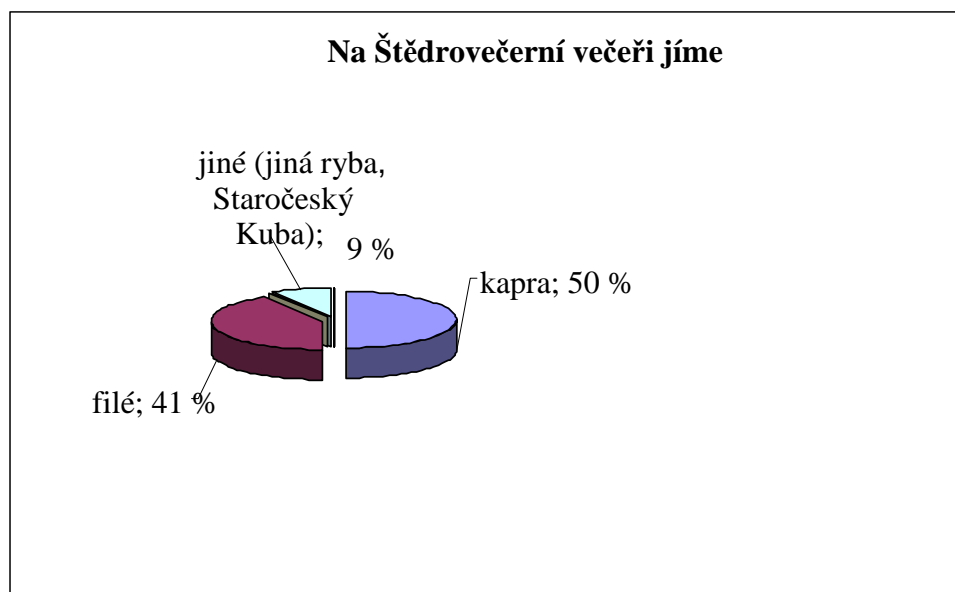
21. Na Štědrý den půst: a) držíme

b) nedržíme

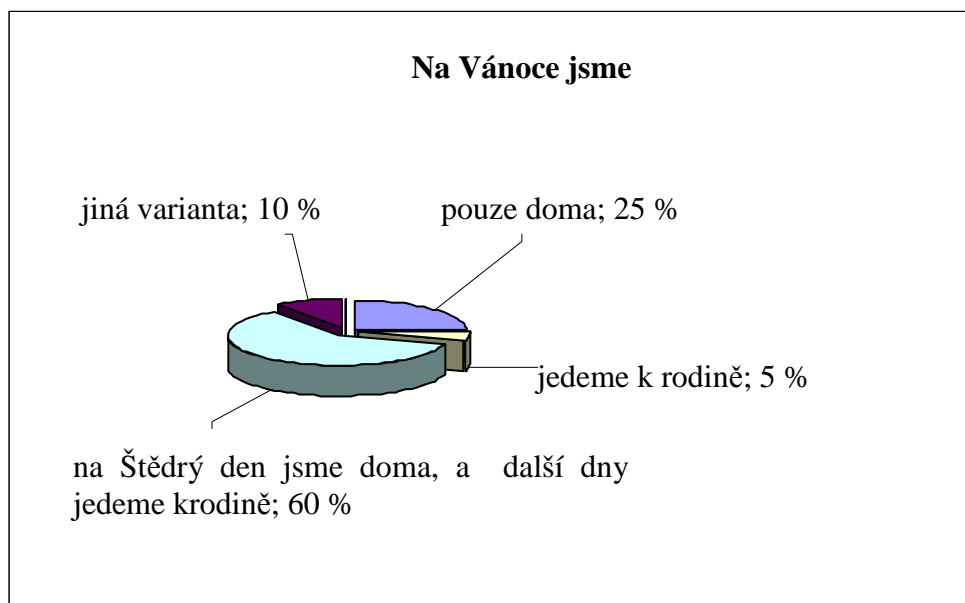
c) částečně (dietní oběd bez masa)

22. Na Štědrovečerní večeři jíme: a) kapra
 b) filé
 c) řízek
 d) jiné (jiná ryba, Staročeský Kuba)

23. Na Vánoce jsme: a) pouze doma
 b) jedeme na hory
 c) jedeme k rodině
 d) na Štědrý den jsme doma, a další dny jedeme k rodině
 e) jiná varianta (vypište)

24. Dodržujeme ještě tyto vánoční tradice:

- výroba adventního věnce, zpěv či poslech koled, vyhlížení „zlatého prasátka“, založení rybích šupin, účast na půlnoční mši

25. Na dětský maškarní karneval: a) masku vyrábíme

b) masku kupujeme

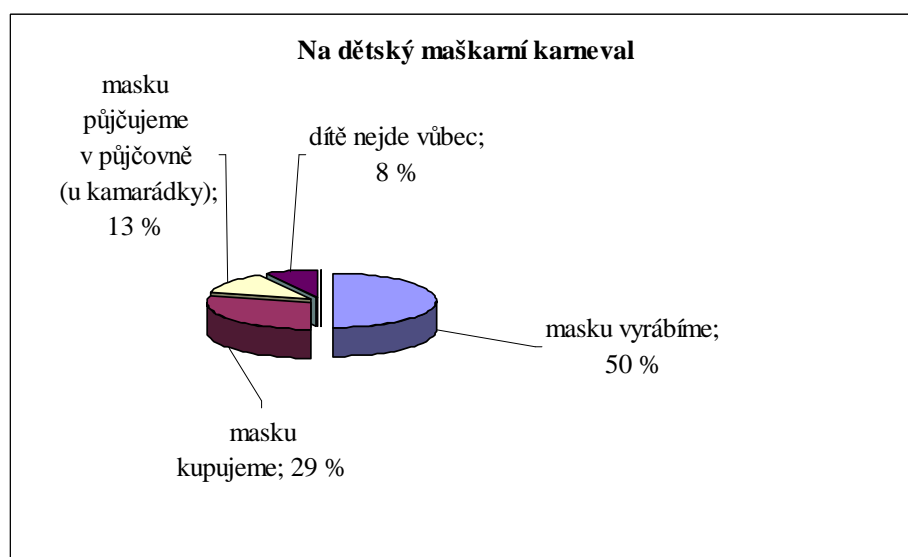
c) masku půjčujeme v půjčovně

(u kamarádky)

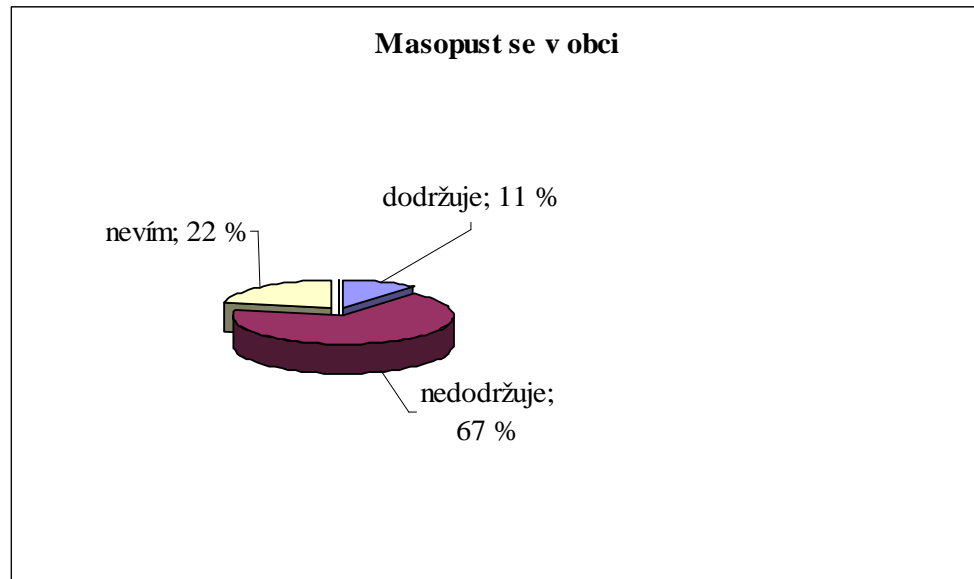
kamarádky)

d) dítě jde bez masky

e) dítě nejde vůbec

26. Masopust se v obci: a) dodržuje
b) nedodržuje
c) nevím

27. Během roku slavíme ještě tyto svátky:

- narozeniny, MDD

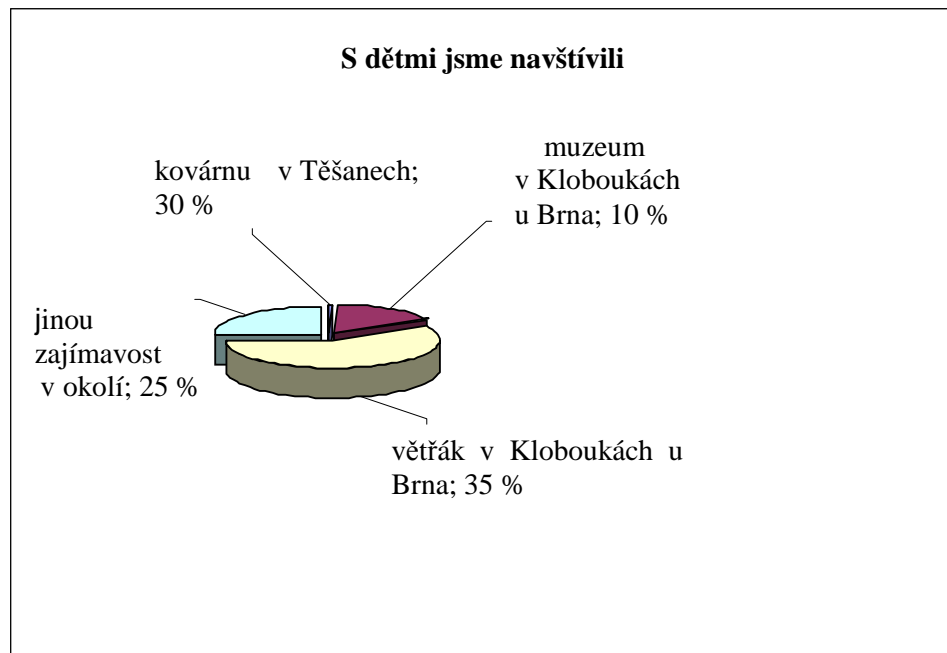
28. S dětmi jsme navštívili: a) kovárnu v Těšanech

b) muzeum v Kloboukách u Brna

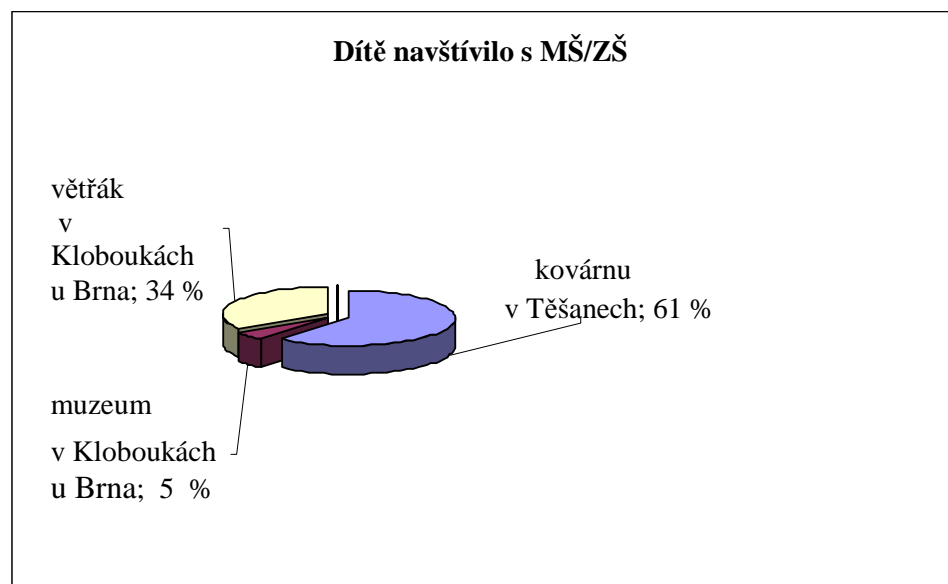
c) větrák v Kloboukách u Brna

d) jinou zajímavost v okolí:

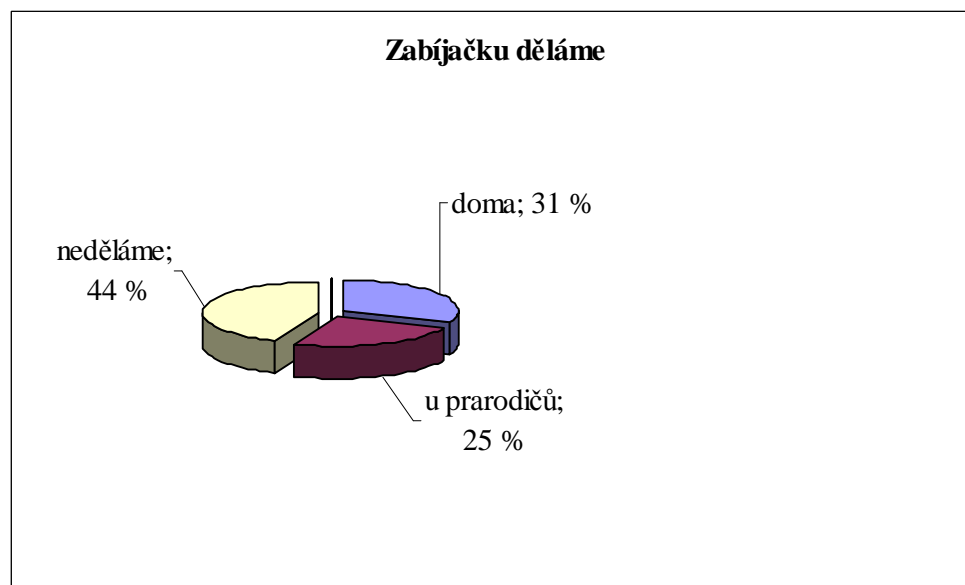
- rozhledna ve Velkých Pavlovicích, v Boleradicích, kaple v Těšínech, Kloboukách u Brna, tvrz v Bošovicích a Čejkovicích, kostel Kurdějov, větrný mlýn Starý Podvorov, zámek Slavkov u Brna, hrad Špilberk v Brně

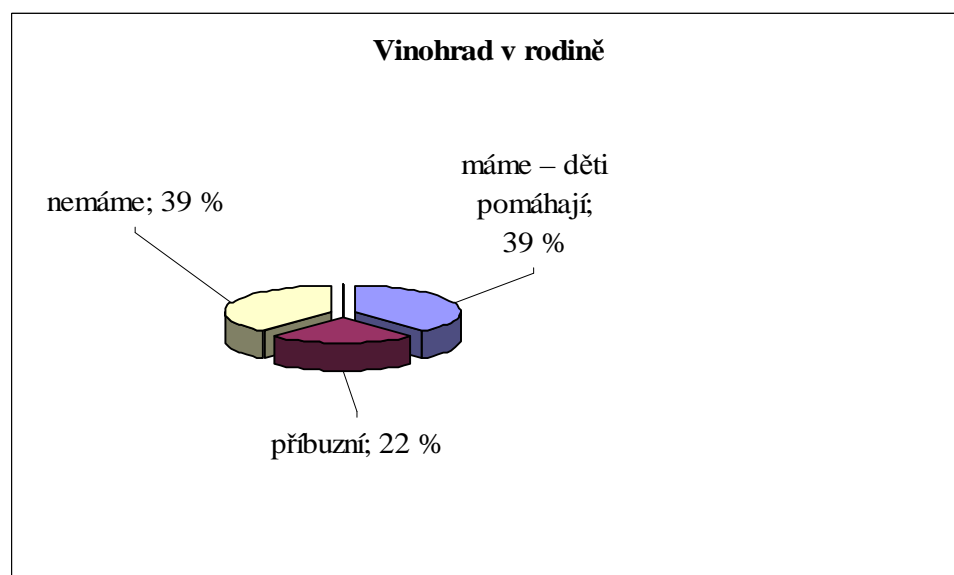
29. Dítě navštívilo s MŠ/ZŠ: a) kovárnu Těšanech
 b) muzeum v Kloboukách u Brna
 c) větrák v Kloboukách u Brna

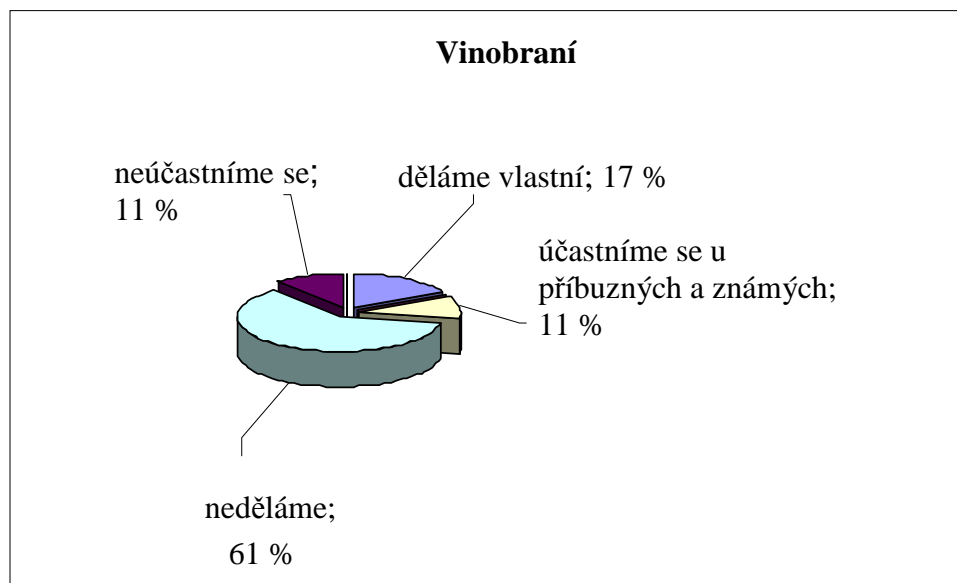
30. Zabíjačku děláme: a) doma
 b) u prarodičů
 c) neděláme
 d) děti znají
 e) děti neznají

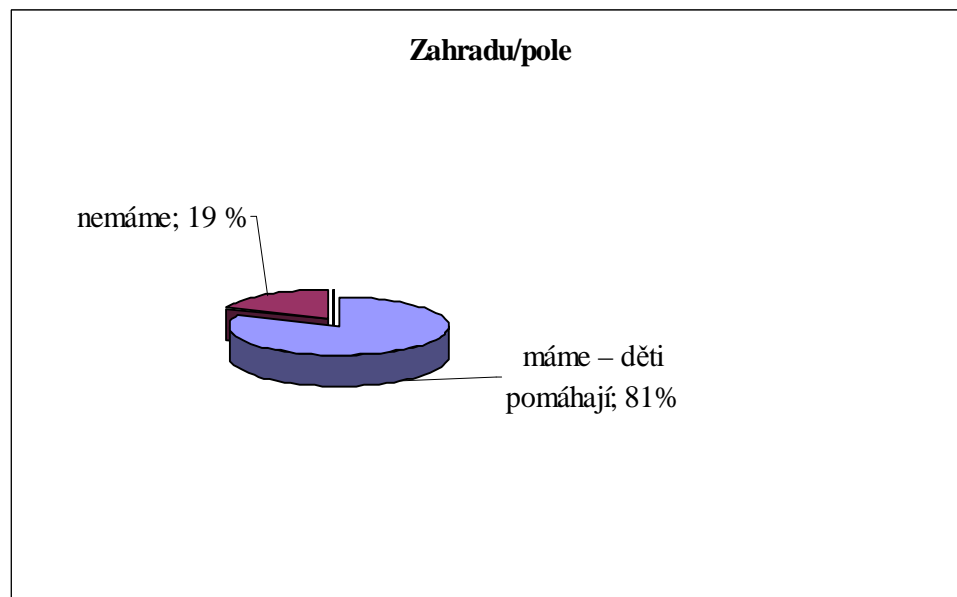
31. Vinohrad v rodině: a) máme – děti pomáhají
 b) příbuzní
 c) nemáme

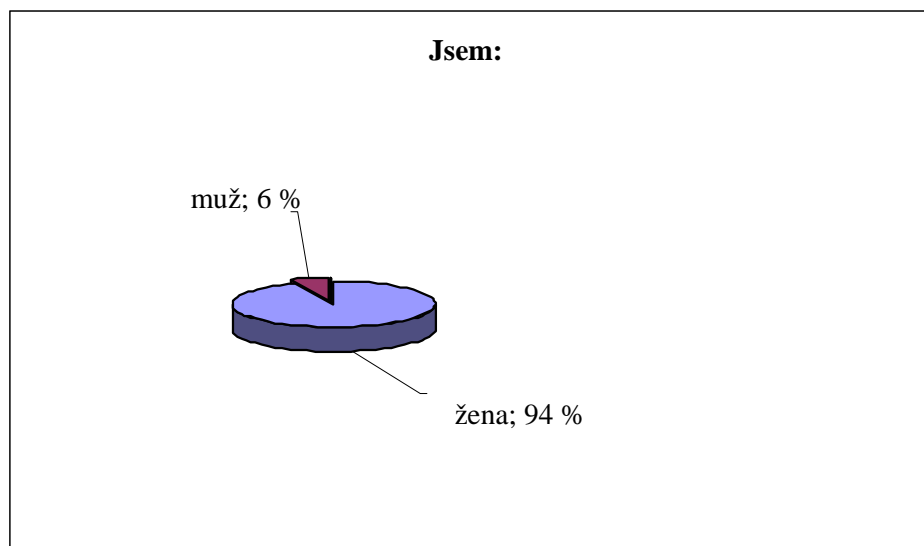
32. Vinobraní: a) děláme vlastní
 b) účastníme se (u příbuzných, známých)
 c) neděláme
 d) neúčastníme se

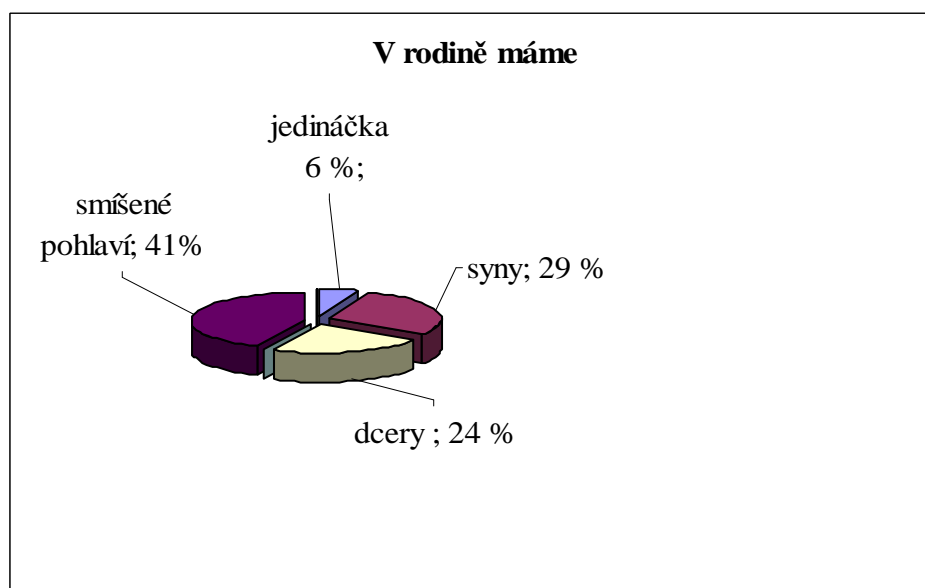
33. Zahradu/pole: a) máme – děti pomáhají
b) nemáme

34. Jsem: a) žena
b) muž

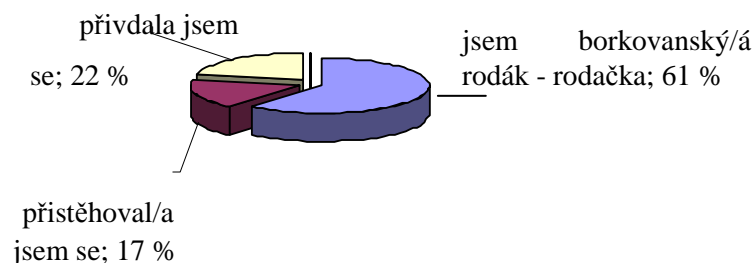

35. V rodině máme: a) jedináčka – dcera - syn
 b) syny
 c) dcery
 d) smíšené pohlaví

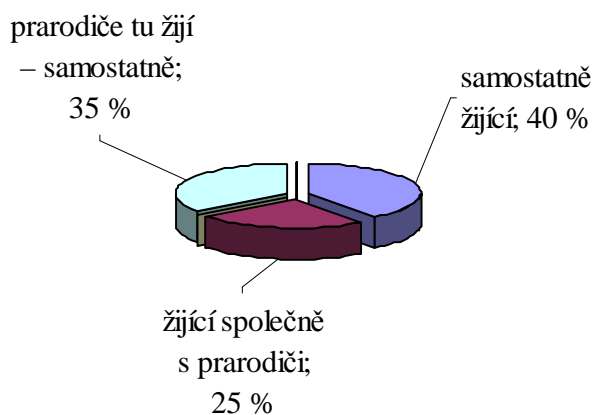
36. V Borkovanech bydlím protože: a) jsem borkovanský/á rodák – rodačka
 b) přistěhoval/a jsem se
 c) přiženil/ přivdala jsem se

V Borkovanech bydlím, protože

37. Jsme rodina: a) samostatně žijící
b) žijící společně s prarodiči
c) prarodiče tu nežijí
d) prarodiče tu žijí – samostatně
e) bohužel prarodiče již nežijí

Jsme rodina

38. Prostor pro Vás:

- a) Jaké regionální tradice Vám v Borkovanech chybí, které chcete obnovit - masopust, připomenutí osvobození obce, velké hody
- b) Které rukodělné kurzy byste chtěli absolvovat (zakroužkujte): košíkářský, keramický, práce s pedikem, résování, ručních prací, drátkování

- označeny byly všechny nabídky, kromě keramického kurzu

c) Jakou pomoc nabízíte (vedení kroužku, návrhy kontaktů, ...) – bez nabídky

d) V čem se chcete dále realizovat – bez připomínky

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Hana Pokorná
Katedra:	Katedra technické a informační výchovy
Vedoucí práce:	Mgr. Martin Havelka, Ph.D.
Rok obhajoby:	2010

Název práce:	Využití lidových tradic, zvyků a řemesel v praktických činnostech v mateřské škole
Název v angličtině:	„The usage of the folk - customs, folk – memories and crafts in practical activities in the kindergarten“
Anotace práce:	<p>Bakalářská práce řeší problematiku začlenění tématu „Využití lidových tradic, zvyků a řemesel v praktických činnostech v mateřské škole“ do výchovy a předškolního vzdělávání dětí v MŠ. Ústředním tématem je návrh didaktického materiálu pro realizaci zvoleného tématu formou pracovních činností</p> <p><i>Teoretická část</i> zpracovává důležitá východiska, která se zabývají vlivem pracovních činností na psychomotorický vývoj dítěte předškolního věku, rámcovým vzdělávacím programem a kompetencemi týkajícími se pracovních činností v mateřské škole. Dále jsou v práci představeny některé důležité pranostiky, tradice, zvyky a řemesla, ze kterých lze v praktických činnostech čerpat a využívat námětů lidové tvořivosti a slovesnosti.</p> <p><i>V aplikační části</i> byl zpracován návrh didaktického materiálu pro začlenění a realizaci zvoleného tématu a zaměřeného na využití některých tradic a zvyků přibližovaných dětem během školního roku v MŠ Borkovany.</p>
Klíčová slova:	Psychomotorický vývoj dítěte předškolního věku, Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, kompetence, lidové zvyky, tradice, řemeslo, jarní rovnodennost a její tradice a řemesla, letní slunovrat a jeho tradice a řemesla, podzimní rovnodennost a její tradice a řemesla, zimní slunovrat a jeho tradice a řemesla, obec Borkovany a její tradiční „résovaná“ vejce, borkovanský větrák, rybník a les, rodáci, malotřídní škola, zajímavosti z blízkého okolí, regionální zvyky, tradice a řemesla na MŠ v Borkovanech.

Anotace v angličtině:	<p>This thesis is concerned with questions of integration of the subject of “the usage of the lores, habits and crafts in the practical activities in the kindergarten” to the education and to the preschool training of children visiting the day nursery. The main theme is the project of the didactic material for the implementation of the specific subject during the working activities.</p> <p><i>The theoretical part</i> covers the important resources, which deal with the influences of the working activities to a psychomotor progression of a child of preschool age, with general educational scheme and with the competences relating to working activities in the kindergarten. There are presented some important prognosis, traditions, habits and crafts too, there is a possibility to draw on them with the working activities and to use the items of the people´s creativity and the poetic art as well.</p> <p>There was compiled the project of didactical material for the integration and the implementation of the thema focused to an usage of some traditions and habits approached to the children of the kindergarten Borkovany during the school year in <i>the application part</i>.</p>
Klíčová slova v angličtině:	<p>Psychomotor development of the child in the pre-school age, Global educational scheme for pre-school education, competency, folkways, tradition, craft, the spring equinox and its traditions and crafts, the summer solstice and its traditions and crafts, the autumnal equinox and its traditions and crafts, the winter solstice and its traditions and crafts, the village of Borkovany and its traditional erasing ("résovaná") eggs, Borkovany´s windmill, the pond and forest, home-people, malotřídni se mi přímo přeložit nepodařilo, tak jsem přeložila prostě základní škola: the elementary school, attractions of neighbourhood, regional habits, traditions and crafts in the kindergarten Borkovany.</p>
Přílohy vázané v práci:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vynášení Moreny 2. Velikonoční výstava v ZŠ a MŠ Borkovany 3. Výukový program ke Dni Země 4. Projekt o zpracování obilnin 5. Vícedenní projekt Podzimní slavnosti 6. Zapomnělka 7. Stavění Betlému v obci 8. Činnost keramického kroužku 9. Výukový projekt Rok na vsi 10. Přehled výukových programů a exkurzí na ZŠ a MŠ Borkovany 11. Dotazník pro rodiče dětí ZŠ a MŠ Borkovany 12. Grafické vyhodnocení dotazníku pro rodiče ZŠ a MŠ Borkovany
Rozsah práce:	80 stran textu a 57 stran příloh
Jazyk práce:	Český jazyk